

№2 наурыз
м а р т 2021 (27)

ZIAT

Редактор бағаны

Елбасымыз Н.Ә. Назарбаев «Қазақстан жолы - 2050»: бір мақсат, бір мүдде, бір болашақ» Жолдауында: «Біз үшін болашағымызға бағдар ететін, ұлтты ұйыстырып, ұлы мақсаттарға жетелейтін идея бар. Ол – Мәңгілік Ел идеясы» деп, халқымызды алда күтіп тұрған асқар асуларды, төтенше маңызды мақсат-міндеттерді атап көрсетіп берген еді. Осы Жолдауда Қазақстан Республикасындағы білім беру мәселесін айрықша атап көрсетіп (Қазақстан жолы – 2050. 4 бағыт. БІЛІМ ЖӘНЕ КӘСІБИ МАШЫҚ - ЗАМАНАУИ БІЛІМ БЕРУ ЖҮЙЕСІНІҢ, КАДР ДАЯРЛАУ МЕН ҚАЙТА ДАЯРЛАУДЫҢ НЕГІЗГІ БАҒДАРЫ/Біздің жұмыстарымыздың білім беру саласындағы басымдықтары), бұл салаға жаңашылдық енгізіп, түрліше реформалауды баса айтып көрсеткен.

Кез-келген мемлекеттің болашағы оның білім және ғылым деңгейінің қаншалықты дамуына тікелей байланысты. «Ел болам десең - бесігіңді түзе» деп ұлы Мұхаң айтқандай, осы күні өсіп-жетіліп келе жатқан жас жеткіншектерге, оқушылар мен студенттерге білім берудің соңы тәсілдерін қолданып, олардың қоғамда толық азамат болып қалыптасуына ықпал ете білу керектігі күн тәртібінен түспеген мәселе.

Осы орайда «ZIAT» ғылыми-әдістемелік орталығы» ЖШС 2016 жылдың мамыр айынан бастап шығаратын «ZIAT» ғылыми-әдістемелік журналы білім беру және ғылым кеңістігіндегі инновациялық жаңалықтарды және педагогтар, студенттер, оқушылар мен мектепке дейінгі жастағы бүлдіршіндердің ғылым-танымдық еңбектерін жариялап отырмақ. Журналдың негізгі міндеті: оқушылар, студенттер және ұстаздардың түрлі тақырып бойынша жазған еңбектерін көпшілік назарына ұсыну, мұғалімдерге білікті педагог ретінде қалыптасуға жәрдемдесу, ғылымдағы әр деңгейдің арасында қарым-қатынасты нығайтуға әрекет ету. Журнал мектепке дейінгі мекемелерден бастап жоғары оқу орындарына дейінгі аралықтағы мәселелерді қамтиды.

№2 (27)
март 2021

Құрылтайшы/Учредитель

"ZIAT" Ғылыми-әдістемелік орталығы
Научно-методический центр "ZIAT"

"ZIAT" журналы 2016 жылы 25 мамырда
Қазақстан Республикасы Мәдениет және
Ақпарат министрлігінде тіркеліп,
№16000-Ж куәлігі берілген.

Журнал "ZIAT"

зарегистрирован 25 мая 2016г
в министерстве Культуры и информации
Республики Казахстан и выдано
свидетельство №16000-Ж.
ISSN: 2617-1937

Журнал Қазақстан Республикасының
мерзімді баспасөз тізіміне енгізілген.

МББ индексі 74926.

Журнал включен в список
периодических изданий
Республики Казахстан.

Индекс ППИ 74926.

Шығу жиілігі: Жылына 6 рет шығады
Мақалалар қазақ, орыс, ағылшын
тілдерінде басылады.

Периодичность:

Выходит 6 раз в год,

материалы публикуются на
казахском, русском, английском языках.

Адрес редакции:

010000

г.Нур-Султан,
ул. Иманова 50

E-mail:

ziat.journal@mail.ru

Сайт:

www.centeroir.kz

Журналды редакциядан
сатып алуға болады.
Жазыламын деушілер
жоғарыдағы мекен-жайға
хабарласа алады.

Таралымы/Тираж
1000

Редактор/ редактор:

Сергазина А.К.

Редактор орынбасары/Зам.редактора

Идрисов Б.Ш.

Беттеуші-дизайнер/Дизайн, верстка

Кимашева Г.Е.

Редакциялық алқа/Редакционный совет:

Жұманова Б.Қ. – ""ZIAT" ҒӨО-ғы" ЖШС директоры

Урынбасарова Э.А. – п.ғ.д., профессор

Орынбаев А. А. – п.ғ.к.,

ҚР білім беру ісінің құрметті қызметкері,

ҚазҰЖҒА корреспондент-мүшесі

Төрекұлова Д. М. – э.ғ.д., профессор,

ҚазҚЭЖХСУ "Менеджмент" кафедрасының меңгерушісі

Төрекұлова Ә. Н. – PhD докторы,

""ZIAT" ҒӨО-ғы" ЖШС ғылыми қызметкері

Үмбетпаева С. К. – жоғары категориялы ұстаз,

РФ-ның еңбек сіңірген қызметкері, Ресей құрметті ұстазы

Баймағамбет О.А. – педагог-әдіскер

Жуманова Б.К. – директор ТОО "НМЦ "ZIAT""

Урунбасарова Э.А – д.п.н., профессор

Орынбаев А. А. – к.п.н.,

Почетный работник образования РК,

член-корреспондент КазНАЕН РК

Турекулова Д.М – д.э.н., профессор,

зав. кафедрой "Менеджмент" КазУЭФимТ

Турекулова А.Н - доктор PhD,

научный сотрудник ТОО "НМЦ "ZIAT""

Үмбетпаева С.К – учитель высшей категории,

Заслуженный работник РФ, Почетный учитель России

Баймағамбет О.А – педагог - методист

МАЗМҰНЫ - СОДЕРЖАНИЕ

Инновации в образовании

Посвящается 25-летию Евразийского национального университета им. Л.Н.Гумилева.....4

Педагогикалық тәжірибе/Педагогический опыт

Ағайдарова Б.Р. Театр қызықтары.....	10
Айтасова Л.А. «Бауырсақ» ертегісінің желісі бойынша «Отбасы» тақырыбын пысықтау.....	13
Арынова Д.К. Омыртқалы және омыртқасыз жануарлар.....	15
Ермекбаева Ж.Н. Жабайы жануарлар.....	20
Есеналинова Н.К. Наследник королевы математики.....	21
Жакупова А.Ж. Климатические пояса. Особенности климата материков.....	23
Жакупова Ә.Ж. «Мың бір мақал» сайысы.....	27
Жумағалиева К.К. Суммативное оценивание за раздел «Сила Архимеда. Работа. Мощность» 7 класс.....	29
Калиева А.Ө. Кино және музыка. Қазақ мультфильмдерінің музыкасы.....	31
Назбиева Б.К. Жұмыс және табыс.....	33
Нурмаганбетова А.К. Күлшеқызға көмектесейік.....	36
Садвокасов А.Ө. Музыкадағы табиғат құбылыстары.....	39
Сармекенова А.Д. Сөз таптары.....	42
Тореханова Е.В. А, ну-ка, девушки!.....	44

Ғылыми ізденістер/Научное обозрение

Акжолова Р.Е., Кошжанова И.С., Айтбаева А.Е., Сарсенбекова Н.Н. Формирование правовой культуры старшеклассников с легкой степенью нарушения интеллекта во внеурочной деятельности.....	47
Андреева Т.М. Профилактика эмоционального и профессионального выгорания педагогов.....	49
Аракелян К.А. Развитие и текущее состояние страхового рынка Казахстана.....	52
Бактыбаев М.Т., Алжанкулова С.А. Медициналық қызмет Қазақстан Республикасының құқықтық жүйесіндегі құқық объектісі ретінде.....	55
Выскребенцева К.А. Использование новых техник и технологий в декоративно-прикладном искусстве.....	58
Зикирина Г.Б. Некогнитивные навыки: роль самооценки в формировании личности ребенка.....	61
Ильина Т.В. Ламбдаизм. Этапы постановки звука [Л]: методики, упражнения, подготовка.....	65
Kobzhasarov S.S. Some issues of legal regulation of architectural activity in the Republic of Kazakhstan.....	67
Коптілеуова П.Н. Қазақстан Республикасының еңбек нарығындағы адам ресурстарының басқару.....	68
Коптлеуова М.М., Спивак-Лавров И. Ядролық физикадағы квадруполь өрістері. Ядролардың квадрупольдік моменттері. Ядролық квадрупольдік резонанс (ЯКР).....	72
Мусабекова Р.М. Детский аутизм и музыка.....	74
Олишевич А.В., Нукешева А.Ж. Практика материально-технического обеспечения сельского хозяйства Германии.....	77
Олишевич А.В., Нукешева А.Ж. Динамика и состояние на современном этапе АПК Казахстана.....	80
Прокудина А.Р. Футбол в детском саду — это здорово!.....	84
Тұрар Б.А. Қойды қолдан ұрықтандыру кезінде аналық қойдың жыныс жолдарының әртүрлі бөліктеріне шәуетті енгізу тереңдігіне байланысты нәтижесі.....	86
Шоманова Н.К. Внеурочная деятельность лицеистов	89
Якупова А.Е., Жумагулов Т. Б. Отбасы қатынастарының кейбір ғылыми-теориялық аспектілері.....	91

Инновации в образовании

*Данная статья посвящается 25-летию
Евразийского национального университета им. Л.Н.Гумилева*

С момента провозглашения независимости в каждой из бывших республик Советского Союза происходят существенные изменения в развитии общества и общественного сознания. В Казахстане, вероятнее всего, любое направление социально-экономического развития можно назвать инновационным, т.к. внедряются новые подходы и используются современные механизмы в управлении предприятиями, организациями и в целом в масштабах государства.

Как общеизвестно, одним из социально-значимым направлением национальной политики является образование.

В современной сфере образования используются достаточно перспективные инновационные модели, такие как студенческая академическая мобильность. В Евразийском Национальном Университете им.Л.Н. Гумилева (ЕНУ) на достаточном уровне поставлен обмен студентов между республиканскими высшими учебными заведениями и об этом говорят те, кто прошел такую форму обучения по специальностям кафедры «Менеджмент» (заведующий кафедрой доктор экономических наук, профессор Толысбаев Бауржан Советович): «Государственное и местное управление» и «Менеджмент».

*Меня зовут **Муратова Жансулу Нурлановна**. Я родилась в городе Актобе на западе Казахстана. В 2011 году закончив школу-гимназию N17 в городе Актобе поступила на специальность «Государственное и местное управление» в Актюбинский Государственный университет имени Кудайбергена Жубанова. На 3 курсе университета приняла участие в конкурсе по программе академической мобильности. Благодаря данной программе была зачислена на 1 семестр обучения в Евразийский Национальный Университет имени Л.Н.Гумилева. Процесс обучения в ЕНУ имени Л.Н.Гумилева мне понравился: высокий уровень квалификации преподавательского состава, креативность и любознательность знаний моих сокурсников, участие во внеаудиторных мероприятиях,*

которые связаны с повышением профессионализма будущих экономистов. В 2015 году закончила свое обучение на «отлично». После получения диплома о высшем образовании поступила и впоследствии закончила магистратуру в университете Eotvos Lorand в городе Будапешт, Венгрия.

На данный момент обучаюсь на программе докторантуры в Национальном Университете государственной службы в городе Будапешт, Венгрия. В процессе своего обучения проходила стажировки в государственных и негосударственных организациях таких как: Министерство Образования и Науки Республики

Казахстан и Институт иностранных дел и торговли в городе Будапешт. Была стипендиатом различных тренингов и тематических школ. Одним из последних является зимняя школа организованная Московским Государственным Университетом имени М.В.Ломоносова. Имею сертификаты и дипломы.

По программе послевузовского обучения в магистратуре также успешно используются инновационные подходы, например получение двудипломного образования при сотрудничестве с ведущими зарубежными вузами.

Барабошкин Владимир Константинович закончил бакалавриат по специальности «Менеджмент» на базе Евразийского Национального Университета в 2016 году, после окончания успешно сдал вступительные экзамены и поступил на грант на программу двудипломного образования Евразийского Национального Университета совместно с Российским Университетом Дружбы Народов в г. Москва. Данная программа сыграла большую роль в моей жизни, помогла определиться с моими научными интересами и выбрать направление моей карьеры.

После успешной защиты магистерской диссертации был принят на работу в Назарбаев Университет в научный проект на позицию Research Assistant. В процессе работы был приглашён в научную международную команду проекта «On the Mechanisms of Idea

Selection» на позицию Visiting Research Assistant в сотрудничестве с университетом, который входит в ТОП 3 университетов Китая (г.Хефэй University of Science and Technology of China) совместно с IE Business School в Мадриде.

В 2019 году поступил на докторантуру Ph.D на специальность «Инновационный менеджмент» Евразийского Национального Университета им.Л.Н. Гумилева.

Для меня университет стал единственной базой для получения высшего и послевузовского образования!

Хотелось бы выразить огромную благодарность Евразийскому Национальному Университету им.Л.Н. Гумилева, а так же преподавательскому составу кафедры «Менеджмент» за ваш труд, за предоставление качественного образования, это позволяет студентам добиваться своих профессиональных целей и развивать потенциал Республики Казахстан!

Внедрение инноваций в учебный процесс непосредственно связано с участием обучающихся в международных программах, которые успешно позиционируют ЕНУ им.Л.Н.Гумилева на мировом рынке.

Бисембаев Орынбек уроженец города Актобе. В 2013 окончил с «отличием» школу и поступил на экономический факультет Евразийского Национального Университета им.Л.Н. Гумилева по специальности «Государственное и местное управление». В течении периода обучения был победителем республиканских олимпиад по экономическим специальностям в составе сборной ЕНУ им.Л.Н. Гумилева (являлся капитаном сборной). Более того, удостоился личных наград в различных конкурсах проводимых Центральными государственными органами, а также акционерными обществами. За время обучения дважды был участником программы международного обмена Государственного департамента США по программе “Work and Travel” в 2014 и 2016 годах. Проходил преддипломную практику в Министерстве Национальной Экономики, где по окончании периода была предложена возможность пройти конкурсные процедуры и занять соответствующую позицию в Департаменте Налоговой и таможенной политики.

В 2017 году, после получения степени бакалавра экономики и бизнеса, поступил на специальность «Государственное и местное управление» по магистерской программе научно-педагогического направления. В период обучения на магистратуре в сентябре 2018 года прошел 6 месячное обучение в рамках программы международного

академического обмена студентами Erasmus+, обучение проходило в Италии, г.Милан. Программой предоставлялась ежемесячная стипендия, компенсация расходов на перелет и проживание. Обучение проходило в университете Università Degli Studi Di Milano Bicocca по специальности международная экономика.

После успешной защиты своей диссертации в ЕНУ имени Л.Н.Гумилева удостоился возможностью стать победителем конкурса на занятие вакантной административной должности экономического отдела управления образования Аппарата акима г.Нур-Султан в период с мая по декабрь 2019 года. Далее перешел на работу в АО НК "Kazakh Invest", где работаю по сегодняшний день в департаменте стратегии и цифрового развития.

Жагалбаева Меруерт Талгаткызы - выпускница Евразийского национального университета им. Л.Н. Гумилева. Докторантка Северо-западного университета сельского и лесного хозяйства (Китай).

От всего сердца поздравляю весь коллектив Евразийского национального университета им. Л.Н. Гумилева с 25-летием.

Студент – это не просто человек, который посещает занятия, а тот, кто активно везде и во всем участвует. Если писать коротко о себе, в ЕНУ я обучалась по специальности "Государственное и местное управление" и во время учебы старалась не упускать возможности участия в различных мероприятиях. Благодаря проявлению своего беспримерного энтузиазма и стремлению бросать себе новые вызовы, я принимала неоднократное участие в олимпиадах и

конференциях республиканского и международного уровня. **В 2016 у меня появилась возможность обучаться в зарубежном вузе, получив грант по программе Эразмус+ на обучение в Турции.** Благодаря тому, что университет непрерывно расширяет международное сотрудничество в области образования и науки, я смогла посетить другие страны и города, познакомилась с удивительными людьми, с которыми я и по сей день поддерживаю связь.

Являясь частью студенческого научного общества университета, я приобрела навыки в организации конференций и других мероприятий, выступала модератором в онлайн-конференциях "G-Global". Кстати говоря, хотелось бы отметить работу в команде "G-Global" и обществе молодых ученых, мы многое прошли с этими ребятами, работая над

различными проектами. Когда я вспоминаю моменты, как мы с ними достигали наших высот, я улыбаюсь. Благодаря вам у нас действительно была насыщенная студенческая жизнь.

Еще одно воспоминание, которое меня греет, это награждение двумя благодарственными письмами от нашего ректора. Одно - за значительный вклад в развитие науки, а другое радовало меня больше, так как письмо было адресовано моим родителям и содержало в себе слова благодарности за достойное воспитание талантливой дочери и что все самое светлое и лучшее, в том числе и успех, начинается с семьи. Показав это письмо своим родным, было приятно наблюдать за тем, как они искренне радуются моим достижениям. И хочу отметить, что ради таких светлых моментов и стоит потрудиться.

В 2018, овладев основами и навыками своей профессии, после окончания университета я начала карьеру государственного служащего. Мне удалось мгновенно войти в колею и освоиться со своими обязанностями. Помогло мне в этом прохождение практики в центральных государственных органах, с которыми сотрудничал наш университет.

К концу 2019 года я получила письмо с приглашением на обучение по программе докторантуры в Китай. С одной стороны нестерпимое желание посетить удивительную страну и получить степень PhD, с другой - продолжать работать и строить успешную карьеру госслужащего. В конце концов я приняла решение и выбрала учебу в Китае, о чем не жалею.

За годы обучения в университете я приобрела базу необходимых знаний и практических навыков, которые я смогла применить для реализации своих целей. Поэтому благодарю руководство вуза, профессорско-преподавательский состав, а также спасибо студентам за особую атмосферу во время учебы, именно благодаря вам остаются теплые воспоминания об университете.

В жизни я неоднократно встречала людей с блестящей карьерой, которые тоже обучались в ЕНУ. И в эти моменты очень отратно сознавать, что для многих наш университет является трамплином в успешную жизнь. Пусть диплом ЕНУ остается надежной основой карьерного роста!

Хотелось бы от всей души пожелать нашему университету дальнейшего укрепления позиций в образовании и науке, а всем студентам и преподавателям – новых смелых идей и ярких свершений.

Самое главное это конечно результаты обучения, которые свидетельствует о том, что выпускники востребованы на рынке труда и продолжают свой путь профессионалов, повышая и совершенствуя свою квалификацию через международные программы обучения и работая на благо страны!

Кирдасинова К.А.
кандидат экономических наук, ассоциированный профессор
профессор кафедры «Менеджмент»
Евразийского национального университета
им.Л.Н. Гумилева

Театр қызықтары

Агайдарова Б.Р.

Мақсаты: Тәрбиеленушілердің ой-өрісін арттыру, театр жайлы алған білімдерін тексеру, рухани азықтандыру, ым-ишара, қимыл қозғалыс сияқты театр қызықтарымен таныстыру, олардың мағынасын түсіндіру, әсемдікке, батылдыққа, сыйластыққа тәрбиелеу. Балалардың шығармашылық қабілеттерін дамыту, ой-қиялдарын, ойлау қабілеттерін жүзеге асыру.

Көрнекі құралдар: үлестірме карточкалар, бет перде суреттері, экран.

I. Мотивациялық қозғаушы кезең:

Ұстаз: Қайырлы күн, қайырлы күн, Амина.

Қайырлы күн, қайырлы күн, Мадина,

Қайырлы күн, Асылхан, Серіжан, Арайка,

Қайырлы таң, қайырлы таң қонақтар!

Балалар, енді осы әдемі жылулық шеңберінде бәріміз бір бірімізге жылы лебіздерімізді білдірейік. Қалай ойлайсыздар, бір бірімізге жылы сөздер, жақсы тілектер керек пе, әлде артық па?

Балалар: - Керек, әрине.

Ұстаз: - Олай болса, Айгүл саған бүгін үлкен сәттілік тілеймін.

(ары қарай оқушылар әр қайсысы өз тілектерін, өз ойларындағы лебіздерін ортаға салады)

Ұстаз: - Керемет, балалар, сіздер өте тамаша тілектер білдірдіңіздер. Ал, енді экранға назар аударайық.

Балалар, ендеше біздің бүгінгі тақырыбымыз?

Балалар: «Театр қызықтары»

Ұстаз: - Дұрыс айтасыздар, яғни, театр қызықтары жайлы ақпарат аламыз, ал нақтысын айтсақ, ым-ишара, сахнадағы қимыл әрекеті жайлы білеміз, және өз білгенімізді де ортаға саламыз. Олай болса, экранға назар аударайық.

(Экранда театр суреттері көрсетіледі, музыка ойнайды).

Ұстаз: - Балалар біз сіздермен білеміз, театр сөзі ең алғаш Грек елінде пайда болған.

Байқасаңыздар, бүгінгі күні кеңінен аттары шыққан, ең танымал театрлар 1600-1700-ші жылдары Италияда, Францияда, Англия сияқты көнеден келе жатқан мемлекеттерде пайда болған екен. Бүгін балалар, осы елдердің театрларына сырттай болса да саяхат жасауды жөн көрдік.

Слайдтарға комментарий:

1. Италиядағы Милан Ла скала театры 1776-1778жж.
2. Франциядағы гранд опера театры 1669ж.
3. Австрия Вена операсы 1869ж.
4. Англиядағы Ковент гарден театры 1732 ж.
5. Нью Йорктегі Метрополитен Опера 1883 ж.
6. Австралиядағы Сидней операсы театры 1776 ж.

Бұл бар әлемге аттары шыққан, танымал театрлар, ал енді, өзіміздің Қазақстанға келсеңіздер, Қазақстанда да театр атауы өте көп балалар, осы бағытта біз сіздермен өткен сабақтарда Қазақстанның театрлары жайлы біраз айтқан болатынбыз. М.Әуезов атындағы қазақ

драма театры, Абай атындағы опера және балет театры, Сейфуллин атындағы қазақ драма театры, Станиславский атындағы орыс драма театры, Жезқазған қаласындағы Қожамқұлов атындағы сазды драма театры, Темиртау балалар және жасөспірімдер театры, т.с.с. көптеген театрларға бай екенбіз.

II. Іздену-ұйымдастырушы кезеңі.

- Ия, осы сабаққа дейін сіздер театрға қатысты көптеген қосымша материалдармен, мамандықтармен танысқан болатынсыздар, ендеше, қазір экранға назар аударайық. Балалар қараңыздар мұнда бір бейне жасырынған. Экранда жасырынған бейнені көру үшін, сіздер мына сұрақтарға жауап бересіздер, әр сұраққа дұрыс жауап болған сайын бейненің бір бөлігі ашылып отырады.

1. Спектакльдерге басты қатысушы тұлғаның бірі, барлық кейіпкерлерге көмек беретін?
Суфлер.

2. Театр қойылымдарында өмірдегі нағыз заттардың орнына қолданылатын бұйымдар -
бутафория.

3. Спектакльде заман рухын елестететін, тиісті ахуалды шындыққа жақын етіп жаңғырту үшін қажет заттарды не деп атаймыз. *Реквизит.*

4. Француз тілінен аударғанда ол қайталау дегенді білдіреді, ал біз олсыз еш ертегімізді, не қуыршақтар театрына көрінісімізді қоя алмаймыз. *Репетиция.*

5. Кез келген театрдың шығармашылық құрамы осылай аталады. *Труппа.*

6. Көріністің басты ұйымдастырушысы және жасаушысы кім – *режиссер.*

Ұстаз: - Тамаша, балалар, барлық сұрақтарға жауап бердіңіздер, енді мына бейнеге назар аударайық, не көріп тұрмыз?(экранда «Один дома» фильмінің басты кейіпкері Кевиннің шошып тұрған бейнесі берілген)

Тәрбиеленушілер: - Баланың бейнесі. «Один дома» фильміндегі Кевин.

Ұстаз: - Не істеп тұр?

Тәрбиеленушілер: - Айғайлап.

Ұстаз: - Неге?

Тәрбиеленушілер: - Қорыққаннан.

Ұстаз: - Оны қайдан білдіңдер?

Тәрбиеленушілер: - Түріне қарап. Бет келбетіне қарап.

Ұстаз: - Дұрыс айтасындар, яғни, адам шошығанда, куанғанда, қорыққанда, таң қалғанда біздің бар эмоциямыз бетімізден байқалады екен,ия. Яғни, ым-ишарамен, қандайда бір қимыл-әрекетпен біз өзіміздің көңіл-күйімізді білдіреді екенбіз. Олай болса, бүгінгі «Театр қызықтары» тақырыбы аясында біз сіздермен тек, ым-ишара, қимыл-әрекет жайлы әңгіме қозғаймыз. Ым-ишара бет әлпеттің қозғалысы, адам сезімін білдірудің бір формасы, адамның ішкі сезімін, көңіл-күйлерінің әр алуан сәттерін білдіреді. Ым-ишара қол алысу, аяқ қозғалысы, отыру, тұру, қолды көтеру, сілкіу сияқты, көз арқылы, қас, ерніміз арқылы, түрлі басқа да қимыл-әрекеттер арқылы, бет бөлшектерінің қозғалыстары арқылы жасалады. Көзқарас негізгі байланыс әрекеті. Әр адамның көңіл күйін оның қараған көзқарасынан, қозғалысынан, қол, аяқ, дене қозғалысынан, сөйлеу манерасынан, дауыс интонациясынан біле аламыз. Яғни, адам өз эмоциясын түрлі қимыл-әрекетімен, ым-иширисымен, бет бөлшектерінің қозғалыстарымен, дауыс ырғағымен білдіре алады екен. Ендеше, сіздермен **«Алло, дауысты дыбыстар» жаттығуын жасайық.** Балалар, ол үшін қазір алдымыздағы сандықтан түрлі әріптер бастырылған карточкаларды аламыз, солардың ішінде тек дауысты дыбыстарды ғана тандап, оған эмоциялық күш беріп айтамыз. А, о, у, и, е, я сияқты. Ол үшін балалар, бәріміз де ортаға шығып, шеңбер құрайық, шеңбер бойында тұрып, алған карточкадағы дауысты дыбыстарды түрлі көңіл-күймен айтамыз.

(дауысты дыбысты әріптер үлестірме карточкалар түрінде дайындалады)

Ұстаз: - Тамаша, балалар, рахмет. Көңіл-күйлеріңіз қашанда көтеріңкі болсын. Көріңіздер ғой, адамда қандай көңіл күй болмасын, біз оны өзіміздің дауыс ырғағымызбен,

қимыл-қозғалысымызбен, ым-ишірамызбен білдіретініміз анық. Ал, сахнадағы актерлердің барлық жұмысы ше, олардың барлық атқаратын іс-қимылдары тікелей осы аталған қасиеттерге байланысты.

Ия, актерлер үшін, балалар, мимиканың бейнелілігі актерлердің ұзақ шығармашылық ізденісінен туындайды. Актерлік өнердің маңызды құралы бүгінгі біздің тілге тірек етіп отырған ым-ишара, қимыл-қозғалыс екен. Яғни, мимика – ым-ишара, көз, бет әлпеттің ойнақы қимылы, түрлі дыбыстарды дыбыстау арқылы кейіпкердің әр алуан көңіл-күйін білдіреді екен.

Олай болса, экранға назар аударайық. Мимика өнерінің танымал шеберлерімен танысайық: Д.Каррик (Англия), Б.А.Коклен, Сара Бернар (Франция), Дузе (Италия), М.Щепкин, Шаляпин, В.И.Качалов (Ресей), ал қазақ ұлттық театр өнерінің шеберлері деп Қ.Қуанышбаев, Е.Өмірзақов, Қ.Сұлтанбаевтарды атауға болады.

(Осы жерге видео мимика өнерінің шеберлерінің бейнелері көрсетіледі, олар жайлы кішігірім ақпарат беріледі. Тәрбиеленушілерге сұрақтар қойылады, балалар өз ойларын ортаға салады.) – Тамаша, сіздер де Қазақстандық мимика өнерінің танымал шеберлері жайлы біраз мағлұмат айттыңыздар, рахмет.

– Олай болса, балалар, біз сіздермен **«Қайда бардық айтпаймыз, не істегенімізді көрсетеміз»** жаттығуын жасайық. Балалар екі топқа бөлініп, бір-бірілеріне сөзсіз ым-ишарамен, қимыл-қозғалыспен не істегендерін көрсетеді. Дайындыққа 2 мин. беріледі. *(Балалар көріністерін көрсетеді)*

Ұстаз: – Жаксы, балалар, міне, ым-ишараларыңмен, қимыл-қозғалыспен қайда болғандарыңызды айтпасаңыздар да, көрсете білдіңіздер.

Балалар, қалай ойлайсыздар ым-ишара тілі, тек театр сахнасында ғана қолданылады ма?
(Балалардың жауаптары)

Ұстаз: – Ия, дұрыс айтасыздар, қазақ халқында «Ым білмеген, дым білмес» деген сөздер бар емес пе? Яғни, ым-ишара, қимыл-қозғалыс, біздің күнделікті өмірімізде де қолдана береді екенбіз. Мысалға, қоғамдық көлік автобуста келе жатырсыз, адам аз, сіз жүргізушіге айнасына қарап, көзбен де қарым қатынасқа түсе аласыз. *(Түрлі жағдаяттар айту).*

Мысалға, балалар, музыка залында бар балалар концертке дайындалып жатыр делік, концерт басталды, сахнаға шықты 5 бала, алтыншы бала ән айтады және сылдырмақ ұруы керек, бірақ, ол сылдырмақты ұмытып кетті, не істейміз?

(Балалардың жауаптары) – Әрине, оған ым-ишарамен, қолымыздың қозғалысымен көрермендер залынан көрсетеміз, түсіндіреміз, ия.

Олай болса, **«Оркестр»** жаттығуын жасап көрейік.

Жаттығуды жасау ережесі: әр оқушы өзінің сүйікті музыкалық аспабын қимылмен, ым-ишарамен көрсетеді, аттарын атамайды, ортаға бір бала дирижер болып шығады, екі қолымен екі жақтағы балаларға сілтемелейді, бірде жылдам, бірде баяу, ал оркестр мүшелері дирижердің қимылына қарай әуенін өз аспаптарында, яғни қимылмен орындайды. Содан соң, дирижер тоқтатқаннан кейін, ортаға кез-келген аспапта ойнап отырған оқушыны шығарады, ол бала ортада өз аспабында ойнайды, қалған балалар қандай аспап екенін табады.

Ұстаз: – Тамаша, балалар. Керемет әуен ойнадыңыздар, және ойларыңыздың жылдамдығын көрсете білдіңіздер.

III. Рефлексі-коррекциялау кезеңі.

Сонымен, бүгін біз көрдік те, айттықта, көрсете білдік те, театр шеберлерінің көңіл күйі әр алуан болады екен. Олар өздеріне тиесілі рөлдерін көрерменге жеткізу үшін әр рөлді қилы, қилы, ым-ишараны, қимыл-қозғалысты қолдана отырып жеткізеді екен. **Ендеше, экранға назар аударайық.** Экранда бейне сұрақтар берілген. Яғни, ендігі **«Ым-ишара+эмоция»** жаттығуымен

бүгінгі сабағымыздан білгенімізді ортаға салайық. (Экранда жаттығу тапсырмалары көрсетіледі).

Ал, іске сәт. (Балалар бейне таспада берілген тапсырмаларды орындайды).

Ұстаз: - Тамаша, балалар. Сіздер, өте ақылды, ширақ, жылдам, алғыр екенсіздер, керемет.

«Бауырсақ» ертегісінің желісі бойынша «Отбасы» тақырыбын пысықтау

Айтасова Любовь Аркадьевна

Қазақ тілі мұғалімі

Батыс Қазақстан облысы, Орал қаласы, МКҚК №22 «Колобок» бөбекжайы

Ұйымдастырылған оқу қызметінің тақырыбы: «Бауырсақ» ертегісінің желісі бойынша «Отбасы» тақырыбын пысықтау.

Сабақтың мақсаты:

Білімділік: Балалардың «Отбасы» тақырыбынан алған білімдерін бекіту. Осы тақырып бойынша байытылған сөздік қорларын пысықтау, байланыстырып сөйлеуге дағдыландыру. Балаларға жағымды, жағымсыз қасиеттерді айыра білуді үйрету.

Дамытушылық: балаларды өнерге бейімдеп, әртістік қабілетін арттыру.

Тәрбиелік: өзара сыйласып, достық қарым-қатынаста болуға, бірін-бірі құрметтеп, үлкендерді үлгі тұтуға тәрбиелеу.

Қойылымның кейіпкерлері: Ертегіші, атай, әжей, кемпір, бауырсақ, қоян, қасқыр, аю, түлкі.

Көрнекілігі: тақта, орман, ағаштар, интерактивті тақта.

Өту барысы:

- Балалар, мен бүгін сендерді күзгі орманға саяхат жасауға шақырамын. Көздеріңді жұмып, орманға келгендеріңді елестетіндер.

Бұл орман жай орман емес сиқырлы орман. Мұнда ертегі кейіпкерлері серуендейді. Міне біреуін мен көрген сиқымын. Көздеріңді ашыңдаршы, бұл қай ертегінің кейіпкері? (Интерактивті тақтада Бауырсақтың суреті көрсетіледі).

-Дұрыс, бұл «Бауырсақ» ертегісінің кейіпкері. Бұл ертегіде тағы қандай кейіпкерлер бар?

-Дұрыс, ендеше жайлы отырып әрі қарай не болатынын көрейік.

2.Жаңа ұйымдастырылған оқу қызметі

(Жай әуенмен музыка ойнап тұрады).

Ертегіші

Ерте, ертеде, ешкі жүні бөртеде бір атай мен әжей болыпты.

(Үйшіктің артынан атай мен әжей шығады)

Ата: Асқар таудай тұлғасы

Ақ сақалды қария

Ата сөзі жыр басы

Айтқан сөзі дәрия

Әжесі: Саусағы сары ала жүзікті,

Әрдайым жайдары,

Жаз әнді,

Көп ертек білетін қызықты

Көріңдер аяулы әжені!

Ата: - Әжесі, маған бауырсақ пісіріп берсеңші

Әже: -Пісіреп берейін, атасы.

(әжесі бауырсақ пісіріп беріп, терезе алдына қояды. Бауырсақ терезе алдынан домалап, орманға қарай бет алады).

Ата бауырсақтың дәмін татайын деп:

-Әжесі, бауырсақ қайда?

Әже: - Мен оны терезе алдына қойған болатынмын. Бауырсақ терезе алдынан секіріп, орманға қарай домалап кеткен ғой.

Ата, Әже бірге: -Бауырсақ жоқ (балалар да бірге қайталайды)

Бауырсақ домалап келе жатып балаларға кезігеді:

-Сәлем, балалар!

Мен бауырсақпын.

Тәтті бауырсақпын, дәмді бауырсақпын.

Атадан да құтылдым, әжеден де құтылдым

Балаларға мен келдім.

Тасадан Қоян шыға келіп:

-Сәлем, балалар!

-Сәлем, бауырсақ!

Мен қоянмын, қоянмын!

Сәбіз жесем тоямын.

Қасқыр көрсем қорқамын,

Бауырсақ көрсем жеп қоямын,

Бауырсақ: - Мені жеме, балалар көмекке келіңдерші.

Ертегіші: - Сен бауырсақты жеме, біздің балалар өте ақылды. Олар қазір Отбасы тақырыбында алған білімдерін көрсетеді.

Қоянның тапсырмасы:

Отбасы мүшелерін «Домино» ойыны арқылы көрсету

(Ойынның шарты: Берілген суреттер бойынша отбасы мүшелерінің үлкендерінен бастап, кішкелерге дейін сатылап орналастыру, атап шығу)

Ертегіші: Бауырсақ жалғыз аяқ жолмен келе жатса, оның алдынан қасқыр шыға келіп:

Қасқыр:

-Сәлем, балалар!

-Сәлем, бауырсақ!

Мен қасқырмын,

- Бауырсақ! Бауырсақ! Мен сені жеп қоямын!

Бауырсақ: - Мені жеме, балалар көмекке келіңдерші.

Қасқырдың тапсырмасы: Ал, балалар, қояннан бауырсақты құтқарып алдық, енді қасқырдың сұрағына жауап берейік.

(Ойынның шарты: Тірек-сызба (мнемосуреттер) суреттеріне қарап отбасы туралы мақал-мәтел айтып беру)

Отан - отбасынан басталады.(Родина начинается с семьи)

Ата- бәйтерек (Дедушка-могучее дерево, дети-его листочки)

Бала жапырақ.

Ертегіші: Бауырсақ орман ішімен домалап келе жатса оған аю қарсы шығады.

Аю: - Сәлем, балалар!

-Сәлем, бауырсақ!

Әй, бауырсақ! Мен сені жеп қоямын!

Аюдың тапсырмасы: Маған ата - әже туралы әнді айтып беріңдер.

(балалар «Жақсы көрем атамды, жақсы көрем әжемді» әнін орындап береді)

Ертегіші: Осылай бауырсақ әрі қарай домалай жөнеледі.

Түлкі: -Сәлем, балалар!

- Сәлем, бауырсақ!

Мен түлкімін, әдемімін!

- Бауырсақ! Мен сені жеймін.

Түлкі: оңай құтыла алмассың, менің тапсырмамды орында

Түлкі: (қолында бір бума қағаз).

(Ойынның шарты: әр бала отбасы жайында фото суреттерді айтып береді)

Ертегіші: Түлкі бауырсақты бас сап жейін деп жатқанда, балалар айғайлап жібереді:

Балалар: -Жоқ, қу түлкі олай болмайды біз сенің тапсырмаларыңды түгел орындадық.

Біз саған арнап «Ақ тілек» әнін орындап береміз.

Қорытындылау:

- Балалар ертегі сендерге ұнады ма?

-Ертегінің мазмұны не жайында екен?

-Біз бүгін қандай тақырып жайында білімімізді бекіттік?

Рефлексия:

Ормандағы екі жасыл және ағаштардың түбінде түрлі суреттер жатыр.

Кімге серуен ұнаса, сары ағаштың жапырағын жинасын.

Кімге серуен ұнамаса, қызыл ағаштың жапырағын жинасын.

Омыртқалы және омыртқасыз жануарлар

(Қысқа мерзімді жоспар)

Арынова Дина Казбековна

Бастауыш сынып мұғалімі

Павлодар қаласы №19 жалпы орта білім беру мектебі

Пән: Жаратылыстану Ұзақ мерзімі жоспар бөлімі Бөлімше: Жануарлар	Мектеп: №19
Күні:	Мұғалімнің аты-жөні: Арынова Дина Казбековна
Сынып: 3	Қатысқандар саны: Қатыспағандар саны:
Сабақтың тақырыбы:	Омыртқалы және омыртқасыз жануарлар
Осы сабақта қол жеткізілетін оқу мақсаттары (оқу бағдарламасына сілтеме)	3.2.2.1 жануарларды омыртқалыларға және омыртқасыздарға жіктеу;
Сабақ мақсаттары	А. омыртқасыз және омыртқалы жануарлардың түрлерін ажыратады В. омыртқасыз және омыртқалы жануарлардың құрылысының ерекшеліктерін салыстырып сипаттайды С. омыртқасыз және омыртқалы жануарлардың құрылысының ерекшеліктерін зерттейді және дәлелдейді
Бағалау критерийлері	Омыртқалы және омыртқасыз жануарларды ажыратады
Тілдік мақсаттар	Пәнге тән лексика мен терминология: омыртқа, омыртқалы, омыртқасыз Диалог пен жазу үшін пайдалы сөздер мен тіркестер: 1.Жануарлар қандай топтарға бөлінеді? 2.Омыртқа дегеніміз не? 3.Өздерің қанша топ құра алдыңдар?
Құндылықтарды дарыту	Ынтымақтастық-жеке және топта жұмыс жасай отырып ынтымақтастыққа баулу.
Пәнаралық байланыстар	Дүниетану - жануарлардың мекен ету ортасын, таралуын біледі.

16

5 мин	А деңгейі "Венн диаграммасы" әдісі. Омыртқалы жануар мен омыртқасыз жануарларды ажырат, ортақ белгісін тап. Дескриптор -омыртқалы жануарларды анықтайды; -омыртқасыз жануарларды анықтайды. - ортақ белгісін табады. В деңгейі. "Сәйкестендіру" әдісі. Тапсырма. Омыртқалы және омыртқасыз жануарларды ажыратып, сәйкестендіру Дескриптор - Омыртқалы және омыртқасыз жануарларды ажыратып, сәйкестендіреді.	қабыршағы, қос мекенділердің тегіс терісі бейнеленген суреттер. А-3 формат
5 мин	С деңгейі. "Тұжырымдамалық карта" әдісі. Өткенде сынып ішіне қандай жануар ұшып кірді, соның біріне зерттеу жүргізу. Тапсырма. Суреттегі 1 жануарды таңда, оны ғаламтордан тауып, зертте.	«Омыртқалы және омыртқасыз жануарлар» көрнекі кестесі
2 мин	Зерттеу жұмысы: 1.суретті таңда 2.Мәлімет ізде,зертте (ғаламтордан) 3.керекті мәліметті жаз 4.топта ақпаратпен бөліс Дескриптор -суретті таңдайды -мәліметті іздеп зерттейді -қажетті мәліметті жазады -топта бөліседі ҚБ: «Көңіл күй» әдісі. Топтар бір –бірін тыңдайды, стикерлерге смайликтер суретін салып, оны бағаланған топ үстеліне жапсырады. Сергіту сәті «Орманда не бар?» Жан-жануар бар; Қорбандаған аю бар, Секендеген тиін бар, Ұшып қонған қарға бар, Бұлтаңдаған түлкі бар,	
5 мин		

5 мин	Балалар, орманға барыңдар! Таң-тамаша болыңдар! (Ө) Дәптермен жұмыс. «плюс, минус» әдісі. Тапсырма «ия», «жоқ» әдісі (әр дұрыс жауаптың тұсына «+, -» белгісін қойыңыз) <table border="1"> <tr> <td>Сұрақтар</td><td>Иә</td><td>жоқ</td></tr> <tr> <td>Сүт қоректілер омыртқалы ма?</td><td></td><td></td></tr> <tr> <td>Қобелекте омыртқа қалыптасып келеді</td><td></td><td></td></tr> <tr> <td>Балық омыртқалы деп ойлайсың ба?</td><td></td><td></td></tr> <tr> <td>Көртышқан омыртқалы жануар</td><td></td><td></td></tr> <tr> <td>Омыртқасыздардың ішкі қаңқасы болмайды</td><td></td><td></td></tr> <tr> <td>Жәндіктер омыртқасыздарға жата ма?</td><td></td><td></td></tr> </table> (Ж)(С)Қарқын бойынша саралау Тапсырма Берілген жоспар бойынша блок-кестені толтыра отырып, өзінің сүйікті жануарын сипаттайды: -бір жануардың суретін сал; -ол қайда тіршілік етеді; -немен қоректенеді; -биологиялық негізгі сипаттамалары; -бұл жануар туралы қызықты дерек; Қосымша тапсырма: Бір омыртқалы және бір омыртқасыз жануарды салыстыр, (энциклопедия) Дескриптор - Жануардың қайда тіршілік ететінін табады -Немен қоректенетінін біледі - Биологиялық сипаттарын атайды - Жануар туралы қосымша деректер табады ҚБ «Жапондық әдіс» арқылы бағалау Ооо- керемет Еее - жақсы Ммм – толықтыру керек <u>Қалыптастырушы бағалауға арналған тапсырма</u> <u>Бағалау критерийі:</u> Омыртқалы және омыртқасыз жануарларды ажыратады Ойлау дағдыларының деңгейі білу және түсіну Тапсырма Жануарлардың суреттеріне мұқият қара. Олардың омыртқалы, омыртқалы емес екенін анықтап, қажетті бағанға «+», «-» таңбасын қой. <table border="1"> <tr> <td>жануар</td><td>омыртқалы</td><td>омыртқасыз</td></tr> <tr> <td></td><td></td><td></td></tr> <tr> <td></td><td></td><td></td></tr> </table>	Сұрақтар	Иә	жоқ	Сүт қоректілер омыртқалы ма?			Қобелекте омыртқа қалыптасып келеді			Балық омыртқалы деп ойлайсың ба?			Көртышқан омыртқалы жануар			Омыртқасыздардың ішкі қаңқасы болмайды			Жәндіктер омыртқасыздарға жата ма?			жануар	омыртқалы	омыртқасыз							Жаратылыстану жұмыс дәптері, 3-сынып, 22-жұмыс парағы. Блок кесте Энциклопедия
Сұрақтар	Иә	жоқ																														
Сүт қоректілер омыртқалы ма?																																
Қобелекте омыртқа қалыптасып келеді																																
Балық омыртқалы деп ойлайсың ба?																																
Көртышқан омыртқалы жануар																																
Омыртқасыздардың ішкі қаңқасы болмайды																																
Жәндіктер омыртқасыздарға жата ма?																																
жануар	омыртқалы	омыртқасыз																														
																																
																																

				
	Дескриптор -омыртқалы жануарларды анықтайды -омыртқасыз жануарларды анықтайды			
Сабақтың соңы 5 мин 3 мин	Тапсырма Суреттегі жануарлардың қайсысында омыртқа жоқ? Оларға сәйкес келетін әріптерден сөз құра. Бұл сөз омыртқаның басты қызметін білдіреді. (тірек). Қорытынды жаса: Қандай жануарда омыртқа болмайды? «Он сұрақ» әдісі Омыртқасыз жануарлар қалай қорғанады? Олар тіршілік ету ортасына қалай бейімделеді? Омыртқалы жануарларды ата. (балықтар, бауырмен жорғалаушылар, қосмекенділер, сүтқоректілер, құстар) Омыртқасыз жануарларды ата. (құрттар, ұлулар, өрмекшілер, теңіз жануарлары) Кейбір бунақденелілер мен жыландармен ойнауға бола ма? Неге? Мектеп алаңынан немесе саябақтан қандай омыртқалы және омыртқасыз жануарларды кездестіруге болады? Тапсырма «Бір минут» тәсілі Оқушылар сандықшадан жануар суретін таңдап алады, ол жайында бір минут сөйлейді. Оларға сипаттама береді			Таратпа материал

Жабайы жануарлар

Ермекбаева Жазира Нурмухаметовна

«Қапшағай қаласының білім бөлімі» мемлекеттік мекемесінің

«Ақдидар» балабақшасы» МКҚК тәрбиешісі

Білім беру саласы: Таным.

Оқу қызметі: Жаратылыстану.

Оқу мақсаты: Жабайы жануарлардың өмірі туралы түсінікті кеңейту. Жануарлардың сыртқы келбетімен өмір сүру ерекшеліктерін атап көрсету.

ҰОҚ мақсаты (smart): Жабайы жануарлардың (аю, қоян, қасқыр) сыртқы келбетін таниды. Төлдерін атайды. Өмір сүру ортасын біледі.

Бастапқы бөлім:

Шаттық шеңберін ұйымдастыру.

Арайлап таң атты

Алтын сәуле таратты

Жарқырайды күніміз

Жарқырайды даламыз

Қайырлы таң достарым

Қайырлы таң апайлар

Миға шабуыл әдісі: бойынша жабайы жануарлар туралы жұмбақ жасыру. 4к (сыни ойлау)

Аузы бейне шалғы орақ

Шөп емес, бірақ мал орады. (қасқыр)

Орманнан, жалпақ даладан

Бал іздеп бір аң жортады

Кіп-кішкентай арадан

Үп-үлкен боп қорқады. (Аю)

Далада жүр шапқылап

Керемет бір сақ құлақ (қоян)

Негізгі бөлім:

Балаларға қолдағы аралас суреттерді бере отырып, үш топқа топтастырылады.

1-тапсырма топтық:(4к командалық жұмыс)

Шарты:Түрлі – түсті қаламдармен жануарларды қоршап сыз.

1 топ -ең жылдам жүгіретін,-қызыл

2 топ - ең жай жүретін, - көк

3 топ-ең кішкентай, - жасыл түстер мен жануарларды қоршап сыз.

2-тапсырма жеке жұмыс: (саралау стратегиясы, қызығушылық мүдде)

“Салыстыру”

Шарты: пішіндердің ішіндегі жабайы жануарларды санап салыстырады.

Сергіту сәті

Ал балалар тұрайық

Алақанды ұрайық

Оңға қарай йіліп

Солға қарай йіліп

Бір отырып бір тұрып

Бойымызды созайық

Белімізді жазайық.

Жоғары-төмен қарайық

Қолымызды соғайық

Бойымызға күш жинап

Бір шынығып алайық

3-тапсырма жұптық: (саралау стратегиясы, қарқын жылдамдық)

«Кім жылдам» ойыны

Шарты:

Жабайы жануарлардың суретіне қарап, азықтарын, мекендерін табу, түстерге қарап бейнесін табу.

4-тапсырма: Азықтарын мүсіндеу, бояу, қию.

Қорытынды:

Тәрбиеші: Балалар біз бүгін қандай жануарлар жайлы өттік?

Балалар: Жабайы жануарлар

Тәрбиеші: Жабайы жануарлардың қандай түрімен таныстық?

Балалар: Аю, қасқыр, қоян.

Жасаған жұмыстары бойынша, балаларды мадақтау.

Наследник королевы математики

Есеналинова Нуржамал Каиргельдиновна

Воспитатель КТКП «Детский сад-гимназия №9» отдела образования акимата города Экибастуза, управления образования Павлодарской области

Цель: Формировать представления детей о равенстве и неравенстве групп на основе счета; формировать умение уравнивать неравные группы предметов; навыка счета в пределах 5.

Задачи: Расширять представления детей о частях суток, их характерных особенностях; создание положительного эмоционального фона занятия; развивать представления детей о геометрических фигурах: шаре, кубе, цилиндре и конусе; совершенствовать умение конструировать из отдельных частей (палочек, шишек, пуговицах) сюжетные рисунки. Игры Воскобовича.

Круг радости

Любят в нашей группе

Очень математику

Дети весело живут

Считают, решают и поют

Сегодня у нас необычный день. Я буду королевой Математики, а вы станете принцами и принцессами. Управлять королевством нелегко и поэтому пришлось время подумать о наследниках. Вот я и решила: наследником будет тот, кто лучше других умеет мыслить, делать выводы, любить математику. (Забегает поросенок Наф-Наф:)

Здравствуйте дети! Здравствуйте гости! Здравствуйте все! Я поросенок Наф- Наф! Вы знаете из какой я сказки? Правильно! Три поросенка. Помогите открыть мне свой домик! Это замок. Открыть его можно, подобрав детали замка. В чудесном мешочке лежат кольца, снятые с пирамидок. Каждый ребенок вынимает кольцо и идет к замку ищет круг такого же размера. Замок открывается. Молодцы!

Я приготовила конверты с заданиями. Задания будут сложными, но интересными. Вы готовы к испытаниям? Тогда удачи!»

Времена года

Назовите времена года на казахском языке **Көктем, Жаз, Күз, Қыс.**

На русском языке **Весна, Лето, Осень, Зима.**

Д/и «**Когда это бывает?**» (сюжетные картинки на мольберте)

Загадка: Солнце встало только-только.

В сад ведут детишек.

Там игрушек много столько

-Зайчиков и мишек.

Все детишки в сад идут.

Это время как зовут? (**Утро**)

- Подбери картинку для этого времени суток.

- Почему ты выбрал эту картинку?

Загадка: Солнце в небе ярко светит.

Погулять выходят дети.

Погулять и вы хотите?

Время это назовите! (**День**)

-Какая же картинка подходит для этого времени суток?

Загадка: В небе звездочки зажглись.

Все в кровати улеглись.

Засыпают сын и дочь.

Что за время это? (**Ночь**)

-Покажите картинку, которая подходит для этого времени суток.

Загадка: Скоро солнышко садится,

Небо потемнело.

Все закончили трудиться,

Отложили дело.

Всех детей домой ведут.

Это время как зовут? (**Вечер**)

2. «Город геометрических тел». Д/и «Чудесный мешочек»

(мешочек с геометрическими фигурами: шар, куб, конус)

-Определите на ощупь, какая фигура у вас в руках.

Игра «Назови правильно»

-Ой, посмотри, кто нас встречает «Зайка» как на казахском языке заяц? (**Қоян**)

Где сидит зайка?

Дети: на пенке

Воспитатель: а сейчас за пенком, перед пенком.

Молодцы!

Делятся на 2 группы (по геометрическим фигурам) конструируют из палочек, пуговиц, шишек, игры Воскобовича.

«Город дружных ребят».

Поставить матрешек от высокой к самой низкой.

«Город весельчаков» Упражнение «Сосчитайте по порядку»

(5 игрушек и 5 воздушных шаров)

Мишки в гости к нам пришли.

И в подарок принесли

Разноцветные шары

Для веселой детворы.

-Давайте сосчитаем, сколько мишек к нам пришли.

(Один, два, три, четыре, пять. Всего 5 мишек)

-Теперь сосчитайте воздушные шары.

(Один, два, три, четыре. Всего 4 шара.)

-Чего больше, мишек мишек или шариков?

(Мишек больше, чем шариков)

-Как сделать так, чтобы мишек и шариков стало поровну, одинаково?

(Надо добавить еще один шарик)

-Сосчитайте, сколько теперь шариков?

(Один, два, три, четыре, пять. Всего 5 шариков. Мишек и шариков стало поровну одинаково).

Задание «Город - раздели»

Незнайку и Почемучку угостили яблоком и печеньем. Они никак не могут договориться, кому что достанется. Помогите разделить яблоко и печенье поровну.

Задание: разделить круг на две части, квадрат - на 4.

Пальчиковая гимнастика – «Ток- Ток»

Задание: Разноуровневые задания «Город решений»

III Заключительная часть

-Ребята, скажите, чему мы с вами научились во время путешествия?

Где вам могут пригодиться знания, полученные во время путешествия?

-Если вы активно работали на занятии, всегда верно отвечали, помогали товарищу – возьмите красную бабочку.

-Если вы иногда ошибались, возьмите зеленую бабочку.

Давайте украсим панно добрыми бабочками, чтоб все были здоровы!!! Посмотрите на это панно!

Королева математике выбирает «Наследника» - Угощение

Список использованной литературы:

1.Колесникова Е.В. Математика для дошкольников 4-5 лет: Сценарий занятий по развитию математических представлений.

2.Логика и математика для дошкольников /Авт.-сост. Е.А.Носова, Р.Л.Непомнящая. – СПб., 1996. - 79с.

3.Типовую учебную программу дошкольного воспитания и обучения.

Климатические пояса. Особенности климата материков

Жакупова Алия Жанатовна

ОШ села Акана Курманова

Раздел долгосрочного плана: 8.3.2 Атмосфера	Школа: ОШ села Акана Курманова
Дата:23.11	ФИО учителя: Жакупова А.Ж.
Класс: 8	Количество присутствующих: 8 отсутствующих:
Тема урока	Климатические пояса. Особенности климата материков
Цели обучения, которые достигаются на данном уроке (ссылка на учебную программу)	8.3.2.3 анализирует климатические пояса 8.3.2.4 сравнивает сходные климатические пояса, расположенные на разных материках
Цели урока	Учащиеся могут: - Анализировать климатические пояса - Сравнивать сходные климатические пояса, расположенные на разных материках - Исследовать причины различий одного климатического пояса на разных материках

Критерии оценивания	1. Анализирует климатические пояса 2. Сравнивает сходные климатические пояса, расположенные на разных материках 3. Исследует причины различий одного климатического пояса на разных материках
Языковые цели	Чтение: читать текст Слушание: слушать и на основе презентации заполнять таблицу Говорение: представлять и защищать работу группы Письмо: заполнять таблицу, составлять диаграмму Учащиеся могут: Анализировать географические источники Формулировать полные устные, письменные ответы по содержанию
	Лексика и терминология, специфичная для предмета: Климат, погода, основные и переходные климатические пояса, атмосферное давление, изотермы, гумидный климат, аридный климат, муссонный климат, средиземноморский климат, континентальный климат, торнадо, ураган.
Привитие ценностей	Привитие ценностей осуществляется через организацию групповой самостоятельной работы, направленной на развитие ценностей сплоченности и умения работать в команде.
Межпредметные связи	биология
Предварительные знания	Климатообразующие факторы. Глобальная циркуляция атмосферы

Ход урока

Запланированные этапы урока	Запланированная деятельность на уроке	Ресурсы
Начало урока 0-3 мин	- Приветствие - Проверка количества учеников - Организация атмосферы понимания, сотрудничества	
3-5 мин	2. Повторение материала с целью актуализации знаний. Учащиеся демонстрируют знания по цели обучения 8 класса «8.3.2.1 анализирует климатообразующие факторы, 8.3.2.2 на основе анализа объясняет глобальную циркуляцию атмосферы». Прием «Да-Нет». Обменяйтесь карточками с соседом и проверьте его знания Согласны ли вы с утверждением: 1 вариант 1. Подстилающая поверхность – это климатообразующий фактор (да) 2. Суммарная солнечная радиация – это отраженная и поглощенная(нет) 3. Ветер дует из области высокого атмосферного давления в область низкого давления (да) 4. Область пониженного давления – антициклон (нет) 5. Ветры, дующие от тропиков к экватору – пассаты (да) 2 вариант	

5-7 мин	1. Соостоян ие рельефа – это климатообразующий фактор (да) 2. Суммарная солнечная радиация – это прямая и рассеянная (да) 3. Арктические воздушные массы имеют высокую степень увлажненности (нет) 4. Область повышенного давления – циклон (нет) 5. Ветры, меняющие свое направление 2 раза в год и дующие на границе суша-море – муссоны (да) Производят взаимопроверку и оценивание знаний <table><tr><th>Дескриптор</th></tr><tr><td>4-5 правильных ответов – высокий уровень знаний</td></tr><tr><td>2-3 прав.ответа – средний уровень знаний</td></tr><tr><td>1 прав.ответ – низкий уровень знаний</td></tr></table> 3. Целеполагание. Учащиеся отвечают на вопрос: - Что изучает наука климатология? - Укажите в атласе карту, соответствующую теме прошлого урока и карту, по которой нам предстоит работать. Совместно с учащимися определяются цели урока - Анализировать климатические пояса - Сравнивать сходные климатические пояса, расположенные на разных материках - Исследовать причины различий одного климатического пояса на разных материках	Дескриптор	4-5 правильных ответов – высокий уровень знаний	2-3 прав.ответа – средний уровень знаний	1 прав.ответ – низкий уровень знаний													
Дескриптор																		
4-5 правильных ответов – высокий уровень знаний																		
2-3 прав.ответа – средний уровень знаний																		
1 прав.ответ – низкий уровень знаний																		
Середина урока 7-15 мин	5.Просмотр презентации «Климатические пояса» Задание 1. И.р. Метод «Говорящая таблица» - при просмотре презентации определите преобладающие воздушные массы, количество осадков, средние температуры января и июля, атмосферное давление на территории каждого климатического пояса <table><tr><th>Климатич пояс</th><th>Преоблад ающие воздушны е массы</th><th>кол-во осадко в</th><th>Ср. тем Янв</th><th>Ср.тем п июля</th><th>Атм давл</th></tr><tr><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td></tr></table> <table><tr><th>Критерий оцениван ия</th><th>Дескриптор</th></tr><tr><td>- анализируют климатические пояса</td><td>-определяют преобладающие типы воздушных масс по сезонам года на территории климатического пояса - определяют годовое количество осадков на территории климатического пояса - определяют средние температуры января и июля - определяет атмосферное давление на территории климатического пояса</td></tr></table>	Климатич пояс	Преоблад ающие воздушны е массы	кол-во осадко в	Ср. тем Янв	Ср.тем п июля	Атм давл							Критерий оцениван ия	Дескриптор	- анализируют климатические пояса	-определяют преобладающие типы воздушных масс по сезонам года на территории климатического пояса - определяют годовое количество осадков на территории климатического пояса - определяют средние температуры января и июля - определяет атмосферное давление на территории климатического пояса	
Климатич пояс	Преоблад ающие воздушны е массы	кол-во осадко в	Ср. тем Янв	Ср.тем п июля	Атм давл													
Критерий оцениван ия	Дескриптор																	
- анализируют климатические пояса	-определяют преобладающие типы воздушных масс по сезонам года на территории климатического пояса - определяют годовое количество осадков на территории климатического пояса - определяют средние температуры января и июля - определяет атмосферное давление на территории климатического пояса																	
15-25 мин																		

25-35 мин

ФО: «Лесенка успеха»

Способ дифференциации: темп, диалог и оказание поддержки

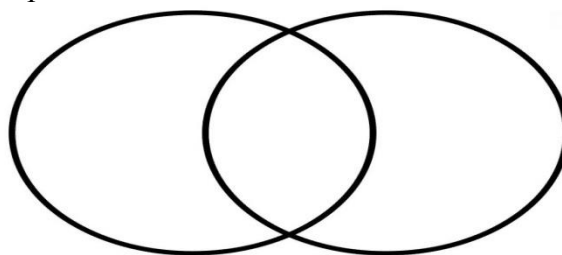
Задание 2. Г.р.Метод «Диаграмма Венна»

Используя текст учебника и климатическую карту, составьте сравнительную характеристику субтропического пояса материков:

1 группа - Северной Америки и Евразии

2 группа - Африки и Южной Америки

Выясните причины различий субтропического пояса на разных материках

Критерий оценивания	Дескриптор
-сравнивают сходные климатические пояса, расположенные на разных материках	- составляют сравнительную характеристику субтропического пояса Северной Америки и Евразии - составляют сравнительную характеристику субтропического пояса Южной Америки и Африки - раскрывают причины различий субтропического пояса на разных материках

ФО: «Две звезды, одно пожелание»

Способ дифференциации: задание, источники, заключение.

35-40 мин

Закрепление: Таблица ЗХУ

Знал	Хочу узнать	Узнаю

Домашнее задание: ответить на вопросы на стр. 86-87, 93; нанести на контурную карту климатические пояса

Дифференциация – каким образом Вы планируете оказать больше поддержки? Какие задачи Вы планируете поставить перед более способными учащимися?	Оценивание – как Вы планируете проверить уровень усвоения материала учащимися?	Здоровье и соблюдение техники безопасности
На уроке используется учебная информация с учетом различных типов восприятия информации. Более способные учащиеся объясняют причины различий климатических поясов на разных материках.	Формативное оценивание проводится по предложенным критериям Самооценивание Похвала учителя Лесенка успеха Две звезды и одно пожелание Таблица ЗХУ	Соблюдение техники безопасности при передвижении учащихся по классу во время групповой работы.

	Формативное оценивание на этапе работы с картой и таблицей.	
--	---	--

«Мың бір мақал» сайысы

Жакупова Әлия Жанатқызы

Ақан Құрманов ОМ

Мақсаты: Оқушыларды рухани, зерделік жағынан тәрбиелеу, мақал -мәтелдің айырмашылығы мен ұйқастығын ажырату, әртүрлі формалар мен әдістер арқылы сөз өнеріне баулу, шығармашылық қабілеттерін дамыту.

Мұғалім: Сәлеметсіздар ме оқушылар! Бүгінгі біздің өткізіп отырған «мақал-мәтелдер» сайысына қош келдіңіздер!

- Бүгінгі сайыстың жақсы өтуіне тілектеспіз. Сайыстың алдында тіл туралы белгілі адамдардың айтқан сөздерін еске түсірейік.

Ш.Айтматов: «Тіл жоқ жерде, ұлт жоқ.»

М.Горький: «Тіл аспап сияқты,оны жақсы білу керек,оны меңгеру керек.»

Б.Момышұлы: «Тіл дегеніміз-қай халықтың болмасын, кешегі, бүгінгі ғана емес, ертеңгі де тағдыры.»

М. Қашқари: «Игі істің басы-тіл, тәрбие басы-тіл».

Н. Назарбаев: «Тілден артық қазына жоқ,тілден артық қасиет жоқ».

Ал енді, сайысымызды бастайық.

Қазақ тілі – туын биік ұстаған,

Қазақ тілі – кең далама ұқсаған.

Қазақ тілі – мәртебелі, еңселі,

Құрметтеп отыр бүгін ел сені!

Иә, тіл қай ұлтта болса да, қай елде болса да қастерлі, құдіретті. Ол әрбір адамның бойына ана сүтімен бірге еніп, қалыптасады. Тіл байлығы - әр адамның мақтанышы. Ол атадан балаға мирас болып қалған баға жетпес асыл мұра. Тілді қастерлеу, ізгілік пен мәдениеттіліктің белгісі.Бүгінгі мақал–мәтелдер сайысында қазақ халқымыздың дана сөздерін еске түсіреміз.сайысымыз 6 бөлімнен тұрады

Сайысымызды бастамас бұрын әділ-қазылар алқасымен таныстырып өту.

Оқушыларды 3 топқа бөлу.

Сайыс 6 бөлімнен тұрады

1 бөлім. ”Жалғасын тап”.

Ананың көңілі балада...(баланың көңілі далада)

Оқу - білім бұлағы...(білім - өмір шырағы)

Туған жердей жер болмас...(туған елдей ел болмас)

Батыр бір рет өледі....(қорқақ мың рет өледі)

Ағаш тамырымен мықты...(адам досымен мықты)

Білекті бірді жығар..(білімді мыңды жығар)

Әдепті бала арлы бала..(әдепсіз бала сорлы бала)

Ақыл жастан шығар...(асыл тастан шығар)

2 бөлім «Ойлы болсаң,тауып көр»

Берілген мақалды толықтыр.

1.Өнер алды -..... тіл

2. Өнерліге жоқ.

3. Әке сыншы
4. Судың да ... бар
5. Отанды сүйеу - басталады.
6. Күлме келер басына
7. Ер айтпас, қайтпас
8. Татулық – табылмас

3 бөлім. «Домино»

Берілген сөздерден мақал құрастыру.

ЕР	ЖЕРІНДЕ	ЕЛІНДЕ	ГҮЛ
ТІЛ	МӘРТЕБЕСІ	МӘРТЕБЕСІ	ЕЛ
ӨНЕР	ҚЫЗЫЛ	АЛДЫ	ТІЛ

4-бөлім. Ойлан да ойна. Суретке қарап мақал-мәтел құрастыру (кітап, мектеп, нан суреттерін таратып беру)

Кітап – ғылым – тілсіз мұғалім

Мектеп - кеме, білім - теңіз

Ас атасы - нан

5 бөлім. «Білімді мықта.»

10	20	30
10	20	30
10	20	30
10	20	30

Әр топ түске байланысты сандарға байланысты ұяшықты таңдап, мақалды айтады. 10 саны -1 ұпай, 1 ғана сөзді тауып айту керек. 20 саны –2 ұпай, екі сөзді толықтыру қажет. 30 саны -3 ұпай , бір сөзден ғана тұратын мақалды толықтырып айту қажет.

10- Өнерлі ... жүзер
10-Отансыз адам-ормансыз.....
10-Кітап - қазына
10-Ердің елі
20-Кәріге -, балаға -
20-Тіл -..... алтын
20-Өмір -
20-Ер намысы -
30-Ат - қанаты, ас -
30-Оқусыз жоқ, білімсіз
30-Сумен ойнама -, отпен- жанарсың
30- Балалы үй -, баласыз ... -

6-бөлім. Аударып көр. Бұл турда орыс тілінде оқылған мақалдың қазақша баламасын табу.

1. Здоровье – большое богатство
2. Сила в знаниях, знания в книге
3. Родная земля – золотая колыбель

Қорытынды:

Қазылар орнықтырар әділдікті,

Кімдердің жауаптары кәміл шықты.

Білім мен тапқырлықтың жарысында,

Жеңіске жетер дейміз нағыз мықты,- дей отыра, осымен біздің «Мың бір мақал » атты сайысымыз аяқталды. Талаптарыңа нұр жаусын!- деп қорытындылай отырып, келесі сөз кезегі әділ қазыларға беріледі. Жеңімпаздарды марапаттау.

Бүгінгі сайыс сендерге ұнады ма? Сайыс қалай өтті? Мемлекеттік тілді үйренуде мақал-мәтелдерді білу не үшін қажет?

Қазақ тілім - өз тілім, ана тілім,
Абай, Мұхтар сөйлеген дана тілім.
Қастерлейді ұл - қызың мәңгі сені,
Болашағым, бақытым дара тілім.

Тіл - сарқылмас қазына., ата - бабамыздың көзі, мұрасы, ал мақал - сөздің азығы, тәрбие көзі.

Суммативное оценивание за раздел «Сила Архимеда. Работа. Мощность» 7 класс

Жумағалиева Карлығаш Канатовна

Филиал Некоммерческого акционерного общества
«Республиканская физико – математическая школа» г.Алматы
учитель физики, заведующая кафедры физики

3 четверть СОР 6 Сила Архимеда. Работа. Мощность.

1 нұсқа /1 вариант

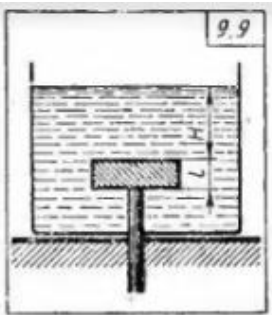
№	Тапсырма /Задание	балл
1	Поршень двигателя перемещается на 20 см под давлением 800 кПа. Определите работу, совершаемую двигателем за один ход поршня, если площадь поршня 150 см^2 .// Қозғалтқыш поршені 800 кПа қысыммен 20 см қозғалады. Егер поршень ауданы 150 см^2 болса, қозғалтқыштың бір поршеньді соғу кезінде жасаған жұмысын анықтаңыз.	3
2	Динамометр показывает, что мраморный шарик, подвешенный к нему на тонкой нити, весит 1,62 Н. Что будет показывать динамометр, если шарик наполовину погрузить в воду? Плотность воды 1000 кг/м^3 , плотность мрамора 2700 кг/м^3 .// Егер мәрмәрден жасалған шарды динамометрге жіп арқылы іліп қойсақ, онда динамометр көрсеткіші 1,62 Н болады. Осы шарды жартылай суға батыратын болсақ, динамометр көрсеткіші неге тең? Судың тығыздығы 1000 кг/м^3 , мәрмәрдің тығыздығы 2700 кг/м^3	4
3	Невесомый куб, длина ребра которого a , погружают вертикально в воду, затем в ртуть до тех пор, пока уровень жидкости не совпадет с верхней гранью куба. Сравните работы, которые совершаются при этих погружениях.// Қырының ұзындығы a болатын салмақсыз кубты вертикальды суға бір рет батырады, ал екінші кубты сынапта кубтың жоғарғы қырымен бірдей болғанша батырады. Осы батыру кезінде атқарылған жұмыстарды салыстырыңыздар.	4
4	Какую работу надо совершить, чтобы поднять со дна реки на поверхность воды гранитную глыбу объемом $0,5 \text{ м}^3$? Глубина реки 2 м. Соппротивление воды не учитывайте.// Көлемі $0,5 \text{ м}^3$ гранитті блокты өзеннің түбінен судың бетіне көтеру үшін	4

	қандай жұмыс жасау керек? Өзеннің тереңдігі 2 м. Суға төзімділігін ескермеңіз.	
5	Лебедка подняла со дна озера камень объемом $2,4 \text{ м}^3$. Сколько времени длился подъем, если глубина озера 6 м, а лебедка развивала мощность 0,5 кВт? Плотность камня 2500 кг/м^3 . Силу сопротивления воды не учитывайте. // Аққу көл түбінен $2,4 \text{ м}^3$ көлемді тасты алып шықты. Егер көлдің тереңдігі 6 м, ал аққу 0,5 кВт қуатқа ие болатын болса, көл бетіне көтерілу қанша уақыт алды? Тастың тығыздығы 2500 кг/м^3 . Судың кедергі күшін есептемеңіздер.	5

3 четверть СОР 6 Сила Архимеда. Работа. Мощность.

2 нұсқа / 2 вариант

№	Тапсырма /Задание	балл
1	Сила тяги тепловоза равна 72 кН. Мощность двигателей 3000 кВт. За какое время поезд при равномерном движении пройдет путь, равный 15 км?// Тепловоздың тарту күші 72 кН. Двигательінің қуаты 3000 кВт. 15 км-ге тең жолды пойыз бірқалыпты қанша уақытта жүріп өтеді?	3
2	Со дна реки глубиной 4 м поднимают камень объемом $0,6 \text{ м}^3$ на поверхность. Плотность камня 2500 кг/м^3 , плотность воды 1000 кг/м^3 . Найти работу по подъему камня.// Өзен түбінен тереңдігі 4 м тереңдікте $0,6 \text{ м}^3$ көлеміндегі тас жер бетіне көтеріледі. Тастың тығыздығы 2500 кг/м^3 , судың тығыздығы 1000 кг/м^3 . Тас көтеру үшін жұмыс табыңыз.	4
3	Кусок металла в воздухе весит 7,8 Н, в воде 6,8 Н, в жидкости А – 7 Н, а в жидкости В – 7,1 Н. Определите плотность жидкости А и В. Плотность воды 1000 кг/м^3 .// Метал кесегінің ауадағы салмағы 7,8 Н, судағы салмағы 6,8 Н, А сұйықтықтағы 7 Н және В сұйықтықтағы салмағы 7,1 Н. А және В сұйықтықтарының тығыздығын анықтаңыз. Судың тығыздығы 1000 кг/м^3	4
4	Со дна озера на поверхность воды подняли камень объемом 5 дм^3 . Глубина озера 6 м. Определите плотность камня, если при его подъеме была совершена работа 450 Дж. Сопротивление воды не учитывайте.// Көл түбінен су бетіне 5 дм^3 көлемді тасты көтеріп шығарды. Көл тереңдігі 6 м. Тасты көтеру кезінде 450 Дж жұмыс жасалса, тастың тығыздығын анықтаңыздар. Судың кедергісін есепке алмаңыздар.	4
5	 В дно бака впаина трубка с площадью сечения s. Снизу трубка открыта, а сверху прикрыта пластинкой с площадью S и толщиной l (см. рис.). Какой должна быть минимальная плотность материала пластинки ρ, чтобы она не всплывала при высоте воды в баке над пластинкой, равной H?// Бактың түбіне көлденең кесіндісі s болатын труба бекітілген. Труба астынан ашық, ал үстінен ауданы S және қалыңдығы l болатын пластинкамен жабылған. Пластинка судың биіктігі пластинка үстінен салыстырғанда H биіктікте көтеріліп кетпес үшін, пластинка материалының минималды тығыздығы ρ қандай болу керек?	5

Кино және музыка. Қазақ мультфильмдерінің музыкасы

Калиева Алтын Өрікбайқызы

Нұр- Сұлтан қаласы № 67 гимназиясының музыка пәні мұғалімі

Бөлімі		Музыка		
Мектептің атауы		№ 67 гимназия		
Педагогтің аты жөні:		Калиева Алтын Өрікбайқызы		
Күні:		02.03.21ж		
Сынып: Сабақ: 24		6 «Г»	Қатысқандар саны: 16	Қатыспағандар саны: 6
Сабақтың тақырыбы:		Кино және музыка. Қазақ мультфильмдерінің музыкасы		
Оқу бағдарламасына сәйкес оқыту мақсаттары:		Тыңдаған кино және мультфильмдегі музыкалық шығармаларды анықтау, талдау, сонымен қатар музыка өнерінің кино мен мультфильм түрлерімен байланысын анықтау.		
Сабақтың мақсаты:		Барлық оқушылар: тыңдаған кино және мультфильмдегі музыкалық шығармаларды талдайды, сонымен қатар музыка өнерінің кино мен мультфильм түрлерімен байланысын анықтайды. Кейбір оқушылар: әннің көңіл-күйі мен көркем бейнесін жеткізе отырып, орындайды. Көптеген оқушылар: бір бірін бағалайды		
Сабақтың барысы:				
Сабақтың кезеңі (уақыты)		Педагог әрекеті	Оқушының әрекеті	Бағалау
Сабақтың басы 20 мин		Амандасу 1-тапсырма. Талқылау. Баллар, өнердің қандай түрлерін білесіңдер? Кино мен мультфильмнің қандай айырмашылығы бар? Кинематография, дыбыстық әсер, фондық музыка, көркемдеуші құралдар туралы не білесіңдер? Кино мен мультфильм өнерінде қандай көркемдеуші құралдар бар? Тапсырма. Ақпарат іздеу. Топтық жұмыс. 1 топ - киноның шығу тарихы; 2 топ - алғаш қазақ киносы мен	Оқушылар өз ойларын ауызша жеткізеді. Оқушылар бейнематериалды көрген соң пікірталасқа арналған	Оқушылар бір бірін бағалайды Платформа жүйесінің пайыздық есептеу нәтижесі
				Слайд-презентация:

32

	жұмыс жасау. Әнді 2 ші рет орындау. Дикция белгісімен жұмыс жасау. Әнді мәнерлеп орындау Бекіту: Венн диаграммасы арқылы бекіту: 4-тапсырма. Бағалау Рефлексия • Сабақта не сәтті шықты? • Қай тапсырма қиын болды? • Сабақта нені әлі де жақсарту қажет?	қазақтың әйгілі күйшісі, композиторы, дирижер, домбырашы. Қазақ КСР халық әртісі, халық әртісі, халық қаһарманы Нұрғиса Тілендиевпен танысады Бағалау. Баллар бір-бірін бағалайды.		Сұрақтарға жауап береді Ән орындау, аудиожаз балар, «Дастархан» әнін тыңдау, орындау. https://kz.mp3.kz/api/mp3_download/1549 Кері байланыс
--	--	---	--	---

Жұмыс және табыс

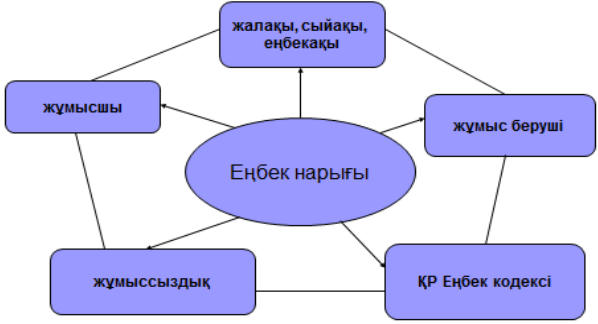
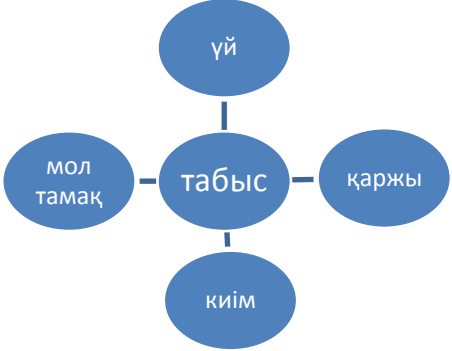
Қысқа мерзімді сабақ жоспары (әдістемелік әзірлеме)

Назбиева Бакыт Кайролдиновна

Өскемен қаласы, Шығыс техникалық гуманитарлық колледжінің қазақ тілі мен әдебиеті пәнінің оқытушысы

Пән: Қазақ тілі мен әдебиеті	Шығыс техникалық гуманитарлық колледжі
Оқытушы	Назбиева Бакыт Кайролдиновна
Топ:1 курс	Қатысқандар: Қатыспағандар:
Сабақтың тақырыбы	Жұмыс және табыс
Осы сабақ арқылы жүзеге асатын оқу мақсаттары	11.3.6.1 мәтіндегі негізгі ойды анықтап,көтерілген мәселеге баға беру, өзіндік көзқарасын жүйелі, дәлелді жеткізу
Сабақтың мақсаты	Барлық оқушылар мәтінде көтерілетін мәселені талдайды;

	Көпшілік оқушылар мәтіннің негізгі ойын анықтайды. Кейбір оқушылар мәтін бойынша өз пікірлерін еркін айта алады, тақырып бойынша үйренген сөздерін қолданады, мәтінде көтерілген мәселені қоғаммен салыстыра отырып, өз көзқарасын сыни тұрғыдан білдіреді, бағалайды.
Бағалау критерийлері	Мәтінде көтерілетін мәселеге баға бере алады; Мәтіннің негізгі ойын анықтай алады.
Тілдік мақсаттар	Менің ойымша, менің болжауымша, менің пікірімше, білікті мамандар
Құндылықтар	Жауапкершілік, құрмет
Пәнаралық байланыс	Қазақстан тарихы
Жоспар	
Жоспарланатын уақыт	Жоспар бойынша орындалуы тиіс іс-әрекеттер
Сабақтың басы	I. Ұйымдастыру кезеңі. Ой қозғау Еңбек нарығы дегеніміз не? (трудовой рынок) <pre> graph TD A[Еңбек нарығы] --- B[жалақы, сыйақы, еңбекақы] A --- C[жұмыс беруші] A --- D[жұмысшы] A --- E[жұмыссыздық] A --- F[ҚР Еңбек кодексі] B --- C C --- D D --- E E --- F F --- C </pre>
Сабақтың ортасы	- Бүгін сабақта жаңа сөздермен танысамыз, тақырып бойынша диаграмманы толтырамыз, сөйлемдер құраймыз, сұрақтарға жауап береміз Жаңа сөздер: Асырау – кормить, растит, содержать Асыраушы - кормилец(тот, кто содержит кого-либо) Қоғам – общество Еңбек өтілі - трудовой стаж Түйіндеме-резюме Қызметкер – работник, служащий <u>Тапсырма: Жаңа сөздермен сөйлем құрастыру</u> <u>Жазылым 83 бет 1 тапсырма</u> <u>Табыс арқылы адамға қандай игіліктер келетінін жаз.</u> <u>Диаграмманы толтыр</u> <pre> graph TD A[Табыс] --- B[үй] A --- C[мол тамақ] A --- D[киім] A --- E[қаржы] </pre>

Мәтін: Жұмыс және табыс

Жұмыс – адамның кәметет жасына толғаннан бастап, қоғамның әртүрлі саласында арнайы еңбек түрінде орындалатын әрекеті. Жұмыс орындалу ерекшелігіне қарай *қара жұмыс* және *ой жұмысы* болып бөлінеді. *Қара жұмыс* – дене еңбегі арқылы орындалатын жұмыс. Оған шахталар мен мұнай-газ кен орындарында, ауылшаруашылықта, ауыр және жеңіл өнеркәсіп салаларында, сауда орындарындағы адамдардың жұмысы жатады. Ал *ой еңбегі* ғылыми және шығармашылық, өнертапқыштық бағыттарда жұмыс жасайтын адамдарға тән. Жоғары немесе арнайы оқу орындарында білім алған мамандар елдің саяси, экономикалық салалары мен өнер, ғылыми мекемелерінде, білім ордаларында қызмет етеді. Өз қызметтерінің ерекшеліктеріне қарай әртүрлі бағытта зерттеулер жүргізеді.

Жұмыс- табыстың негізгі көзі саналады. Жұмыс түрі мен кәсіптік салаларына, мамандықтарына байланысты ғана емес, гендерлік тұрғыдан, яғни жынысына қарай да мамандардың табыс деңгейі әртүрлі болады. Зерттеушілер табыс табуда ерлер мен әйелдердің мамандық айырмашылықтарының үш негізгі себебі барын анықтайды.

1. Гендерлік кәсіптер. Көптеген кәсіп әлі күнге дейін «әйел жұмысы», «ерлер жұмысы» болып бөлінеді. Мысалы құрылыс ерлерге ғана тән, ал бастауыш сынып мұғалімі болу- (99,5 пайыз) әйелдің жұмысы саналады. «Әйел жұмысы» салаларында ерлердің үлес салмағы 0,5-1 пайызға жуық. Себебі онда жалақы төмен, табыс көзі аз не жоқ. Онымен бала-шаға асырау қиын.

2. Әртүрлі біліктілік. Біліктілік бойынша айырмашылық аз болғанмен, табысы мол жерлерге ер адамдар көбірек алынады. Ерлер отбасын асыраушы саналады. Олардың жұмысқа қабылдануы оңай. Себебі әйелдердің отбасын құрып, балалы болуына байланысты, бала күтіміне байланысты демалыстан кейін жұмысқа шығуына сенім аз болады. Сол себепті өтілі жеткілікті болса да, әйелдерді басшылық қызметтерге көп ұсына қоймайды.

3. Дискриминация. Кәсіпорын басшылары, яғни жұмыс берушілер балалы әйелдерден гөрі ер адамдарды жұмысқа алуды тиімдірек көреді. Олар үшін үміткердің түйіндемесін қарағанда да қызметкердің жынысы маңызды фактор болады.

Кейбір жұмыстар қоғамда тек ерлер атқаратын жұмыс саналады да, оларға төленетін қаржы мөлшері жоғары болады. Жұмыс пен табысқа байланысты мұндай жағдай барлық елде, соның ішінде Қазақстанда да кездесетіні жасырын емес.

Тапсырма: Мәтін бойынша негізгі ақпараттарды жаз. Мәтінде кездескен сан есімдерді тап.

Тапсырма: Мәтіндегі жұмыс түрлері мен табысқа байланысты айтылған пікірлермен келісетінін немесе келіспейтінін айтып, ойыңды дәлелде

Жұмыстың түрлерін бөлудегі							
«Әйелдің жұмысы»	«Ерлердің жұмысы»	Табысы аз	Табысы көп	Дискриминация	Гендерліктің рөлі	Әйелдерге сенімнің аздығы	Ерлерді артық санау

	Келісемін/ келіспеймін
	Себебі
	Дескриптор: 1.Мәтін бойынша айтылатын мәселені анықтайды 2.Өз пікірін білдіреді, дәлелдейді «Сұраққа жылдам жауап» әдісі Менің ойымша, менің болжауымша, менің пікірімше сөздерін қолданамыз 1.Еліміздің еңбек нарығы қандай? 2.Елімізде жұмыссыздық көрсеткіші қандай? 3.Еңбек нарығында қандай жағымды тенденциялар байқалуда? 4.Елімізде қандай мамандықтар тапшы? 5.Еліміздің қай өңірлерінде жұмысшы маманы тапшы?
Сабактың соңы	Бағалау Берілген критерийлерге сәйкес өздерін бағалайды. Үйге тапсырма: «Еліміздегі жұмыссыздық мәселесін қалай шешуге болады» эссе

Күлшеқызға көмектесейік

(Ашық ұйымдастырылған оқу қызметі)

Нурмаганбетова Анар Кабдығалиевна, тәрбиеші

Батыс Қазақстан облысы, Орал қаласы, МКҚК №22 «Колобок» бөбекжайы тәрбиешісі

Мақсаты:

1. Ойын арқылы мектеп жасына дейінгі балалардың тәрбие-білім беру процесіне ЖКФ бойынша инновациялық технологияларды енгізу.

2. Байқау, сөйлеу, ақыл-ой белсенділігі, өз пікірлерін негіздеу мүмкіндігі.

3. Ұйымдастырылған оқу қызметіне деген қызығушылық, қиын жағдайға тап болған адамдарға көмек көрсетуге деген ұмтылыс, ертегі кейіпкерлеріне мейірімді қарым-қатынасты қалыптастыру.

Құрал-жабдықтар: геометриялық фигуралары бар "кілем-ұшақ", В.Воскобовичтің технологиясы бойынша саңырауқұлақтары бар математикалық себеттер, Дьенеш Блоктары, М. Монтессори технологиясы бойынша әр түрлі материалдан жасалған сандар, АҚТ, ленталары бар көлемді күн, тосын сыймен аяқ киім, смайликтер.

ҰОҚ барысы:

Қуаныш шеңбері: "Күн сәулесі». Балалар шеңберге айналады (шеңбердің ортасында - "күн сәулелері" сары ленталары кететін күн). Балалар лентаны алып:

Күн шуағын жинаймын.

Достарыма сыйлаймын.

Күн жылуын аямасын,

Шуағымен аяласын.

Достық деген бәйтеректі

Барлық бала саяласын деген сөздерді айтады.

Тәрбиеші: - енді қонақтарымызға жылулық пен мейірімділік сыйлайық.

Тосын сәт: - Балалар, бүгін бізге хат келді, бірақ бұл хаттың кімнен екенін білу үшін біз жұмбақты шешуіміз керек.

Жұмбақ:

Ол жұмыстан Қорықпайды,

Әдемі және өте тәтті,

Барлық уақытта еңбектер мен уайымдарда

Өгей шешесі зұлым болды.

Бірақ кіндік ана бірде оған көмектесті,

Онда ол Ханзадамен кездесті

Және аяқ киімінің бір сыңарын жоғалтты.

Балалар жұмбақты шешеді: - Күлшеқыз.

Тәрбиеші: Неге бұл қызды Күлшеқыз деп атады?

- Себебі ол күлді, лас жерді жинады.

Хатты оқу: "Қымбатты балалар! Мен математика патшалығына барғанда, өгей анам мені бір сағатқа босатты. Мен асығып, аяқ киімімнің бір сыңарын жоғалттым. Өтінемін, Математика патшалығының барлық тапсырмаларын орындап, менің аяқ киімімді табуға көмектесіңізші".

Тәрбиеші: Балалар, Күлшеқызға көмектесеміз бе? Математика патшайымы дайындаған барлық тапсырмаларды орындау үшін біз тату және ұйымшыл болуымыз керек.

- Ал енді-жолға! Біз Математика патшалығына қандай көлікпен барамыз? (өз жауаптарын ұсынады). Біз көліктің қандай түрлерін білеміз?

Балалар: - Жер, су, ауа көлігі.

Тәрбиеші: Мен сиқырлы кілем-ұшақпен ұшуды ұсынамын. Кілем ұшағы қандай көлік түріне жатады деп ойлайсыз?

Балалар: Ауа көлігіне, өйткені ол ауамен қозғалады. Тәрбиеші кілем ұшағын көрсетеді:

- Ой, балалар, оны тышқандар тесіп тастапты. Оны шұғыл түрде жөндеу керек. Менің қолымдағы ыдыста геометриялық пішіндер бар (балалар кезек-кезек кілем жөндеу үшін табылған "жамауларды" қолданады және анықтайды).

Тәрбиеші: Кілемшені жөндеу үшін бізге қандай "қиынды" қажет болды?

Балалар: шаршы, тіктөртбұрыш, үшбұрыш, сопақша, шеңбер.

Тәрбиеші: Біздің кілем ұшуға дайын. Енді достар, барлығы бортта (балалар бір-бірінің артынан жүреді, музыка үніне сәйкес ұшу қимылдарын жасайды).

Біздің кілем ұшып, жарысады.

Біз қиындықтардан қорықпаймыз,

Біз патшалыққа ұшамыз,

Күлшеқызға көмектескіміз келеді. (Ұшу кезінде балалар көздерін жұмады, топ Математика патшалығына "айналады").

Тәрбиеші: - міне, біз ұшып жеттік, қарандаршы, бәрі әдемі.

- Балалар, міне, бірінші тапсырма бар хатқалта.

1. "Қолмен ұстап көру арқылы санды анықта және ата" (сандар әртүрлі материалдардан жасалған картонға жабыстырылған: моншақтардан, тұзды қамырдан, полистиролдан, түймелерден, бұршақтан. Балалар тапсырманы орындайды).

Тәрбиеші тактаға сандарды (сандық қатарды) орналастырады. Ол балалардан қандай қате жіберілгенін сұрайды. Барлық сандарды 1-ден 5-ке дейін ретпен қоюды және алдымен қазақша, сосын орыс тілінде санауды сұрайды (балалар тікелей және кері есеп жүргізеді)

Тәрбиеші: - Жарайсыңдар, балалар! Біз бірінші тапсырманы орындадық.

- Балалар, Күлшеқыз күні бойы не істеді?

Балалар: еңбек етті, жұмыс істеді.

Тәрбиеші: ол туралы не айта аламыз?

Балалар: - еңбеккор, мейірімді.

Тәрбиеші: Күлшеқызға өгей анасы саңырауқұлақтарды себеттерге бөліп салуға тапсырды. Күлшеқыз барлық жұмысты адал орындады, бірақ өгей апалары себеттерді аударып, барлық саңырауқұлақтар араластырып кетті, енді Күлшеқыз саңырауқұлақтардың қанша және қандай себетте жатқанын білмейді (тәрбиеші сандар желімделген математикалық себеттерді көрсетеді: 1,2,3,4,5. Әр балаға бірдей мөлшерде саңырауқұлақтар беріледі. Балалар саңырауқұлақтарды себеттерде көрсетілген санға сәйкес себеттерге салады).

Тәрбиеші: себетте саңырауқұлақтардың ең көп саны қандай?

Балалар: - 5.

Тәрбиеші: саңырауқұлақтар қай себетте өте аз?

Балалар: - 1 нөмірлі себетте.

Сергіту сәті: "Мейірімді қанқыз".

Бір, екі, үш, төрт, бес

Олар көтерілді, сәл отырды,

Енді тұру керек.

Тез тұрыңыз, күліңіз

Жоғары, жоғары созыңыз

Иықтарыңды түзу ұста

Көтеріңіз, төмендетіңіз

Солға, оңға бұрыламыз,

Тұрдық, отырдық, Тұрдық, отырдық,

Және сол жерде жүгірдік.

Тәрбиеші: - балалар, ертегіде Күлшеқызға кім көмектескенін еске түсірейік? Оған мерекеге дайындалуға кім көмектесті? Оған әдемі аяқ киімді кім берді?

Балалар: - Оның кіндік шешесі Фея.

Тәрбиеші: - математика патшайымы дайындаған келесі тапсырманы орындау үшін

Ертегі бізге көмектеседі. (ертегі суретін көрсетеді)

Мен сендерге айтамын, балалар,

Мен әдемі үйді көрсетемін,

Бірақ сендер асықпай,

Ондағы тұрғындарды қоныстандырасыз.

- Балалар, біздің ерекше үйімізде қанша кіреберіс бар? (балалардың жауабы).

- Қанша қабат? (сондай-ақ 4).

- Бірінші қабатта қандай пішіндер тұрады? (шеңбер).

- Екінші қабатта? (шаршылар).

- Үшінші қабатта? (тік төртбұрыштар).

- Төртінші қабатта? (сопақша).

Тәрбиеші балаларға Дьенеш блоктарын қолдана отырып, тұрғындарды үйге орналастыруды ұсынады.

- Жарайсыңдар, балалар! Біз тағы бір тапсырманы орындадық. Тәрбиеші математика патшалығында қиындық болғанын хабарлайды. Онда тәулік мезгілдерінің бәрі араласып кетті, енді бұл патшалықтың тұрғындары төсекке қашан бару керек, қашан түскі ас ішу керек, түн келгенде білмейді. Балаларға мұны түсінуге көмектесуді ұсынады.

Ойын **"Бұл қашан болады?"** (АКТ пайдалана отырып) тәрбиеші өлең жолдарын оқиды, балалар бұл күннің қай бөлігінде болатынын анықтайды.

Тәрбиеші аяқ киімді табады.

- Балалар, менің не тапқанымды қараңдар. Математика патшайымы аяқ киімді қайтарды, яғни біз оның барлық тапсырмаларын орындадық. Аяқ киім қарапайым емес, ол таңқаларлық (балаларға сыйлығы бар аяқ киім беріледі)

Жол оңай болмасы анық

Біз оны жақсы білеміз,

Жақсылық жаманнан күшті

Шындығында және ертегіде.

- Міне, ертегі аяқталды, Күлшеқызға көмектескен балалар –олар ең жақсы балалар! Ал бізге балабақшамызға оралудың уақыты келді. Кілемге отырамыз, ұшамыз.

Рефлексия. ҰОҚ сұрақ-жауап арқылы қорытындылау.

Музыкадағы табиғат құбылыстары

Садвокасов Асқар Өрікбайұлы

Қорғалжын ауылының мектеп- гимназия

музыка пәні мұғалімі

Педагогтің аты-жөні: Садвокасов Асқар Өрікбайұлы				
Күні:		12.01.21ж		
Сынып:4 «а»		Қатысушылар саны: 18		қатыспағандар саны: 6
Сабақ: 18				
Сабақтың тақырыбы: Музыкадағы табиғат құбылыстары				
Оқу бағдарламасына сәйкес оқыту мақсаттары		1. Бізді қоршаған табиғаттағы өзгерістердің барлығын табиғат құбылыстары екенін түсінеді; 2. Қоршаған ортадағы құбылыстарды түсінуге және зерттеуге бақылау жасау; 3. Жыл мезгілдеріне байланысты табиғат құбылыстарын көреді және түсінеді.		
Сабақтың барысы:				
Сабақтың уақыт кезеңі		Оқушының әрекеті		Бағалау
Педагогтің әрекеті				Ресурстар
Басы 15 мин	Психологиялық ахуал қалыптастыру. Сергіту жаттығуы Осы біздер қандаймыз? Талабы биік таудаймыз. Ақылдымыз, парасатты, Үлкенге ізеттіміз, Кішіге құрметтіміз, Көп оқимыз, өнерліміз! 1 тапсырма: Бүгінгі тақырыбымызда: 1. Прометей туралы аңыз; 2. Композитор Александр Николаевич Скрябиннің «От туралы поэмасы»; 3. Композитор Серік Еркінбековтың «Жалын биі»; 4. «Жел» әні Әннің жазған: Нұрсұлтан Әзімқұлов, Әнін жазған: Мырғасар Мәңгітәев Табиғат тақырыбы туралы тақпағымен бастайық: Табиғат - жаны нәзік жаратқаннан, Жауапсыздық келтіреді оған нұқсан. Адамдар немқұрайлық	Психологиялық ахуалға берілген тақпақтарды дауыстап айтып, тілді жаттықтыру және жаңа сабаққа назар аудару. Оқушылар сұраққа жауап береді, жұмысты берілген түріне қарай орындайды.	 ҚБ: От шашу арқылы бір-бірін бағалау.	Психологиялық ахуал. Слайд-презентация:

	танытпаса, Байлығын төгіп берер асып - тасқан. Далада жүріп қайтайық: Балалармен келе жатырмыз, кенет бұлттар пайда болып, жел соғып, жаңбыр жауып кетті. Жел мен жаңбырдың дыбысын тыңдау. Балалар, бұл не? Әрине, табиғат құбылыстары. Бүгінгі тақырыбымызда Прометей туралы аңызды тыңдаймыз: Прометей • Мифтің ең ежелгі нұсқасы бойынша, Прометей отты ұрлап, Олимптан алып келіп адамдарға берді. • Адамдар үшін құдайларға қарсы тұрған кейіпкер. Симфониялық поэма – бір бөлімді, симфониялық музыка жанры, оркестрге арналған бағдарламалық шығарма	Оқушыларға найзағай мен жаңбыр туралы сұрақтар қою: Жаңбыр жауған кезде қандай табиғи құбылыстар болады? Прометей кім, ол халыққа не әкелді?	жел гуілі дыбысын тыңдау Бейне жазба https://mults.in/fo/mults/?id=896 прометей.wmv А.Скрябин «Прометей» поэмасы» https://www.youtube.com/watch?v=V4BG42JBa7g
Сабақтың ортасы 15 мин	2 тапсырма «Жел әні» тыңдау, орындау. Дем алу белгісімен жұмыс жасау. Әнді екінші және үшінші рет орындау. Дикция белгісін жасау, әнді мәнерлеп, нақышына келтіріп орындау. Жел Ширату тапсырмасы 1-тапсырма. Ақпарат іздеу Кітаптан табиғат құбылыстары суреттерді табамыз.	Берілген сұраққа жауап беріп, тапсырмаларды талапқа сай орындайды. Белсенді оқу тапсырмалары (топта, ұжымда)	Формативті бағалау ҚБ: Бас бармақ арқылы бір-бірін бағалау. ҚБ: От шашу Оқылым,

	Сыныпта талқылау Берілген суреттерге қарап, сұрақтарға жауап беру: 1.Қандай табиғи дыбыстарды ести аласыңдар? 2.Табиғатта қандай өзгерістер болуы мүмкін? 3.Табиғатта неліктен өзгерістер болады? 4.Қай мезгілде су тасиды? А.Скрябиннің «Прометей» поэмасын» тыңдау. Балалар, бұл поэманың ырғағы қандай? Неге автор бояуларды енгізді? Александр Скрябин – орыс композиторы, пианиношы, ұстаз. Ол, бірінші музыкадағы жарық құрастырушы. Серік Еркімбеков- Қазақстан және совет одағы композиторы. Профессор. 3 тапсырма: оқушылар берілген тақырыпқа табиғат құбылыстарының жарқыраған найзағайды және жаңбырды суретке салу. Оқушылар 2 топқа бөлініп салсын. топ- Прометейлер; көктем шуағы;	Жұмыс дәптеріндегі жазылым тапсырмаларын орындау	арқылы бір- бірін бағалау.	жазылым тапсырмалар. Серік Еркімбеков «Жалын би» 2 бағалау: 1-ші бағалау: 100 балл; 2-ші бағалау: 100 балл https://mp3-party.com/4247-kuma-tanec-ognya.html
Соңы 5 мин	Бағалау: Өз тобыңа қандай баға бересің? Басқа топтың өнеріне баға береді? Бүгінгі сабақтың сәтті шыққан тұстарын ата? Суреттеріне баға береді? Берілген тақырыпта топтық жұмысы жүргізіліп, әр топтың жұмысы слайдқа ілінеді де, әр оқушылар кішкене жапсырма қағазға бағасын беріп, пікірін жазып смайликтерін	Оқулықтағы қосымша тапсырмалар.		Топтық тапсырмалар. Смайлик

	көрсетеді. Ең жақсы баға алған топтың жұмысы қаралады.			
Кері байланыс 5 мин	Рефлексия (жеке, жұпта, топта, ұжымда) Оқушыларға «Ашық микрофон» кері байланыс парағы таратылады. Оқушылар өздері белгілейді. Рефлексия «Ашық микрофон» әдісі Сабақтан қандай әсер алдыңдар? Сабақта өзіне не ұнады?	Сабақтан алған әсерлерін стикерге жазып, суретін жібереді.	Оқушылар бір-бірін бағалауда	

Сөз таптары

(Ашық сабақ)

Сармекенова Алтын Далабаевна

№ 23 орта мектеп «КММ» бастауыш сынып мұғалімі

Сынып: 2 «Ә»

Ортақ тақырып: Салт-дәстүр және ауыз әдебиеті

Сабақтың тақырыбы: Сөз таптары

Сабақ негізделген оқу мақсаты:

2.4.2.3 сөз таптарын (зат есім, сын есім, сан есім, етістік) ажырату.

2.1.1.1 тыңдаған материал бойынша түсінбеген сөздерін белгілеу, мәтін мазмұны бойынша қойылған сұрақтарға жауап беру.

Сабақ мақсаттары:

Барлық оқушылар: Мәтін мазмұны бойынша сұрақтарға жауап беріп, тыңдаған материал бойынша түсінбеген сөздерін белгілеу;

Көптеген оқушылар: сөз таптарын мағынасы бойынша ажыратып, берілген сөздерді сұрақтар бойынша топтастыру;

Кейбір оқушылар: сөз таптарын пайдаланып сөйлем құрастыру, сөйлемдегі сөз мағынасын ажырату;

Бағалау критерийі: Мәтін мазмұны бойынша сұрақтарға жауап береді, тыңдаған материал бойынша түсінбеген сөздерін белгілейді.

Сөз таптарын мағынасы бойынша ажыратады, берілген сөздерді сұрақтар бойынша топтастырады.

Сөз таптарын пайдаланып сөйлем құрастыра алады, сөйлемдегі сөз мағынасын ажырата біледі.

Тілдік мақсаттар: Түйінді сөздер мен сөз тіркестері: сөз таптары, зат есім, етістік, сын есім, сан есім.

Сәлеметсіздерме, балалар!

Құндылықтарды дарыту: Ұлттық құндылықтарды оқушылардың бойына дарыту.

Сабақтың әдісі: түсіндіру, сұрақ-жауап, ойын, өз бетімен жұмыс.

Сабақтың түрі: аралас.

Сабақтың көрнекілігі: интерактивті тақта, мазмұнды суреттер, кесте.

Сабақтың барысы:

I.Ұйымдастыру кезеңі оқушылардың назарын сабаққа аудару 5 мин.

1. Сабақтың мақсатын хабарлау

2. Психологиялық дайындық:

Бүгін бізде ерекше

Сабақ болып жатыр ғой.

Тәртіп, оқу деңгейін,

Ұстаздар көріп отыр ғой.

Ал тәртіпті болайық

Жақсы оқып әр күнде

Білім керек әркімге.

II.Үй тапсырмасын тексеру.

-«Ой қозғау» стратегиясы. Өткен материалды бекіту.

-Балалар, біз бүгін «Сөз таптары» деп аталатын үлкен елді-мекенге саяхатқа шығамыз.

Саяхатқа шықпас бұрын дайындығымызды тексерейік. Саяхатқа шығу үшін бізге не керек?

- Жол дорба

-Ендеше жолдорбадағы сұрақтарға жауап берейік.

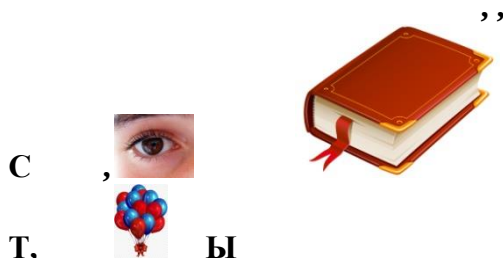
-Түбір, түбір сөз дегеніміз не?

-Жұрнақ дегеніміз не?

-Жалғау дегеніміз не?

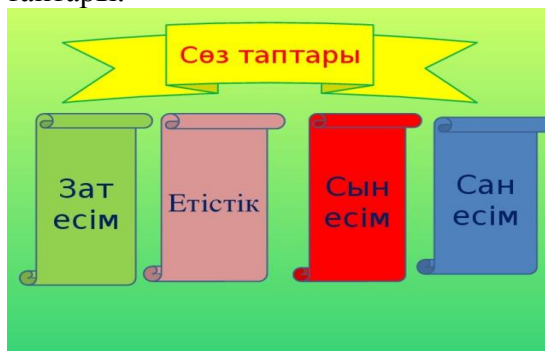
-Жарайсыңдар! Ал, енді саяхатқа аттанамыз.

Жаңа сабақ: Ребусты шеш

Ендеше балалар бүгінгі сабақтың тақырыбы «Сөз таптары».

Жаңа ақпарат: Сөздер мағынасына қарай бірнеше сөз таптарына бөлінеді. Зат есім, етістік, сын есім, сан есім – сөз таптары.

«Сөз таптары» елінде ұлан асыр той болып жатыр екен. Тойдағы әсем әнді тыңдап көрелік

«Қазақтың дәстүрлері» әнінен үзінді тыңдау.

-Балалар, ән не туралы?

-Қандай салт-дәстүрлерді білеміз?

Оқулықпен жұмыс 1 – жаттығу 41 – бет. Мәтінді түсініп оқу

1. Мәтін мазмұнының бойынша сұрақтар қой.

1 – топ Алғырлар

2. Мәтінге ат ойлап тап

2 – топ Білгірлер

3. Бұл мәтін әңгіме ме, өлеңбе?

3 - топ Тапқырлар

Сергіту сәті: Төрт қадам алға

Дәптермен жұмыс 3- жаттығу, 42 бет

-Балалар, міне бала дүниеге келгеннен кейін түрлі салт-дәстүрлер басталады. Шілдеhana, бесік той, тұсау кесу, тоқымқағар т.б. Енді осы кезеңдердегі баланы қалай атайды екен?

Оны білу үшін 3-жаттығуды дәптерге орындайық.

3-жаттығу. Жас баланы қалай атайтынын тауып жаз.

Сә.б..и, нем..е.ре, бөп...е, бө.б..ек,бал..апан.

Қосымша тапсырма: берілген сөздердің екеуіне сөйлем құрастыру

Дескриптор: Білім алушы

1.Жас баланың сәби кезеңіндегі атауларын тауып жаза алады.

2.Қосымша тапсырмадағы сөздерге сөйлем құрастыра алады.

Қорытынды: Балалар бүгін қандай тақырып өттік?

Олар қалай аталады?

«Семантикалық карта» толтыру. Өзін – өзі бағалау

Сөз таптары	Зат есім	Етістік	Сын есім	Сан есім
Бесінші				+
Дәптер	+			
Қызыл			+	
Көңілді			+	
Сызғыш	+			
Жазды		+		
Он				+

«А, ну-ка, девушки!»

(Методическая разработка спортивного мероприятия)

Тореханова Елена Викторовна

Учитель физической культуры

Специализированная гимназия № 8 с обучением на трех языках имени М.Х. Дулати

Сценарий к конкурсу «А, ну-ка, девушки!»

Девиз: «Ежедневная физическая активность – путь к здоровью и долголетию!»

Цель мероприятия - сохранение и укрепление здоровья учащихся через приобщение их к здоровому образу жизни, пропаганду и привитие интереса к различным видам спорта.

Задачи:

- развития творческих способностей обучающихся;
- сплочение коллектива.
- развитие умений учащихся активно проявлять свои способности, смекалку, творчество.

- воспитание у учащихся общечеловеческих и нравственных ценностей.

Место проведения: спортивный зал.

Участники соревнований: девушки 9 классов.

Инвентарь: футбольные мячи, фишки, скакалка, иглолка с ниткой, пуговица, картофель, ножи, скалка, тесто, гантели, магнитофон, кольца, стойки, секундомер.

Награждение команд: команды, занявшие призовые места, награждаются грамотами и призами.

Ход мероприятия

Добрый день, дорогие девушки. Здравствуйте, уважаемые болельщики!

Сегодня у нас в гимназии очень интересный спортивно-развлекательный конкурс для девочек «А ну-ка девушки!» где принимают участие девочки 9-х классов

Все мы знаем, что тот, кто дружит с физкультурой - это здоровые, красивые и целеустремленные люди.

И наши девочки собрались здесь, чтобы доказать, что в их команде самые:

- лучшие;
- красивые;
- спортивные,
- и при этом они хозяйственные;
- талантливые;
- надежные;
- быстрые;
- и находчивые девочки.

Итак, встречайте, наши красавицы! (*девочки выходят под музыку*).

А теперь поприветствуем тех, кто сегодня будет нас оценивать – это наше жюри. (*Ведущий представляет жюри*).

Начинаем наш конкурс.

Ведущий

1. Конкурс «Футболистки»

Ведущий: Спортивный конкурс, участвует вся команда.

Ведение мяча, обводя стойки.

2. Конкурс: «Скакалочка»

Ведущий: участвуют три девушки.

Двое крутят скакалку, одна прыгает.

3. Конкурс называется «Ниточка-иглочка».

Ведущий: выступает одна ученица. Ваша задача – пришить пуговицу за минуту.

4. Конкурс «Полевая кухня»

Ведущий: Участвует один из команды. Задача почистить 3 картошки, за 2 минуты.

Учитывается качество (тонкость кожуры).

5. Конкурс «Келин»

Ведущий: участвует одна ученица.

Раскатать тесто на бешбармак за 3 минуты.

6. Конкурс «Поднятие гантели».

Ведущий: Участвует один из команды.

7. Набрасывание колец.

Ведущий: участвует вся команда.

Каждый выполняет по одному броску.

Желтая стойка – 5 баллов, зеленая – 10 баллов,

Красная – 15 баллов.

8. Конкурс «Танец»

Ведущий: под предложенную мелодию станцевать.

Участвует вся команда.

Наши участницы отлично справились с заданиями. Они спортивные, хозяйственные, талантливые, тем самым заслужили ваших одобрительных аплодисментов и высоких оценок жюри.

Жюри определяет победителя программы.

Проходит награждение.

Дорогие друзья, наша конкурсная программа «А, ну-ка, девушки!» завершена. Я благодарю всех, кто был сегодня с нами. Желаю вам здоровья, счастья, добра и весеннего настроения! До новых встреч!

Формирование правовой культуры старшеклассников с легкой степенью нарушения интеллекта во внеурочной деятельности

Акжолова Риза Еркиновна, учитель-дефектолог

Кошжанова Индира Саматовна, воспитатель

Айтбаева Анар Еркеновна, учитель начальных классов

Сарсенбекова Назира Назаркызы, учитель начальных классов

КГУ «Специальная школа – интернат №6»

Управления образования Карагандинской области

Аннотация: Важнейшим признаком правового государства является наличие высокого уровня правовой культуры, предполагающего сформированные компетенции правомерного поведения человека в реальной правовой среде, что обеспечивает эффективное функционирование демократических институтов, социально – правовой активности граждан. В статье рассматриваются наиболее актуальные формы и методы работы по правовому воспитанию учащихся старших классов с легкой степенью нарушения интеллекта.

Развитие общества на современном этапе характеризуется повышенной ролью права. В связи с этим, возрастает роль правового воспитания, как части гражданского образования.

Основной задачей правового воспитания является формирование правовой культуры как совокупности правовых знаний, убеждений, установок личности, реализуемых в процессе труда, общения, поведения, а также отношение к материальным и духовным ценностям общества [1].

Характеризуя уровень правовой культуры детей старшего возраста с нарушениями интеллекта можно выделить следующие особенности: отсутствие жизненного опыта и связанного с ним чувства опасности, недостаточность чётких представлений о добре и зле, о соблюдении закона и мерах наказания, подверженность негативному влиянию.

Таким образом, сущностью правового воспитания учащихся с лёгкой степенью нарушения интеллекта выступает создание условий для приобщения детей к национальным и общечеловеческим ценностям, на базе которых происходит усвоение элементарных правовых норм и формирование активной жизненной позиции ребенка [2].

Учащимся с лёгкой степенью нарушения интеллекта старших классов необходимо не просто давать знания о правах и обязанностях, но и формировать компетенции, обеспечивающие умения защитить себя, отстоять свою точку зрения, стать гражданином своего государства.

Под «основами правовой культуры» понимается совокупность таких компонентов, как система элементарных нравственно-правовых представлений о личных, гражданских, социальных и культурных правах человека; нравственно-правовые суждения, ценностные ориентации и отношения личности; адекватные представлениям, суждениям и ценностным ориентациям модели нравственно-правового поведения в обществе сверстников и взрослых [3].

Реализуя процесс воспитания правовой культуры в школе – интернате, нами используются различные методы, средства и формы деятельности. В основе нашего подхода лежит познание правовых основ через конкретные примеры и поступки. Особенно интерес у учащихся вызывают игры на правовую тематику. Приведем некоторые примеры игр, используемые нами на воспитательских часах для формирования правовой культуры учащихся старших классов с легкой степенью нарушения интеллекта.

Игра «Разрешено – запрещено».

Целью данной игры является закрепление нравственно – правовых понятий, научить учащихся чётко классифицировать понятия «разрешено» и «запрещено».

Ход игры. Выкладываются сюжетные картинки с изображением запрещающих ситуаций (ребенок обижает ребенка, взрослый отпустил собаку в песочницу и т. д.) и разрешающих ситуаций (мальчик помогает девочке строить домик, ребенок вешает кормушку и т. д.). Учащимся предлагается рассортировать карточки и прокомментировать их.

Игра «Закончи сказку».

Цель: закрепить знания в области прав, творческое развитие учащихся, научить чётко выражать свои мысли.

Ход игры: Воспитатель читает сказку, учащиеся должны придумать правовой конец. Например, сказка «Заюшкина избушка»: После прочтения сказки, можно ее продолжить таким образом: в лесу создали совет справедливых зверей, которые выслушали жалобу зайца о том, что лиса забрала его домик, и приняли решение выселить и наказать лису. В данном случае дети закрепляют знания о законе о неприкосновенности жилища.

Игра «Права детей и взрослых».

Целью являются закрепление правовых знаний учащихся, формирование навыков классификации.

Ход игры. На стол выкладывают картинки с изображениями прав детей и взрослых. Учащимся предлагается разделить их по принципу: права детей и права взрослых. Например, право на труд – это права взрослого, т.к. детский труд запрещен Конвенцией по правам ребенка.

Игра «Закончи стихотворение».

Цель: закрепление правовых знаний, развитие слухового восприятия.

Ход игры: Воспитатель читает стихотворения, учащиеся отгадывают его конец.

1. Мама работала, Папа трудился, А я на учебе все находился, Все, кто устал от работы нелегкой Имеют полное право на ... (отдых).	2. Чтобы вырасти успешным Надо много знать, уметь. Чтобы вырасти большим Недостаточно питания Мы использовать должны Право на ... (образование).	3. Сказка учит нас, друзья Жить без домика нельзя. Лисе, зайке, поросенку, Даже глупому мышонку. Ох, как нужно нам оно Это право на ... (жилье).
--	---	---

Игра: «Да! Нет!».

Ход игры: Воспитатель зачитывает статью. Если это в пользу человека дети отвечают: «да», Если это противоречит закону говорим «нет».

- Казахстан – наша страна? – Да!
- Имеет ли человек право на личную неприкосновенность? – Да!
- Можно ли человека обращать в рабство? - Нет!
- Можно ли относиться к человеку жестоко? - Нет!
- Защищён ли человек законом? - Да!
- Имеет ли право человек защищать себя с помощью суда? - Да!
- Можно ли без разрешения войти в жилище человека? - Нет!
- Может ли человек свободно передвигаться по своей стране? - Да!
- Можно ли уехать из страны, а потом вернуться назад? - Да!
- Может ли человек владеть имуществом? - Да!
- Имеет ли человек право на социальное обеспечение? - Да!
- Можно ли запретить свободный выбор труда? - Нет!
- Защищает ли закон материнство и младенчество? - Да!

В современных условиях основу правового воспитания старших школьников с нарушениями интеллекта должно составлять формирование правовых знаний и убеждений в процессе образовательной деятельности. Ведь они являются не только объектом, но и субъектом правового воспитания. Как субъект правового воспитания они, прежде всего, выступают в качестве членов всего коллектива, а значит, например, участвуя в различных школьных объединениях, учащиеся с высоким уровнем правовой культуры имеют возможность непосредственно позитивно влиять на сверстников, нарушающих нравственные и правовые

нормы, тем самым способны активно воздействовать на общественное мнение своих членов, побуждая их следовать в своем поведении нормам жизни общества.

Список использованной литературы.

1. Есикова, Т. В. Этапы развития правового сознания / Т. В. Есикова // Право и образование. – 2015. - №1. – С. 15 – 24.
2. Зайцев, Е. А. Права, обязанности и ответственность участников образовательного процесса/ Е. А. Зайцева. М.: издательство «Магистр», 1997. -55 с.
3. Каландаришвили, З. Н. Правовая социализация и правовая культура: учебное пособие / З. Н. Каландаришвили. – СПб. – 2006. – 52 с.

Профилактика эмоционального и профессионального выгорания педагогов

Андреева Татьяна Михайловна

Педагог-психолог, педагог-эксперт

КГУ «Октябрьская общеобразовательная школа отдела образования Карасуского района» Управления образования акимата Костанайской области

Данная тема в наше время настолько актуальна, что это перестало быть чем-то особенным. Фраза «сгорел на работе» уже звучит не как шутка, а скорее, как проблема, которую нужно решать. Мы сталкиваемся с этим в своей профессиональной деятельности дважды: когда выгорает кто-то из коллег, и, конечно же, когда выгораем сами. Любая профессия имеет свои сложности, комплексы психотравмирующих факторов, влияющих на людей её реализующих. Профессия «учитель» является одной из наиболее социально значимых видов деятельности. Профессиональная деятельность педагога предполагает наличие определенных знаний, педагогических умений, навыков, и, конечно, личностных качеств. Наличие некоторых личностных характеристик позволяет уменьшить эмоциональное напряжение, но полностью от него избавиться не возможно.

Особенно сильные негативные поражения личности свойственны профессиям типа «человек-человек», одной из которых и является деятельность педагога. Она является стрессогенной и требует больших резервов самообладания и саморегуляции. Не секрет, что работа в системе «человек-человек» требует большой эмоциональной отдачи. Но где найти неисчерпаемый источник энергии и как избежать полного истощения душевных сил? [2].

Что такое выгорание?

Учёные считают, что выгорание – это не просто психическое состояние, а болезнь, которая сказывается на всём организме. Общий упадок сил, умственное, моральное и физическое истощение...

Впервые термин «выгорание» ввёл в 1974 году американский психиатр Герберт Фрейденбергер. С тех пор выгорание на работе было исследовано и диагностировано у представителей разных профессий и разных возрастов, тем самым подтвердив тот факт, что «выгоранию» подвержен любой человек независимо от пола, возраста и рода деятельности. Данный синдром проявляется нарастающим нервным истощением, хронической усталостью и «невыходом» из состояния стресса. Если вы думаете, что этот недуг легко «подхватить» как грипп, то вы ошибаетесь. Эта проблема нарастает как снежный ком. Долгое время можно жить, не чувствуя никакого выгорания. Все зависит от выносливости человека. Кто-то может бороться с усталостью дольше, кто-то «сгорает» намного быстрее.

Выгорание – это усталость, помноженная на рутину. Выгорание – это относительно устойчивое состояние, однако при наличии соответствующей поддержки с ним можно успешно бороться. Поэтому избавьте себя от однообразия!

Эмоциональное выгорание

Эмоциональное выгорание связано с работой в «помогающей» сфере. Учителя, врачи, психологи – те люди, которые находятся в зоне риска. Остановимся на профессии учителя. В современном мире сохранение психического здоровья педагога – насущная проблема. Дело в том, что требования к учителям с каждым годом меняются и возрастают. Сейчас педагог это не только хороший специалист, который понимает своих учеников, но и человек, искусно контактирующий с родителями и обладающий компьютерной компетентностью. Учителям ежедневно приходится работать с документацией, электронной отчетностью, подготовкой учащихся к олимпиадам, научным работам, и думать о рейтинге школы. Помимо всего прочего, успешный учитель должен производить впечатление уверенного в себе и своих силах человека, который не стоит на месте, а постоянно повышает свой профессиональный уровень и поднимается по карьерной лестнице. И вот на поддержание данного образа нужны какие-никакие внутренние ресурсы.

Эмоциональное выгорание – это состояние физического, эмоционального, умственного истощения, это выработанный личностью механизм психологической защиты в форме полного или частичного исключения эмоций в ответ на психотравмирующие воздействия. Основными признаками эмоционального выгорания являются: истощение, усталость, психосоматические осложнения, бессонница, негативные установки по отношению к ученикам и коллегам, негативные установки по отношению к своей работе, пренебрежение исполнением своих обязанностей, уменьшение аппетита или переедание, негативная самооценка, усиление агрессивности, усиление пассивности, чувство вины. Развитие синдрома носит стадийный характер. Сначала наблюдаются значительные энергетические затраты. По мере развития синдрома появляется чувство усталости, которое постепенно сменяется разочарованием, снижением интереса к своей работе.

Как понять, что вы «выгораете»?

Как это сделать? С помощью различных онлайн-тестов, или же можете сделать **экспресс-тест на эмоциональное выгорание** психолога Олеси Гончаровой [4]. Вам предлагается 10 вопросов, вы должны ответить на них один из вариантов: «*очень часто*», «*часто*», «*иногда*», «*редко*», «*никогда*».

Отвечая на первые 5 вопросов, опишите, с какой частотой ощущаете различные эмоции. Итак, как часто к концу рабочего дня вы чувствуете:

1. сильную усталость.
 2. эмоциональное и физическое истощение.
 3. неосознанное беспокойство.
 4. повышенную тревожность.
 5. нервное напряжение.
- Далее, вам нужно описать частоту следующих утверждений:
6. Когда я прихожу с работы, у меня не хватает сил на домашние дела.
 7. После работы дома я очень раздражителен (льна).
 8. Я долго не могу уснуть из-за переживаний, связанных с работой.
 9. Я тяжело просыпаюсь с утра на работу.
 10. Моя работа негативно влияет на мое здоровье.

Подсчитываем ответы: «очень часто» - 4 балла, «часто» - 3 балла, «иногда» - 2 балла, «редко» - 1 балл, «никогда» - 0 баллов.

Результаты:

до 10 баллов – у вас низкий показатель эмоционального выгорания и, скорее всего, оно вам не грозит в ближайшем будущем.

от 11 до 20 баллов – средний показатель эмоционального выгорания, вам стоит обратить на это внимание, важно не допустить развития проблемы и заняться профилактикой.

от 21 и более баллов – у вас высокий показатель эмоционального выгорания.

Рекомендуем обратить внимание на свое состояние и принять меры для преодоления проблемы.

Экспресс-приемы для снятия эмоционального напряжения [1].

➤ Сложите руки «в замок» за головой. Так как отрицательные эмоции «живут» на шее ниже затылка и на плечах, напрягите руки и спину, потянитесь, расслабьте плечи и руки. Сбросьте напряжение с кистей.

➤ Сложите руки «в замок» перед собой. Потянитесь, напрягая плечи и руки, расслабьтесь, встряхните кисти.

➤ Улыбнитесь! Зафиксируйте улыбку на лице на 5-10 секунд. При улыбке расслабляется гораздо больше мышц, чем при обычном положении. Почувствуйте благодать, которая расходится по всему телу от улыбки. Сохраните это состояние.

Профессиональное выгорание Профессиональное выгорание – совокупность негативных переживаний, связанных с работой, коллективом и всей организацией в целом. Проявляется в истощении психофизиологических ресурсов, необходимых для успешного выполнения профессиональной деятельности. Один из видов профессиональной деформации личности. Особенно часто профессиональное выгорание происходит у специалистов, вынужденных во время выполнения своих обязанностей тесно общаться с людьми.

Поэтому обязанностью каждого педагога вне зависимости от сферы деятельности, должна быть способность находить и устранять причины своего профессионального выгорания. Если вы чувствуете себя как выжатый лимон, если на работу ноги не идут, а мысль о повседневных обязанностях вызывает тоску и физическое недомогание – приплыли. Налицо все признаки профессионального выгорания – надо что-то с этим делать.

Экспресс-упражнение «-» перевести в «+» [3]. Это упражнение дает участникам возможность составить общее представление об их повседневных проблемах, и сформулировать наиболее важные из них, т.е. «-» перевести в «+».

Инструкция. У каждого из нас есть свои проблемы. Некоторые из них мы должны принять и жить с ними так, как можем. Однако к счастью, многие наши проблемы могут быть решены, если мы сможем представить их для себя в виде целей, которых мы хотели бы достичь. Давайте попробуем сделать это. Много не думайте и не анализируйте. 1. Вам не нравится что-либо делать. 2. Вы делаете это неохотно. 3. Вы делаете это плохо. 4. Вы получаете плохие результаты. 5. Вы разочаровываетесь в деле и в себе. 6. Вы перестаете заниматься нелюбимым делом.

В целом, каждый педагог находит свой метод выхода из сложной ситуации, кто-то просто уходит из школы, а кто-то находит силы остаться и вновь обретает себя. Неразрешимых проблем нет. Если есть проблема, значит, есть и решение. Если есть выгорание, значит, есть способы его предотвращения и коррекции. У каждого человека есть выбор: опустить руки, позволить себе «сгореть на работе» или, наоборот, приложить все усилия, чтобы исключить возможность возникновения синдрома. Важно помнить, что наша жизнь – это наша жизнь, наше здоровье – это наше здоровье.

Библиографический список

1. Ахмеджанов Э.Р. Психологические тесты / Ахмеджанов Э.Р./ Москва, 1995 – 320 с.
2. Дарын. Информационно-методический сборник №3, / Астана, 2015 – 148 с.
3. Психологическая диагностика личности (психологический инструментарий) / Астана – 2012, 156 с.
4. Райгородский Д.Я. Практическая психодиагностика: методики и тесты /
5. Райгородский Д.Я. / Москва, 1996

Развитие и текущее состояние страхового рынка Казахстана

Аракелян Каринэ Ашотовна

*Магистрант 2 курса научно-педагогического направления
специальности «Финансовый Менеджмент»*

Университет Международного Бизнеса г. Алматы

Страхование является одной из древнейших категорий, которая отражает особую сферу экономических отношений общества. Сектор страхования охватывает все аспекты человеческой жизни, производства и социально-экономической деятельности. Целью страхования является социальная и коллективная защита граждан, имущества, производственных процессов для обеспечения непрерывности общественного воспроизводства [1, с. 10].

С научной точки зрения страхование является объектом обширных исследований как экономического явления. Научная терминология, используемая в экономической литературе, разнообразна: система страхования, отрасль страхования и т. д., но нет общей терминологии.

Так, глоссарий страховых терминов объясняет: «Страхование – это отношения между страховыми организациями (страховщиками) и физическими лицами, а также между самими страховыми организациями для защиты имущественных интересов физических и юридических лиц.

Согласно мнению Ермасова С.В., страхование представляет собой способ защиты имущественных интересов участников рынка страхования (юридических и физических лиц), которые всегда подвержены угрозам, но не носит обязательного характера [2, с. 315].

Ученые Орланюк-Малицкая Л.А. и Янова определяют, что страхование следует рассматривать как распределение убытков отдельного участника всем субъектам, участвующим в страховании. Это повышает уверенность отдельного участника в том, что ему будет возмещено в случае заранее определенной чрезвычайной ситуации [3, с. 23].

Страхование является одной из древнейших категорий, которая отражает особую сферу экономических отношений общества. Сфера страхования охватывает все аспекты жизнедеятельности человека, производственной и социально-экономической деятельности. Основной причиной страхования является риск производства и жизни человека., отмечает Скамай Л. Г [4, с. 96].

Казахстанский экономист Маянлаева Г.И. определяет страхование как деятельность, связанную с перераспределением возможных убытков отдельного участника среди застрахованных участников через фонд, накопленный на основе страховых взносов в специализированных организациях [5, с. 9].

Архипов А.П. рассматривает страхование отношений и имущественных интересов физических и юридических лиц за счет страховых фондов и других финансовых источников, созданных на основе страховых взносов (премий) специальных организаций и страховых компаний, учредителей (акционеров), возмещение убытков, понесенных в случае страхового случая [6, с. 185].

Наличие таких разных определений термина «страхование» указывает на то, что страхование является экономическим явлением, которое обеспечивает многогранный и разнообразный спектр деятельности. Важнейшая сущность страхования как экономического явления отражается в его деятельности.

В развитых странах страхование является одним из наиболее быстро развивающихся секторов экономики. Республика Казахстан должна уделять больше внимания эффективному управлению страховой деятельностью для того, чтобы войти в топ-30 развитых стран. Страхование является одним из секторов с самым низким уровнем участия государства.

Поэтому необходимость совершенствования управления страховой деятельностью со стороны государства является одним из наиболее актуальных вопросов сегодня.

Первый президент Республики Казахстан Н.А.Назарбаев в своем обращении к народу Казахстана 31 января 2017 года Назарбаев поставил задачу создать новую модель экономического роста, которая обеспечит глобальную конкурентоспособность страны. Поэтому некоторые позиции по развитию финансового сектора Республики Казахстан были срочно пересмотрены и в планы на предстоящий период внесены изменения. Правительство должно принять все возможные меры для предотвращения негативных тенденций. В этом случае требования к отечественному страховому рынку возрастут [7].

По мнению самих участников рынка, страховой рынок Казахстана за последние годы развивается стабильно. Однако его значимость в экономике страны все ещё остаётся небольшой. Так, по данным Национального Банка за последние 10 лет объёмы страховых выплат не превышали 1% ВВП, а сам рынок остаётся низко капитализированным. Страхование не должно ассоциироваться со словом «страх», а скорее должно органично вписаться в жизнь миллионов казахстанцев [8].

По данным Национального Банка на начало 2021 года на рынке действует 28 страховых компаний из них 9 занимаются страхованием жизни (таблица 1).

Таблица 1 - Структура страхового рынка Республики Казахстан

Структура страхового сектора	01.01.2020	01.01.2021
Количество страховых организаций	28	28
<i>в том числе по страхованию жизни</i>	8	9
Количество страховых брокеров	13	12
Количество актуариев	57	58
Количество страховых (перестраховочных) организаций являются участниками АО "Фонд гарантирования страховых выплат"	25	27
Количество представительств страховых организаций-нерезидентов РК	3	3
<i>Примечание - составлено автором по данным Национального Банка Республики Казахстан [9, с. 6].</i>		

Страховые компании предоставляют разные страховые продукты, которые имеют тенденцию к росту за последние несколько лет. Один из таких продуктов накопительное страхование, это долгосрочная программа позволяет накопить на старость, определённое событие в будущем, на образование детей и тому подобное. В среднем, срок данной программы составляет от 3 до 25 лет. Страхователь заключает договор со страховой компанией на определённую сумму, к примеру 10 млн. тенге на 25 лет. Из этого рассчитывается сумма ежегодных выплат, в данном случае порядка 300 тыс. тенге в год. Следует отметить, что размер выплат зависит от возраста, пола и трудовой занятости страхователя и рассчитывается индивидуально. При наступлении страхового случая компания выплатит страховую сумму полностью, то есть 10 млн. тенге. Если страховой случай не наступает, то тогда клиент получает свои вложенные средства по истечению срока договора с учетом гарантированного инвестиционного дохода, который начисляется, в среднем, с 3 года накоплений. Выгода ещё в том, что на страховые взносы нельзя наложить арест, это вид прибыли является неделимым при любом разделе имущества [10].

Прирост рынка страхования Республики Казахстан составляет 20-25% за последние несколько лет. Это связано не только с тем, что увеличивается количество покупаемых страховых полюсов, но и увеличивается средняя стоимость полюса [11].

Мировой опыт показывает, что объем страхового рынка растет пропорционально росту экономики. С этой точки зрения, в современных экономических условиях Казахстана страховой рынок имеет возможность развиваться и осваивать новые виды страхования, помимо обычных частных. Сокращение числа страховых компаний можно оценить, как положительную тенденцию развития рынка, так как ушли самые слабые субъекты, возросла рыночная конкуренция.

Для дальнейшего расширения системы гарантий страхового возмещения необходимо принять меры, направленные на постепенное внедрение других обязательных видов страхования в систему гарантий страхового возмещения, а также страхование жизни, поскольку такие гарантии необходимы из-за его высокой социальной значимости.

С фактическим существованием и развитием страхового рынка практически нет примеров банкротства страховых компаний на страховом рынке. Отчасти это связано с постоянными требованиями уполномоченного органа к уровню капитализации страховой организации, которые не все страховые компании могут своевременно предоставить. В связи с этим причиной принудительной ликвидации является несоблюдение пруденциальных нормативов с точки зрения достаточности частного капитала. Это связано с несколькими причинами: неспособность выплатить необходимый объем капитала из-за небольшого количества акционеров (большинство ликвидируемых страховых компаний с небольшими акционерами), а также неадекватной тарифной политики, которая не позволяет достаточно высокий рост частного капитала.

Важным вопросом в развитии инфраструктуры страхового рынка в ближайшие годы станет развитие системы взаимного страхования. Взаимное страхование является одним из элементов современного страхового рынка. Необходимость взаимного страхования обусловлена, прежде всего, различными причинами: высокими затратами, высокой стоимостью страхования, высоким риском отказа коммерческих страховщиков от страховки.

Кроме того, необходимо разработать систему управления рисками в страховых компаниях. Основные меры:

- повышение уровня прозрачности страховых организаций (внедрение консолидированного надзора);
- повышение эффективности системы обязательного страхования;
- создание механизмов внесудебного разрешения споров при осуществлении обязательного страхования;
- развитие инфраструктуры страхового рынка;
- дальнейшая капитализация страховых компаний;
- дальнейшее совершенствование пруденциального регулирования страховых компаний;
- формирование базы данных страховой статистики, регулирование страховых тарифов;
- разработка новых технологий в продаже страховых услуг;
- совершенствование системы управления рисками страховых компаний.

Список литературы

1. Шипунова Н. Ю., Кликушина О. А. Страхование. Ответы на экзаменационные билеты. Научная книга, 2009. 531 с.
2. Ермасов, С. В. Страхование: учеб. для бакалавров / С. В. Ермасов, Н. Б. Ермасова. – 4-е изд., перераб. и доп. – М.: Юрайт, 2012. – 748 с.
3. Страхование: учебник для бакалавров / под ред. Орланюк-Малицкой Л.А., Яновой С.Ю.. – 2-е издание, перераб. и доп. – М.: Издательство Юрайт; ИД Юрайт, 2012. – 869 с.
4. Скамай, Л. Г. Страхование: Учебное пособие / Скамай Л.Г., - 3-е изд., доп. и перераб. - Москва: НИЦ ИНФРА-М, 2016. - 300 с.
5. Маянлаева Г.И. Страховой рынок Республики Казахстан: теория, практика и императивы развития: автореф. ... док.экон.наук: 08.00.10. - Алматы, 2008. - С. 9.
6. Архипов, А. П. Страхование: учебник/А. П. Архипов. – М.: КНОРУС, 2012. –288с.
7. Послание Президента Республики Казахстан Н.Назарбаева народу Казахстана от 31 января 2017 г. // <http://www.akorda.kz>
8. Сокращение компаний пошло на пользу рынку страхования // 365 Info URL: <https://365info.kz/2019/12/sokrashhenie-kompanij-poshlo-na-polzu-rynku-strahovaniya> (дата обращения: 03.03.2021).
9. ТЕКУЩЕЕ СОСТОЯНИЕ СТРАХОВОГО СЕКТОРА РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН по состоянию на 1 января 2021 года. // <http://www.nationalbank>

10. Страхование жизни // Polis Re URL: <https://polisre.kz/111-strahovanie-jizni.html> (дата обращения: 10.03.2021).

11. За январь страховщики реализовали более 300 тысяч электронных полисов автострахования // Курсив URL: <https://kursiv.kz/news/strakhovanie/2019-02/za-yanvar-strakhovschiki-realizovali-bolee-300-tysyach-elektronnykh> (дата обращения: 11.03.2021).

Медициналық қызмет Қазақстан Республикасының құқықтық жүйесіндегі құқық объектісі ретінде

Бактыбаев Мейіржан Тохтахынұлы, 2 курс магистранты,

Д.А. Қонаев атындағы Еуразиялық заң академиясы, Алматы қ.

Ғылыми жетекшісі:

з.ғ.к., Алжанкулова Светлана Абильдаходжаевна

Адам денсаулығы - туылған сәттен бастап ие болатын және адамның өлімімен аяқталатын ең жоғары ажырамас игіліктің бірі. Әр адамның психикалық және физикалық денсаулығының ең жоғары деңгейіне құқығы бар. Мемлекет осы құқықтың қорғалуының кепілі болып табылады және адам денсаулығын қорғау жөніндегі қызметті өзінің негізгі міндеттерінің бірі деп таниды. Бұл ереже Қазақстан Республикасы Конституциясының 29-бабының 1-тармағында заңды түрде бекітілген: «Қазақстан Республикасы азаматтарының денсаулығын сақтауға құқығы бар» [1].

Адамның өз денсаулығын қорғау құқығын өзінің конституциялық құқықтарының бірі деп жариялай отырып, мемлекет сол арқылы ел азаматтары денсаулығының көрсеткіштерін сақтау және нығайту жөніндегі қажетті шаралар кешенін жүзеге асыруға міндеттенеді. Шаралар медициналық қызмет көрсетудің жеке және мемлекеттік жүйесін қалыптастыру және дамыту жолымен іске асырылады. ҚР Конституциясының 29-бабының 2-тармағында азаматтың тегін медициналық қызмет көрсетуге құқығы тегін медициналық көмектің кепілдік берілген көлемінің (ТМККК) бекітілген тізбесімен шектеледі. Бұл тізімге азаматтың денсаулығы мен өміріне байланысты медициналық қызметтер кіреді. Мәселен, косметикалық пластикалық операциялар бойынша медициналық қызметтер ТМККК тізіміне кірмейді. ҚР Конституциясының 29-бабының 3 пунктінде мемлекеттік және жеке меншік емдеу мекемелерінде, сондай-ақ, жеке медициналық практикамен айналысушы адамдардан ақылы медициналық жәрдем алу заңда белгіленген негіздер мен тәртіп бойынша жүргізіледі, яғни мемлекеттің құқықтық жүйесі шеңберінде қорғалатыны айтылған. Бұл конституциялық ереже толық көлемде медициналық ақылы қызметтер көрсету саласындағы келісімдер мен келісімшарттарды азаматтық-құқықтық реттеуге жатады. Медициналық қызметтер бойынша қатынастарды азаматтық-құқықтық реттеудің ерекшелігі - осы бағытқа арналған көптеген құқықтық актілер бар екендігінде.

«Нақты адамға қатысты профилактикалық, диагностикалық, емдеу, оңалту немесе паллиативтік бағыты бар денсаулық сақтау субъектілерінің іс-әрекеттері» деп «медициналық қызмет» ұғымының анықтамасы «Халық денсаулығы және денсаулық сақтау жүйесі туралы» Қазақстан Республикасының Кодексінің 1-бабында бекітілген [2].

Ю.И. Исакова, М.В. Пчельников, В.А. Родина «медициналық қызмет» ұғымының анықтамасын ұсынады, онда медициналық қызметтердің сапасы ерекшеленеді: «бұл пациенттің (қызметті тұтынушының) қажеттіліктерін қанағаттандыруға бағытталған медицина қызметкерінің (қызметті өндірушінің) қажетті, жеткілікті, адал кәсіби іс-әрекеттерінің жиынтығы» [3, 48]. Зерттелетін тұжырымдаманы анықтауға бұл тәсіл шарттық құқық бөлігінде үлкен мүмкіндіктер береді. Мысалы, сапасыз және жосықсыз көрсетілген қызметтер медициналық емес деп танылуы мүмкін, бұл медициналық қызметтер жөніндегі шартты

орындаушы үшін тиісті құқықтық салдарға әкеледі - медициналық ұйымның клиентке медициналық қызметтер көрсету жөніндегі міндеттемелері орындалмады деп танылады.

Ю.В. Данилочкина «медициналық қызмет» - бұл «медициналық сипаттағы әрекеттер (медициналық көмек)» деп санайды [4, 17]. Заңды тұрғыдан алғанда, бұл тәсілді дұрыс деп атауға болмайды. Медициналық көмек, адам ес-түссіз күйде болған кейбір төтенше жағдайларда медициналық сипаттағы іс-әрекеттер адамның денсаулығы мен өмірінің мүдделері үшін келісімсіз жүргізіледі. «Қызмет көрсету» шарттық және шарттан тыс заңды міндеттемелер шеңберінде медициналық сипаттағы іс-әрекеттерге өзара келісімді білдіреді.

Медициналық қызметтерді құқықтық реттеу еңбек құқығы, келісім-шарттар және т.б. саласындағы қатынастарды реттеуден өзгеше жүзеге асырылады. айырмашылықтар құқықтық реттеу көздері бойынша да, құқықтық сипаттамалары бойынша да маңызды. Қазақстан Республикасының Азаматтық кодексінде (Ерекше бөлім) қызметтер мен жұмыстар азаматтық-құқықтық қатынастардың әртүрлі және дербес объектілері ретінде ашылады, бұл олардың ерекше құқықтық режимімен расталады [5]. Мысалы, жарамдылық мерзімі, қызмет мерзімі, сондай-ақ кепілдік қызмет көрсету мерзімі тауарлар мен жұмыстар бойынша келісімшарттарда бар, бірақ қызметтер бойынша емес. Ю.О. Столярова құқықтық санат ретінде қызметтің келесі белгілері бар деп санайды:

- қызмет азаматтық құқықтық қатынастардың дербес объектісі және мүліктік айналым объектісі болып табылады;
- қызмет тұтынушы тұлғаның қажеттіліктерін қанағаттандыруға бағытталған;
- қызмет нәтижесінің нақты көрінісі жоқ, қызмет сатып алынады және оны ұсыну процесінде қолданылады, сондықтан оны үшінші тұлғаға беруге болмайды [6, 223].

Аталған белгілердің болуына қарамастан, қызметтер мен жұмыс арасындағы айырмашылықтар, екі объектінің құқықтық қатынастарының айырмашылығымен барлық авторлар келісе бермейді. Сонымен, Б.А. Борисов өз еңбектерінде «жұмыс» және «қызмет» ұғымдарының күрт қарама-қайшылығына теріс көзқарасты білдіреді.

Жұмыстарды орындау жөніндегі қатынастарды қызметтерді орындау жөніндегі қатынастардан ажырату бөлігіндегі пікірталастар олардың өзара араласуы мен өзара ұшуына байланысты. Медициналық қызмет «таза қызмет» деп танылуы керек деп санаймыз. Бұл пікір медициналық қызметтің материалдық факторы жоқ және шарттық міндеттемелерді орындау фактісіне әсер етуі мүмкін қандай да бір нәтижеге қол жеткізудің нақты өлшенетін көрсеткіштері жоқ екендігімен расталады. Осылайша, мысалы, жеке медициналық компания болжамды әсері бар белгілі бір медициналық қызметтерді ұсынуға шарт жасасуы мүмкін, бірақ медициналық ұйымға тәуелсіз бірқатар жағдайларға байланысты нәтижеге қол жеткізілмеуі мүмкін. Емдеу оң нәтиже бермеді, бірақ медициналық ұйым белгілі бір шығындарға ұшырады. Мұндай мүмкіндік жоққа шығарылмайды. Шартты жасау кезінде орындаушы нәтижесі бойынша ешқандай кепілдік бермейді, тек медициналық қызметтердің сапасы мен көлемі бойынша ғана.

Жоғарыда айтылғандарға сүйене отырып, біз «медициналық қызмет» ұғымының келесі анықтамасын ұсынамыз: бұл азамат пен адам өзінің қажеттіліктерін қанағаттандыру үшін, оның денсаулығының жай-күйімен анықталатын, арнайы медициналық қызмет түрінде ерекше тұтынушылық құндылықты алатын азаматтық-құқықтық қатынастар болып табылатын қызмет түрлерінің бірі. Медицина немесе медициналық ұйым саласындағы жеке маманның медициналық қызметі. И. Ломакина «халыққа ақылы негізде көрсетілетін қызметтер тізіміндегі медициналық қызметті бірегей деп атауға болады, оның маңыздылығы, маңыздылығы, жауапкершілігі және оны көрсету процесінде жасалған медициналық әрекеттердің ауырлығы жағынан ерекше».

Медициналық қызмет адамның жеке мүліктік емес игіліктеріне - денсаулыққа, өмірге, физикалық қол сұғылмаушылыққа тікелей бағытталған. Медициналық қызметтің мәні адам ағзасы болып табылады, ол осы қызмет түрін нарықтағы басқа қызмет түрлерінен едәуір алыстатады. Медициналық көрсетілетін қызметтің әсер ету мәнінің ерекшелігі оның тағы бір өзіне тән белгісін - медициналық көрсетілетін қызметтің кәсіптік сипатын, яғни медициналық

көрсетілетін қызметтерді Орындаушының (уәкілетті мемлекеттік органдар айқындайтын) тиісті біліктілігінің (заңнамада бекітілген) қажеттілігін негіздейді. Мәселен, ҚР Денсаулық сақтау министрінің «медициналық ұйымдарды аккредиттеу стандарттарын бекіту туралы» бұйрығына сәйкес, медициналық ұйымдар азаматтарға көптеген талаптарды орындаған кезде ақылы медициналық қызметтерді ұсынады. Қазақстанда мемлекеттік медициналық мекемелер ШЖҚ МКК нысанында жұмыс істейді және аккредиттеуден өткеннен кейін ақылы медициналық қызметтер көрсетуге құқылы.

Медициналық ұйымдар халыққа ұсынылатын ақылы медициналық қызметтердің Қазақстан Республикасының аумағында рұқсат етілген профилактика, диагностика және емдеу әдістеріне қойылатын талаптарға сәйкестігін қамтамасыз етуге міндетті. Бұл медициналық қызмет - бұл азаматтық құқықтың айналымға қабілетті шектеулі объектісі болуына байланысты, өйткені оның азаматтық айналымда болуына медициналық қызметтерді орындаушыларға қазақстандық заңнамада белгіленген тәртіппен берілетін арнайы рұқсат бойынша жол беріледі.

Басқа орындаушы адам көрсететін қызметтің кез-келген түрі материалдық емес тауарларды ұсыну механизмінің жұмыс істеуінің белгілі бір кезеңі болып табылатын көзден бөлінбейді. Медициналық қызмет ерекше жағдай емес және әрқашан белгілі бір адамға - орындаушыға "сілтеме жасайды". Белгілі бір қызметтерді ұсыну шарттарын реттейтін құқық ережелері шарттардың жекелеген түрлерінің жалпыланған модельдерінен тұрады. Белгілі бір қауымдастық немесе жеке тұлға көрсететін қызмет ерекше және ерекше болады, бірақ ол белгілі бір қызмет түріне қатысты бола береді.

Қызметтің тағы бір қасиетін қарастырыңыз - алу мен қызмет көрсетудің синхрондылығы. Медициналық қызметті алу мен көрсетудің синхрондылық қасиеті оның сақталмағандығымен біріккенде "қызметтерді лезде тұтыну" ұғымымен біріктіріледі [6, 224].

Медициналық қызметтің негізгі қасиеттерінің бірі оның сапасының тұрақсыздығы болып табылады. Тұтынушыға ұсынылатын медициналық қызметтің сапасы оған белгілі бір нәтижелерге қол жеткізуге, яғни медициналық қызметті Орындаушының жоғары біліктілігіне бағытталған медициналық қызметкердің кәсіби қызметімен қамтамасыз етіледі. Медициналық қызмет, қызмет көрсетудің басқа түрі сияқты, кәсіби тәуекелдерге тән. Яғни, медициналық қызметті орындаушы тұтынушы қалаған нәтижеге кепілдік бере алмайды немесе бере алмайды. Медициналық қызмет көрсету саласындағы қауіптер, сөзсіз, тамақтану немесе сұлулық саласындағы қауіптерден гөрі маңызды. Бұл тәуекелдер заңнама шеңберінде реттеу бойынша тиісті құқықтық жұмыстарды талап ететін әртүрлі сипаттағы құқықтық даулардың көзіне айналады.

Клиент-пациенттердің орындалмаған тілектері көбінесе көрсетілген медициналық қызметтер үшін төленген төлемді қайтару, орындаушы адамды (медициналық ұйымды) заңды жауапкершілікке тарту талаптарына әкеледі. Яғни, олар медициналық қызметтерді ұсынған медициналық ұйымдарға негізсіз шағымдар мен шағымдарды тудырады. Екінші жағынан, медициналық қызмет бойынша күтілетін нәтиже орындаушының объективті кінәсінен туындауы мүмкін. Бұл жағдайда тұтынушының құқықтары азаматтық және әкімшілік, сондай-ақ қылмыстық заңнамамен қорғалады.

Осылайша, бұл мақалада медициналық қызмет құқық объектісі ретінде қарастырылады. Медициналық қызмет әлеуметтік және қоғамдық маңыздылықтың жоғары деңгейімен сипатталатын ерекше қызмет түрі болып табылады, өйткені ол азамат пен адамның конституциялық құқықтарын - мемлекеттік қорғау және қорғау құқықтарын қозғауы мүмкін. Сондай-ақ, құқық қолдану практикасының қалыптасуына әсер ететін құқықтық қорғау және қорғау объектісі ретіндегі медициналық қызметтің айрықша белгілері зерттелді.

Әдебиеттер тізімі:

1. 1995 жылғы 30 тамыздағы Қазақстан Республикасы Конституциясы // <http://adilet.zan.kz>

2. «Халық денсаулығы және денсаулық сақтау жүйесі туралы» Қазақстан Республикасының 2020 жылғы 7 шілдедегі № 360-VI ҚРЗ Кодексі // <http://adilet.zan.kz/kaz/docs/K2000000360>

3. Исакова Ю.И., Пчельников М.В., Родина В.А. Медицинское право (правовое регулирование медицинской деятельности). Учебное пособие. - Ростов-на-Дону: ДГТУ, 2018. - 200 с.

4. Данилочкина Ю.В. Понятие и правовая природа медицинских услуг // Медицинское право. – 2008. - №4. – С.17-25.

5. 1999 жылғы 1 шілдедегі Қазақстан Республикасының Азаматтық кодексі (Ерекше бөлім) // <http://adilet.zan.kz>

6. Столярова Ю.О. Медицинские услуги как объект гражданских прав // Общественные и гуманитарные науки. – 2018. - № 6 (56). - С. 223-228.

Использование новых техник и технологий в декоративно-прикладном искусстве

Выскребенцева Ксения Анатольевна

КГУ "Дом детского творчества отдела образования Костанайского района" Управления образования акимата Костанайской области город Тобыл

Видеть красоту предметов декоративно - прикладного искусства, попробовать изготовить их своими руками, это ли не важно, это ли не интересно?

В.А. Сухомлинский писал, что «ребенок по своей природе – пытливый исследователь, открыватель мира. Так пусть перед ним открывается чудесный мир в живых красках, ярких и трепетных звуках, в сказке и игре, в собственном творчестве, в стремлении делать добро людям. Через сказку, фантазию, игру, через неповторимое детское творчество – верная дорога к сердцу ребенка». На мой взгляд, этим требованиям отвечает курс декоративно-прикладного искусства.

Как ни странно, рукоделие сегодня становится актуальным, как это было в прошлом. Но причины этого изменились. Можно сказать, что раньше рукоделием занимались «по бедности», из-за дефицита, недостатка вещей.

Сегодня картина совершенно иная: переизбыток, казалось бы большой ассортимент товаров. Но качество, эстетическая сторона оставляют желать лучшего.

Как правило, при творческом подходе вещь, сделанная своими руками, получается индивидуальной, нестандартной, особенной, неповторимой. Мы делаем то, что нельзя купить, то, чего нет ни у кого, кроме нас. В этом изделии частичка нашего сердца, это выражение нашей индивидуальности, это наше творчество. Индивидуальность очень важна в эпоху стандартов, глобализации и стремления культуры к упрощению потребностей человека. Для подростка, это важно в период идентификации, самоопределения.

Кроме того, овладев дополнительными способностями, он получает опору во внешней среде. Это оценка со стороны сверстников и компетентных взрослых. Этому может способствовать участие детей в фестивалях, конкурсах, выставках

Творчество – это не просто всплеск эмоций, оно неотделимо от знаний, умений, а эмоции сопровождают творчество, одухотворяют деятельность человека. При решении каких-либо задач происходит акт творчества, находится новый путь или создается нечто новое. Вот здесь- то и требуется развитие особых качеств ума, такие как наблюдательность, умение сопоставлять и анализировать, находить связи и воображать все то, что в совокупности и составляет творческие способности.

А детское творчество – это чудесная и загадочная страна, помочь ребенку войти в нее и научиться чувствовать себя там, как дома, значит, сделать жизнь маленького человека интереснее и насыщеннее. Умение сопоставлять, анализировать, комбинировать, находить и зависимости – все это в совокупности и составляют творческие способности. Нормальные дети обладают разнообразными потенциальными способностями. Природа наделила их способностью ярко и эмоционально мыслить, сопереживать новому, целостно воспринимать мир. Задача педагога - выявить и развить творческий потенциал в доступной и интересной детям деятельности.

Развивать способности - это, значит, вооружить ребенка способами деятельности, дать ему в руки ключ, принцип выполнения работы, создать условия для выявления и расцвета его одаренности. Способности не просто проявляются в труде, они формируются, развиваются, расцветают в труде и гибнут в бездействии. Поэтому для развития творческой деятельности необходимо создания определенных условий. Уроки творчества немыслимы без создания особой эмоциональной атмосферы увлеченности, которая способствует созидательной, творческой деятельности. Ведь все это является составным элементом для развития духовной и творческой личности.

Весь арсенал средств должен работать на то, чтобы увлечь, зажечь, душевно разбудить воспитанников. Именно сейчас, в век научно-технического прогресса, когда получили развитие современные технологии, общество, как никогда нуждается в творческих, смелых, инициативных личностях. Этот прогресс и будет зависеть от количества и качества творчески развитых умов, от их способности повысить интеллектуальный потенциал народа.

Получается, что все должны стать творцами? Да! Пусть одни в меньшей, другие в большей мере, но обязательно все. Откуда же взять столько талантливых и способных? Природа не всегда щедра на таланты, они как алмазы встречаются редко.

На грани веков и на фоне технологической революции человечество развивается настолько динамично, что возрастает актуальность поиска незыблемых основ эволюции, в первую очередь философского и нравственного характера. В этом плане декоративно-прикладное творчество имеет уникальные свойства. В нём сосредоточена мудрость всех поколений в концентрированной знаковой форме. Знаки пробуждают идеи, заложенные в "исторические гены" нации. Компактность и визуальность знака делает его идеальным для широкого распространения и воздействия на сознание людей. Новые технологии позволяют существенно усилить этот эффект.

Использование современных технологий в декоративно-прикладном творчестве определяется его спецификой. Этот вид деятельности человека происходит из глубины веков, базируется на этнокультурных традициях, носит характер ноу-хау. Поэтому декоративно-прикладное творчество с трудом переходит границы локальных территорий, где оно получило своё рождение и развитие.

Современные технологии:

Пейп-арт

техника декорирования разнообразных предметов с помощью бумаги, в частности обычных бумажных салфеток. Декорированная поверхность имитирует резьбу, чеканку, металлопластика, вышивка, или филигрань.

Скрапбүкинг, скрэпбүкинг

(англ. scrapbooking: scrap — вырезка, book — книга, букв. «книга из вырезок») — вид рукодельного искусства, заключающегося в изготовлении и оформлении семейных или личных фотоальбомов.

Кинусайга

разновидность любительского искусства, создание художественных изделий (подобия мозаики) из разноцветных кусочков ткани.

Папье-маше

(фр. papier-mâché «жёванная бумага») — легко поддающаяся формовке масса, получаемая из смеси волокнистых материалов (бумаги, картона) с клеящими веществами, крахмалом, гипсом и т. д. Из папье-маше делают муляжи, маски, учебные пособия, игрушки, театральную бутафорию, шкатулки. В отдельных случаях даже мебель..

Батик

Художественная роспись по ткани.

Гофротрубочки

так называется техника выполнения изделий, в которой для декорирования поверхностей или для создания объёмных фигур используют трубочки из гофрированной бумаги. Гофротрубочки получаются путём накручивания полосы бумаги на палочку, карандаш или спицу с последующим сжатием. Сжатая гофротрубочка хорошо держит форму и имеет множество вариантов исполнения и использования.

Квиллинг

(от англ. quilling — от слова quill «птичье перо») - искусство бумагокручения. Возникло в средневековой Европе, где монахи создавали медальоны, закручивая на кончике птичьего пера бумажные полоски с позолоченными краями, что создавало имитацию золотой миниатюры.

Цумами Канзаши

В основе техники Цумами лежит оригами. Только складывают не бумагу, а квадратики натурального шелка. Слово «Tsumami» означает «защипнуть»: мастер берет кусочек сложенного шелка, используя щипчики или пинцет. Лепестки будущих изделий затем наклеиваются на основу.

Витраж

(лат. Vitrum — стекло) — это один из видов декоративного искусства. Стекло или иной прозрачный материал является основным материалом. Из глубокой древности начинается история витражей. Изначально стекла вставлялись в оконный или дверной проем, затем появляются первые мозаичные картины и самостоятельные декоративные композиции, панно, выполненные из цветных кусочков стекла или расписанные специальными красками по простому стеклу.

Фелтинг

особая техника рукоделия, в процессе которой из шерсти для валяния создаётся рисунок на ткани или войлоке, объёмные игрушки, панно, декоративные элементы, предметы одежды или аксессуары.

Айрис фолдинг

(«Радужное складывание») – техника складывания бумаги. Появилась в Голландии. Техника требует внимания и аккуратности, но при этом позволяет без труда делать эффектные открытки или украшать странички памятного альбома (скрапбукинг) интересными декоративными элементами.

Современные технологии, не знающие национальных границ и позволяющие оперативно обмениваться большими объёмами разнохарактерной информации, всё больше снижают барьер на пути распространения декоративно-прикладного творчества. Компьютеры позволяют уменьшить объём однообразной работы при выполнении эскизов орнаментов и освободить полёт творческой мысли.

Заключение.

Всё новое в творчестве всегда интересно детям. Разнообразие приёмов, способов, средств делает образовательный процесс увлекательным, развивает свободу деятельности, воображение и фантазию. Ребёнок проходит путь познания, начиная с уникальности народного творчества и заканчивая современными формами декоративно прикладного искусства. Обучая детей творчеству, мы не только даём детям знания, умения и навыки, но и создаём условия для успешного обучения, для сохранения и приумножения традиционных художественных ценностей, для формирования нравственно здоровой личности ребёнка, совершенствуя свой педагогический опыт, используя разнообразные инновации.

Некогнитивные навыки: роль самооценки в формировании личности ребенка

Зикирина Гульсара Бекеновна

Старший научный сотрудник

Магистр гуманитарных наук по специальности «История»

Национальная академия образования имени И. Алтынсарина

Избегайте тех, кто старается подорвать вашу веру в себя.

Великий человек, наоборот, внушает чувство,

что вы можете стать великим. Марк Твен

На современном этапе большое значение приобретают так называемые некогнитивные или социально-эмоциональные навыки. Социально-эмоциональными называют навыки, которые позволяют человеку осознавать свои эмоции, управлять ими, налаживать позитивный контакт с окружающим миром. Человек, с развитыми некогнитивными навыками умеет ставить перед собой цели и добиваться их реализации. Недаром некогнитивные навыки еще называют мягкими или гибкими «soft skills», они предполагают умение избегать конфликтов и проявлять сочувствие к чужой беде.

Сегодня в условиях рыночной экономики, руководители предприятий все чаще говорят о важности наличия у работников развитых социально-эмоциональных навыков. Нередки ситуации, когда молодые специалисты с прекрасными знаниями, получившие образование за рубежом или в престижном отечественном вузе не способны проявить должного упорства для достижения цели, или не отличаются быстротой принятия решений. Как известно в традиционной системе образования больше внимания уделялось развитию когнитивных навыков. Преобладала так называемая «знаниецентрическая» модель образования. На сегодняшний день эта модель во многих странах на постсоветском пространстве уступает место «ученикоцентрической» модели. Сегодня ученые и педагоги сходятся во мнении, что черты характера человека могут обусловить уровень его успеваемости. Сложность в работе с такими навыками заключается в том, что их сложно измерить. Есть ряд методов диагностики социально-эмоциональных навыков, но чаще всего необходимо использовать одновременно несколько методов, таких как тестирование, анкетирование, беседа и т.д.

Существует много факторов, влияющих на формирование и развитие социально-эмоциональных навыков. Прежде всего это семья и влияние родителей, в раннем детском возрасте эти навыки могут развиваться в детском саду, а потом в начальной школе. Этот период является особенно важным, потому что от тех навыков, которые были сформированы в начальной школе нередко зависит успех учащегося в среднем и старшем звене. Педагоги уделяют большое внимание развитию мягких навыков в среднем звене. Ведь так называемый переходной возраст, возраст перехода из детства во взрослую жизнь бывает нередко сопряжен с огромными проблемами и переживаниями, как у девочек, так и у мальчиков. Поэтому

правильно расставленные акценты в воспитании, формирование у учащихся именно в этом возрасте таких качеств, как сочувствие, сопереживание, такт, умение работать в группе поможет избежать многих психологических травм, избежать такого уродливого явления, как «буллинг», как правило, распространённого именно в подростковой среде.

Одним из наиболее важных социально-эмоциональных навыков, на наш взгляд, является самооценка. Профессор института Райт в Беркли (Калифорния) М. Маккей и профессиональный автор книг в области психического здоровья П. Фаннинг, создавшие совместно ряд книг, посвященных проблемам психологии, в своей книге «Самооценка. Проверенная программа когнитивных техник для улучшения и поддержки вашего самоуважения» говорят о том, что низкая самооценка, самоотвержение «...наносит значительный ущерб психологическим структурам, которые буквально сохраняют вас живыми» [1]. Авторы книги «Похвалите меня. Как перестать зависеть от чужого мнения и обрести уверенность в себе» Джеймс Рапсон, Крейг Инглиш видят проблему заниженной самооценки как «синдром славного человека». Почему «славного человека»? Да потому, что большинство людей с нездоровой самооценкой часто испытывают чувство подавленности и тревожности, они очень сильно зависят от чужого мнения, очень сильно *хотят всем понравиться*. Авторы считают, что несмотря на то, что самому человеку с подобной проблемой живется очень не просто, окружающие, как правило, не видят в ней ничего страшного. «...Более того, **множество социальных систем опирается на механизмы страха, стыда и вины, чтобы с их помощью манипулировать людьми**, а славными людьми манипулировать проще простого» [2].

Как известно, большинство психологических проблем берут свое начало в детстве. Ребенок, не получавший в детстве достаточное количество внимания и заботы от родителей, испытывает так называемую *«тревожную привязанность»*. Как правило, такие дети очень чутко улавливают перемены в настроениях окружающих. Сначала родителей, потом воспитателей и учителей. Они рано начинают понимать, что если будут вести себя хорошо, то получают определенную долю одобрения или ласки. Когда такие люди взрослеют, они начинают понимать, что такое поведение не самое лучшее и часто презирают в себе желание всем угождать или всем нравиться. В таком случае они занимают подчеркнуто нейтральную позицию или наоборот всеми возможными способами стараются показать, что им безразлично мнение окружающих. Такое поведение характерно для людей в молодом возрасте. Но на деле от этого их проблемы не решаются.

На работе люди с заниженной самооценкой часто очень стараются, им все время нужны подтверждения их компетентности, нужности. Даже если такого работника хвалят, самооценка повышается ненадолго, потому что такие люди сами склонны обесценивать свои победы и преувеличивать поражения. Проблема усугубляется тем, что многие руководители авторитарного типа склонны использовать в своей работе с коллективом постоянные нападки, критику, ругань. Похвала в таких коллективах может прозвучать лишь вскользь, как правило, после похвалы идет союз «но». Например, «ты хорошо выполнил это задание, но было бы лучше, если бы ты всегда так старался», или «в этом квартале мы выполнили план, но, если бы я не дергала вас каждый раз, неизвестно, смогли бы мы это сделать или нет!». На самом деле, такие руководители (нередко на подсознательном уровне) стараются постоянно занижать самооценку своих подчиненных, потому что они понимают, что манипулировать людьми с заниженной самооценкой гораздо легче, чем людьми, уверенными в себе.

Еще одной проблемой людей с низкой самооценкой является то, что они очень многого ждут от отношений или наоборот очень много отдают в отношениях. Сильно тревожась и боясь потерять отношения, такие люди часто идут на уступки, даже если это не выгодно лично им, выполняют нескромные просьбы и безосновательные требования. Все это приводит к накоплению обид и внутренней агрессии.

Существует множество классификаций самооценки, так в советских педагогических вузах учили, что существует 2 основных типа самооценки: адекватная и неадекватная. С адекватной все понятно, это хорошая, здоровая самооценка, не создающая никаких проблем ее

носителю. Другое дело неадекватная самооценка. Она может быть неадекватно заниженной или неадекватно завышенной. И та и другая, это отклонения от нормы и надо работать над воспитанием здоровой самооценки.

Из множества современных исследований нам наиболее импонирует концепция, которую предлагает автор книги «7 столпов стабильной самооценки» Борис Литвак. В своей книге директор международного тренинг-центра КРОСС (основанного в 1982 году его отцом выдающимся ученым психиатром М.Е. Литваком) предлагает классифицировать самооценку на стабильную и нестабильную. Действительно, в течение своей жизни и профессиональной карьеры разные люди переживают разные периоды, испытывают взлеты и падения, победы сменяются поражениями, а то, что вчера казалось абсолютно незыблемым может рухнуть в одночасье. Важно то, что происходит с человеком в ходе этих жизненных процессов. Может ли человек сохранить присутствие духа, мужественно противостоять испытаниям? Об этом писал в своем знаменитом «Завещании» Редьярд Киплинг:

Владей собой среди толпы смятенной,
Тебя клянущей за смятение всех.

***Верь сам в себя наперекор вселенной,
И маловерным отпусти их грех.***

Пусть час не пробил, жди, не уставая,
Пусть лгут лжецы, не снисходи до них.

***Умей прощать и не кажись, прощая,
Великодушной и мудрей других.***

Умей мечтать, не став рабом мечтанья,
И мыслить, мысли не обожествив.

***Равно встречай успех и поруганье,
Не забывая, что их голос лжив.***

***Останься тих, когда твое же слово
Калечит плут, чтоб уловлять глупцов,
Когда вся жизнь разрушена и снова
Ты должен все воссоздавать с основ [3].***

Поэт как раз говорит о том, что человек, его настроение, восприятие себя не должны зависеть от внешних обстоятельств. Но у человека с нестабильной самооценкой настроение может измениться несколько раз за 1 день. Он испытывает «...множество переживаний, не имеющих ничего общего с реальным положением дел, внешние обстоятельства управляют его отношением к самому себе, к своей личности. Кто-то покритиковал – самооценка ушла в минус. Похвалили – перешла в плюс» [4].

В рамках одной статьи сложно рассмотреть все аспекты выбранной темы. Остановимся на том, как в казахских семьях решалась проблема самооценки. Почему сегодня многие молодые люди посещают специальные тренинги, ходят к психологам, читают книги по психологии и т.д. и все по одной лишь причине: недостаток уверенности в себе, т.е. нестабильная самооценка.

Проблема, на наш взгляд, кроется в том, что в связи с теми изменениями, которые произошли в последние десятилетия в корне изменился облик казахской семьи. Сегодня многие молодые люди рано отрываются от родительского дома и связывают свою жизнь с большими городами. Даже создав семью, молодые люди предпочитают жить отдельно. Если раньше для казахов было нормой запросто ходить в гости друг к другу, заходить к родственникам без предварительного соглашения или приглашения, то реалии современной жизни заставляют казахов тяготиться такими традициями. Молодые люди все чаще предпочитают шумным домашним посиделкам с братьями и сестрами, с племянниками и племянницами необременительный отдых где-нибудь в кафе. В целом это нормальный процесс. В современных семьях работают и мужчины, и женщины и уставшей от работы женщине вовсе не доставляет большой радости готовка и уборка в выходной день. Но в чем же тогда проблема? Мудрость казахской этнопедагогики заключалась в том, что дети росли в условиях большой

родственной общины – аулет. Ведь недаром, даже овдовев, женщина-казашка, не лишалась поддержки родственников мужа. И речь здесь не о традиции аменгерства, а о том, что каждый мальчик и каждая девочка знали, что они все – часть большой и дружной семьи – своих. Патриархальный уклад требовал уважения к старшим и опеку над младшими. Но самым важным, на наш взгляд, являлось то, что дети росли в окружении родственников отца, которые идентифицировали ребенка с собой. Каждый хороший поступок или черта в казахской семье поощрялись выражениями типа «өзімізге тартқан» (похож на нас), «кімнің баласы екен» (сразу видно, чей сын). И наоборот неблагоприятные поступки порицались словами «жұрт не айтады», «туыстардың бетіне қалай қараймыз». Таким образом казахи каждым хорошим поступком представителя рода гордились как своим, а каждый проступок или преступление расценивали, как трагедию для всего рода. Преимущество такого воспитания в том, что ребенок всегда чувствует опору. В целом для казахов характерно необыкновенное чадолюбие. В раннем детстве принято без меры баловать детей. Особенно это касается девочек. Традиция особого отношения к девочке в казахской семье восходит к пониманию того, что девочка в отчем доме должна расти внутренне свободной, не забитой, не зажатой. Именно та девочка, которую баловали в детстве в отчем доме имеет крепкий внутренний стержень и достаточно мужества, чтобы выдержать испытания, нередко выпадающие на ее долю в семье мужа. И выдержав все, самой возглавить род. Казахские әже и ата часто повторяют как истину «баланың бетін қайтарма», «баланы бетінен қақпай өсір». Культивируется бережное отношение к детям. Возможно, в казахской этнопедагогике нет слова «самооценка», но есть четкие традиции формирования здоровой стабильной самооценки. И сегодня встречаются казахские женщины, которые после смерти мужа остались в лоне его семьи. На вопрос, почему они повторно не вышли замуж, как правило, отвечают «бала-шағамды ешкімге жалтақтатпаймын деп». Они (дети) не будут вынуждены заглядывать в глаза чужому мужчине и его родне, угождать им, или стараться им понравиться. То есть женщина твердо осознавала, что дети в семье мужа под защитой, под покровительством дедушки и бабушки, братьев и сестер отца. Воссоздать прежний тип казахской семьи вряд ли удастся, но сохранить лучшее и передавать из поколения в поколение – это наш долг.

Использованная литература

1. М. Маккей, П. Фаннинг. «Самооценка. Проверенная программа когнитивных техник для улучшения и поддержки вашего самоуважения» Перевод на русский язык, издание на русском языке, оформление. ОАО «Издательская группа «Весь», 2019 – стр. 10
2. «Похвалите меня. Как перестать зависеть от чужого мнения и обрести уверенность в себе» Джеймс Рапсон, Крейг Инглиш, ООО «Альпина Паблишер», 2014 – стр. 17
3. Стихи Редьярда Киплинга <https://prostih.ru/kipling>
- 4.Б. Литвак «7 шагов к стабильной самооценке» ООО «Издательство АСТ» – стр. 14

Ламбдацизм. Этапы постановки звука [Л]: методики, упражнения, подготовка

Ильина Татьяна Владимировна

Логопед ГККП я/с №22 «Колобок» ЗКО, город Уральск

До 4 лет дети имеют право на «детский лепет». К 6 годам артикуляционный аппарат должен полностью сформироваться. Но иногда все не так благополучно. Частое явление — нарушение правильного произношения звука [Л] или отсутствие ее в речи. В логопедии это называется **ламбдацизмом**. Если такой диагноз поставлен, то вам нужна помощь логопеда. В этой статье вы узнаете частые причины неправильного произношения звука [Л] и методы исправления.

Причины нарушений.

Провоцирующих факторов много:

1. Проблемы со слуховым восприятием речи;
2. Нарушение дыхания в процессе речи, например, при такой патологии, как уменьшение объема легких или слабости дыхательных мышц;
3. Неправильное строение подъязычной уздечки.
4. Слабые мышцы лица и языка;

Часто родовые травмы, задержка моторного и психического развития в младенческом и дошкольном возрасте приводят к проблемам в звукопроизношении. Очень важно вовремя обратиться к специалисту, чтобы исправить ситуацию.

Отклонения и норма

Для правильной артикуляции необходимо, чтобы зубы были не сжаты, и между ними оставался промежуток. Кончик языка у основания немного приподнят, слегка напряжен и касается десен у верхних передних зубов, а по бокам и в середине он опущен. Струя воздуха идет с обеих сторон между щеками и языком. Задействовать голосовые связки, для того, чтобы дать звуку звонкость.

Когда нарушается положение речевых органов, возможно неправильное произношение:

- язык уходит слишком глубоко в полость рта, и его кончик не задевает десна и верхние зубы. Вместо звука [Л] получается Ы («лошадь» — «ыюшадь»);
- Когда в процессе задействуются щеки и в момент произношения происходит резкий вдох — получается Ф;
- к верхним зубам приближена нижняя губа, кончик языка лежит в нижней части рта. Получается звук В («пришла» — «пришва»);
- при выдохе поток воздуха идет через нос. Получается звук «н» («лампа» — «нампа»);
- вместо языковых напрягаются губные мышцы — двугубное произношение. Получается У вместо Л («лошадь» — «уошадь»);

Этапы постановки звука Л: подготовка, коррекция и автоматизация в словах. Очень важно делать все поэтапно, отрабатывая каждый шаг.

В начале занятий покажите ребенку правильное звучание звука [Л]. Четко произнесите несколько слов, чтобы ребенок увидел, как располагаются губы и язык. Назовите несколько слов с нужным нам звуком Л и попросите ребенка определить, в какой части слова есть нужная фонема.

Не менее важный элемент занятий - это артикуляционные упражнения:

- «гамак». Кончик языка упирается в передние зубы, а сам язык выгибается подобно гамаку. Нужно удержать мышцы несколько секунд в этом положении;

- «леденец». Широким языком нужно сверху вниз облизать верхнюю губу, при этом нижняя губа неподвижна. Скорость постепенно наращивайте и просите ребенка добавлять при выполнении техники звуки «бл-бл-бл»;
- «лошадка». Это любимый всеми детьми игровой способ постановки Л. Широкий язык поднимается и цокает по небу. Рот слегка приоткрыт, нижняя челюсть неподвижна;
- «качели». Попросите подопечного широко улыбнуться с открытым ртом и упереться твердым кончиком языка сначала в заднюю поверхность верхних передних зубов, а потом — нижних. Необходимо 5 – 10 повторов;
- «грибок». Спинку нужно прижать к верхнему небу, чтобы уздечка немного натянулась. Фиксируем положение на 5 – 10 секунд.

В конце нужно добавить обобщающие укрепляющие упражнения — упражнение «трубочка», «чистим зубы», «футбол». Весь комплекс нужно выполнять не менее 10-15 дней до начала постановки звука [Л] со специалистом.

Методы постановки

Сначала оттачивают артикуляцию мягкого звука, а затем твердого. Используют различные способы постановки: по подражанию, механические, от других звуков, а также дыхательную и артикуляционную гимнастику. Индивидуальная постановка всегда эффективнее, чем работа в группе.

По подражанию

Это наиболее распространенный и простой прием постановки — его можно выполнять дома. Нужно несколько раз показать, как правильно располагать язык и губы при правильном произношении Л. Затем ребенок повторяет. Для контроля прикасаются к щекам — они должны слегка вибрировать.

При такой постановке Л ребенку предлагают ощутить теплую волну воздуха на ладошке при звукопроизношении. Полезны картинки с изображением самой буквы и техники артикуляции — визуальный образ помогает быстрее освоить навык.

Механический способ

Это широко используемый метод. Механическая постановка подразумевает использование вспомогательных средств — пальцев рук, шпателя, зонда, деревянной палочки или черенка чайной ложки для фиксации речевых органов в правильном положении.

Возможные варианты коррекции:

1. Создать необходимое пространство между боковыми сторонами языка и верхними зубами для правильного направления струи воздуха, можно с помощью деревянной палочки, положенной поперек языка;
2. Придерживание пальцами губ в положении улыбки поможет исправить У на Л при двугубном произношении;
3. Надавливание подушечкой большого пальца или тыльной стороной кисти на ямочку под подбородком позволяет получить твердый звук при произношении мягкого.

С помощью легкого массажа кончиками пальцев легко расслабить мимические мышцы.

От других звуков

В логопедии есть способ постановки от А. Ребенок тянет гласный и выдвигает язык между зубами, затем прикусывает его посередине. Звучание А переходит в твердый звук Л. Аналогично можно попробовать постановку твердого звука Л от Ы. Нужно слегка прикусить кончик языка и протянуть звук Ы. Если все выполнено правильно, то будет слышен Л.

И в завершении не забывайте все закреплять *дыхательной гимнастикой*, даже элементарное надувание воздушных шаров – это целая наука!

Использованная литература

1. Агранович, З.Е. В помощь логопедам и родителям. / З.Е. Агранович. - М.: Детство-Пресс, 2015. - 767 с.
2. Акименко, В. М. Ваш домашний логопед. Развитие речи детей дошкольного и школьного возраста / В.М. Акименко. - М.: Феникс, 2006. - 256 с.

Some issues of legal regulation of architectural activity in the Republic of Kazakhstan

Kobzhasarov Sanat Sakenovich

Master's student of the D.A. Kunaev Eurasian Law Academy, Almaty

Scientific supervisor:

Candidate of Law Alzhankulova Svetlana Abildakhodzhayevna

The study of theoretical and practical problems of civil law regulation of urban planning activities is primarily determined by the need to ensure the harmonization of private and public interests of its participants. The increase in the number and density of the population in large cities has led to problems of increasing anthropogenic impact on the environment, the intensification of the use of land and other natural resources, and the deterioration of the environmental situation.

Against the background of overpopulation, even a slight imbalance in the functional purpose of the territories of settlements can turn into serious negative social consequences. These circumstances led to the presentation of new requirements for the spatial organization of the territories of cities and other settlements.

The practice of modern urban planning in economically developed countries, faced with the lack of taking into account exclusively production aspects when planning the use of urban land, is based on increasing the role of natural resources, environmental and social factors in the life of a modern city, their priority over the interests of industry. This aspect is beginning to receive regulatory consolidation. Thus, the Urban Planning Charter of the Commonwealth of Independent States names integrated development, ecological reconstruction of settlements and urbanized territories as the primary goal of urban planning (Article 2) [1].

Integrated development of settlements is impossible without territorial planning, which is the basis for optimal use of land resources both in terms of their economic potential, and from the point of view of providing favorable living conditions, creating a comfortable, safe living environment. Rational territorial planning and the elimination of unjustified restrictions in the activities of participants in urban planning activities requires the construction of new scientific doctrines that can take into account the entire complex of conditions necessary for the harmonious development of cities, the preparation of planning documents adequate to modern requirements that meet the interests of citizens living in them.

The study of the mechanism of civil law regulation of the activities of urban planning entities is associated not only with the need to obtain new scientific results, but also is essential for solving practical issues of ensuring safety and favorable conditions for human life, limiting the negative impact of economic and other activities on the environment.

Ensuring the protection and rational use of natural resources in the interests of present and future generations remains relevant. The formation of a significant volume of norms regulating urban development in Kazakhstan over the past two decades has not solved the entire range of problems arising from the use of land in settlements. A huge number of legal disputes arising over the allocation of land for development, the destruction of urban and suburban green areas, historical monuments, architecture when placing investment-attractive objects, chaotic construction of communications, other engineering structures without taking into account the geological conditions and prospects for the use of the territory, emphasize the urgent need for a comprehensive study of the problems of legal regulation of urban planning activities [2, 57].

Architectural activity as an object of civil law regulation is characterized by a special social significance, which, in turn, assumes as a goal not only the extraction of profit in the interests of its participants, but also the achievement of a useful socially significant effect, the continuity of traditions combined with the prospect of further growth and development. At the same time, the effectiveness of architectural activity should be understood as ensuring favorable, comfortable living conditions and a

safe living environment. Civil law regulation of architectural activity is aimed at regulating relations, which by their legal nature can be divided into two types: 1) business relations (making a profit); 2) other relations that pursue the goal of achieving a different useful effect.

It should be noted that the legal regulation of architectural activity in one form or another is carried out by the norms of various branches of private and public law, which interact with each other. Many acts of legislation regulating the sphere of urban planning by their legal nature represent a single complex, united by strong intersectoral ties. It should be noted that the system of sources of civil law regulation of urban development activities can only include acts of state bodies. According to the legal force of the Civil Code of the Republic of Kazakhstan, it heads the group of civil law laws that provide civil law regulation of urban planning activities. Among other laws that develop and specify the rules for regulating urban property relations, the central, core act is the Law of the Republic of Kazakhstan "On Architectural, Urban Planning and Construction Activities in the Republic of Kazakhstan" of July 16, 2001. The main purpose of this law is to ensure a favorable environment, improve the quality of life of society, including the individual, through the legal regulation of public relations arising in the implementation of development, landscaping, architectural and construction design, major repairs and reconstruction of capital construction projects [3].

The analysis of the sources of legal regulation of urban planning activity allows us to identify the degree of expediency and validity of the harmonization of public and private interests. The civil-legal component of the sources of urban planning law requires strengthening, which will expand the boundaries of freedom of action of participants in urban planning activities, and weaken the administrative dictate.

The analysis allows us to evaluate the urban planning legal relations in their dynamics. This, in turn, makes it possible to determine the trends in the development of civil law norms in the field under study, and also serves as a basis for solving the problem of preventing and eliminating legal conflicts that are intersectoral in nature.

References:

1. Urban Planning Charter of the Commonwealth of Independent States of June 4, 1999 // <http://cis.minsk.by/reestr/ru>
2. Bekturov E.N. Legal regulation of the urban planning industry at the present stage of the development of architectural activity. - 2018. - No. 4. - p. 55-62.
3. The Law of the Republic of Kazakhstan "On architectural, urban planning and construction activities in the Republic of Kazakhstan" of July 16, 2001

Қазақстан Республикасының еңбек нарығындағы адам ресурстарының басқару

Коптілеуова Перизат Нұрланқызы

Батыс Қазақстан инновациялық-технологиялық университеті

Орал қ., Батыс Қазақстан облысы

Аннотация: мақалада Қазақстан Республикасының еңбек нарығындағы адами ресурстарды басқару ерекшеліктері қарастырылып, оларға талдау жүргізілді. Қазіргі жағдайларда адам ресурстарын басқару тетігінің еңбек нарығында тиімді жұмыс істеуін қамтамасыз ету үшін өзара іс-қимыл, әріптестік және ынтымақтастық негізінде еңбек қатынастары субъектілерінің мүдделерін келісуді қамтамасыз ету қажет.

Қазақстан Республикасының тұңғыш Президенті Н.Ә.Назарбаевтың, Қазақстанның тұрақты дамуы және әлемнің бәсекеге қабілетті 50 елдің қатарына ену бойынша міндеттерді

жүзеге асыру отандық экономиканы жетілдіруге негізделуі керек. Елдің дамуы барлық қазақстандықтардың білім деңгейіне, әл-ауқатына, әлеуметтік және табиғи жағдайына тікелей байланысты екенін атап көрсетеді. Сонымен, экономикалық өсудің нақты факторы және ұлттық байлықтың ерекше буыны болып табылатын адам ресурстарын дамыту мен қалыптастыру ерекше маңызға ие.

Соңғы жылдары байқалып отырған ғаламдық экономикалық дағдарыстық құбылыстар көптеген адамдардың экономикалық мүдделерін қозғады, олардың тікелей материалдық әл-ауқаттарына, тұтыну деңгейіне және өмір сүру дәрежесіне, еңбектік белсенділіктеріне және әлеуметтік жағдайларына әсерін тигізді. Қазақстанның дағдарыс жағдайынан шығуы және оның алдағы уақытта сәтті дамуы өңірлердің қайта құрылуы арқылы жүзеге асырылатыны айқындалып отыр. Әлеуметтік-экономикалық саясатты жүзеге асыру ауыртпашылығының орталығы өңірлер мен қалаларға ауысты, олар жаңа тұрақты дамуға көшу мәселесін шешуде маңызды рөлге ие болуы тиіс.

Ал өңірлердің тұрақты дамуы өз кезегінде өндірістің негізгі факторларын жүзеге асыру есебінен ғана қамтамасыз етіле алмайды, ол қазақстандық қоғамның құндылықтарын қалыптастыру және дамытуға жағымды серпін енгізе алатын білімдер мен жаңа технологиялардың, адам ресурстарын қалыптастыру және қолдану негізінде жүзеге асырылады. Себебі адам ресурстарының өндірістік үдеріске қатысу дәрежесі кез келген мемлекеттің дүниежүзілік экономикада оның мүмкіндігі мен рөлін анықтайтын бәсекеге қабілеттілігінің маңызды факторы болып табылады. Яғни, бүгінгі таңда әлеуметтік-экономикалық және аймақтық даму, халықтың өмір сүру деңгейі және жұмыспен қамту мәселелері маңызды болып табылады [1].

Еңбек нарығының басты құрамдастары – еңбекке деген жиынтықты сұраныс пен еңбектің жиынтықты ұсынысы. Олар қиылыса отырып, еңбекке деген негізі қанағаттандырылған сұранысты (бос жұмыс орындарын толтыру) қалыптастырады, сонымен қатар әр уақытта қанағаттандырылмаған еңбектің ұсынысы (жұмыссыздық) мен еңбекке деген сұраныс (бос жұмыс орындары) сақталынады. Бұл құрамдастар өз бірлігінде жиынтықты еңбек нарығының сиымдылығын анықтайды.

Осылайша, еңбек нарығы әлеуметтік-экономикалық механизм ретінде басқа түрдегі нарықтардан айтарлықтай өзгеше, қатынастар кең және күрделі. Бұл ерекшеліктер осы нарықтағы тепе-теңдіктің тұрақтылығы мен мүмкіндігінде көрінеді. Нарықтық экономика жағдайларында тауарлық нарықтар әдеттегідей тұрақтылыққа ұмтылатын динамикалық қалыпта болады. Керісінше, көптеген мемлекеттердің еңбек нарықтарында теңсіздік қалыпты жағдай болып саналады да, ал сұраныс пен ұсыныстың сәйкестенуі қысқа және тұрақсыз қалыпта болады [2].

Сонымен қатар, еңбек нарығының әлеуметтік мәнділігіне қарай ондағы теңгермешілікке жету, жұмыссыздықпен күрес кез-келген үкіметтің экономикалық саясатының ең маңызды мәселелерінің бірі болып табылады.

Кесте 1. Еңбек нарығының негізгі индикаторлары

Көрсеткіштер	2017 жыл	2018 жыл	2019 жыл
Жұмыс күші, мың адам	9 027,4	9 138,6	9 221,5
Жұмыс күші үлесі, пайызбен	69,7	70,0	70,1
Жұмыспен қамтылған халық, мың адам	8 585,2	8 695,0	8 780,8
Жұмыспен қамту деңгейі, пайызбен:			
15 жас және одан жоғары жастағы халыққа шаққанда	66,3	66,6	66,7
жұмыс күшінің санына	95,1	95,1	95,2
Жалдамалы қызметкерлер, мың адам	6 485,9	6 612,5	6 681,6
Жұмыспен қамтылған халық санындағы үлесі, пайызбен	75,5	76,0	76,1
Өзін-өзі жұмыспен қамтыған қызметкерлер, мың адам	2 099,2	2 082,5	2 099,2

Жұмыспен қамтылған халық санындағы үлесі, пайызбен	24,5	24,0	23,9
Жұмыссыз халық, мың адам	442,3	443,6	440,7
Жұмыссыздық деңгейі, пайызбен	4,9	4,9	4,8
Жұмыспен қамту органдарына жұмыс делдалдығымен жолыққандар саны, мың адам	622,4	666,0	686, 5
Жұмысқа орналастырған азаматтар, мың адам	367,4	475,4	446,6
Жұмыспен қамту органдарында жұмыссыз ретінде тіркелген адамдар саны, мың адам	70,3	91,6	97,5
Тіркелген жұмыссыздар санының жұмыс күшінің санына үлесі, пайызбен	0,8	1,0	1,1
Жұмыс күші құрамына кірмейтін адамдар, мың адам	3 927,3	3 907,3	3 934, 0
Жұмыс күші құрамына кірмейтін адамдардың үлесі, пайызбен	30,3	30,0	29,9

Кесте көрсетілгендей, 2019 жылғы 15 және одан жоғары жастағы жұмыс күші саны 9,2 млн. адамға жетті. Жұмыс күшінің жалпы саны 5,4 млн. адамды (58,5%) – қала халқы, 4,5 млн. адамды (48,6%) әйелдер құрады. Республиканың экономикасында 8,8 млн. адам жұмыспен қамтылды. Жұмыспен қамту деңгейі жұмыс күшінің 95,2%, 15 және одан жоғары жастағы халыққа – 66,7% жетті.

Жұмыспен қамтылған халық арасындағы жалдамалы қызметкерлер саны 6,7 млн. адамды немесе 76,1%, өзін-өзі жұмыспен қамтығандар – 2,1 млн. адамды немесе 23,9% құрады. Жұмыспен қамтылған халықтың арасында ерлер саны 4,5 млн. адамды немесе жартысынан көбін, әйелдер – 4,2 млн. адамды (48,3%) құрады. Жұмыспен қамтылғандар құрылымындағы негізгі үлесті – 76,7% 25-54 жастағы тұлғалар, 12% – 15-24 жастағы жастар, ал 10,6% – 55-64 жастағылар және 0,6% – 65 және одан асқан жастағылар құрады. 2019 жылғы жұмыссыз халықтың саны 440,7 мың адамды құрады. Жұмыссыздық деңгейі 4,8% қалыптастырды. Жалпы жұмыссыздар санынан қала халқы 258,8 мың адамды (58,7%), ауыл халқы – 181,9 мың адамды (41,3%), жұмыссыздық деңгейі сәйкесінше 4,8% және 4,7% құрады.

Жұмыссыздар құрылымының 25-34 жастағы тұлғалардың үлесі 37,1%, 15-24 жастағылар – 8,9% құрады. Жұмыссыздар санының арасында жоғары білімділер 137,1 мың адам (31,1%), жалпы орта білімділер – 79 мың адам (17,9%), орта кәсіби білімділер – 188,9 мың адам (42,9%). Әрбір жұмыссыздың үшіншісі кез келген жұмыстың жоқтығы себебі бойынша жұмыспен қамтылмаған, 23,6% - өз еркі бойынша жұмыстан босатылғандар, 13,2% - отбасы себептеріне байланысты жұмыстан босатылғандар. 2019 жылғы 15 және одан жоғары жастағы жұмыс күші құрамына кірмейтін адамдар саны 3,9 млн адаммен қалыптасты немесе 2018 жылмен салыстырғанда 26,7 мың адамға (0,7%) азайды. Жұмыс күші құрамына кірмейтін адамдар санының 1,5 млн. адамын – ерлер (37,5%), 2,4 млн. адамын (62,5%) - әйелдер құрады. Жұмыс күші құрамына кірмейтін адамдардың үлесі 29,9% құрады. Жұмыс күші құрамына кірмейтін адамдардың негізгі үлесін зейнеткерлер – 49% және оқытудың күндізгі нысанында оқытындар – 30% құрады, үй шаруашылығын жүргізумен қамтылғандар – 5,9%, денсаулығы бойынша – 6,6% [3].

Еңбек нарығы - бұл жұмыс күшін адамның еңбек ету қабілетін тауар түрінде сатуға және сатып алуға байланысты болатын экономикалық қатынастар жүйесі. Еңбек нарығы жоғары мамандықты талап ететін еңбектің беделінің сөзсіз көтерілуіне әсер етеді. Осының арқасында әрбір жұмыс орнының бағасы артады. Жұмыскерлерге және олардың еңбегіне, сапасына деген талап күшейеді. Еңбек нарығына барынша қабілетті және іскер жұмыскерлерді ынталандыру аса маңызды орын алады. Ол жалқауларды, әлсіздерді және еңбек етуге қабілетсіздерді аямайды. Еңбек нарығы жұмыс күшін толық бағалауды қамтамасыз етеді. Оның зор дамуына себепші болады, іскерлік пен белсенділікке ынталандырады.

Ағымдағы жылы COVID-19 пандемиясының өршуіне байланысты әлемдік еңбек нарығы, жалпы экономика да қатты зардап шекті. 2020 жылдың сәуір айының басында бүкіл әлемде

шамамен 3,3 миллиард адам немесе жалпы жұмыс күшінің 81% -ы жұмыс орындарының толық немесе ішінара қысқаруынан зардап шекті. Қазақстанда, өз кезегінде, 2020 жылдың наурыз-сәуір айларында карантиндік шаралардың енгізілуіне байланысты 4,2 млн қазақстандық жұмыспен уақытша қамтылмай қалды. Тұтастай алғанда, коронавирустық пандемиядан туындаған дағдарыстың жағымсыз әсерлеріне байланысты жыл соңында елдегі жұмыссыздық деңгейі 6,1% болуы мүмкін. Еңбек нарығындағы мәселелерді шешу үшін Қазақстан көптеген басқа елдер сияқты теңдессіз шаралар қабылдауда. Осындай шаралардың бірі – «Жұмыспен қамтудың жол картасы». Карта аясында 6,5 мыңнан астам жоба ұсынылды, оларда 255 мың жұмыс орны құрылады. «ЖҚЖК» инфрақұрылымдық жобаларын іске асырудың ерекше шарты отандық өндірушілердің тауарлары мен қызметтерінің кемінде 90%-ын қолдануды қамтамасыз ету болып табылады; бұдан басқа, жұмыскерлердің кемінде 50% -ы халықты жұмыспен қамту орталықтары арқылы жалданатын болады. Ағымдағы жылдың 15 шілдедегі жағдай бойынша өңірлерде 6295 жоба бойынша жұмыс басталды, 148 мыңнан астам жұмыс орны құрылды, оның ішінде халықты жұмыспен қамту орталықтары арқылы — 77 мың жұмыс орны.

Жалпы республика бойынша 2020 жылы жұмыспен қамтуға жәрдемдесу шараларымен 1,2 млн адамды қамту жоспарланып отыр.

Азаматтардың басым бөлігі Нәтижелі жұмыспен қамтуды және жаппай кәсіпкерлікті дамытудың 2017 – 2021 жылдарға арналған «Еңбек» мемлекеттік бағдарламасын іске асыру шеңберінде — 600 мың адам; «Жұмыспен қамтудың жол картасы» бойынша — 255 мың адам, басқа да мемлекеттік бағдарламалар («Нұрлы Жол», «Нұрлы Жер», «ИИДМБ», «БЖК 2020-2025» және т. б.) бойынша — 364 мың адам қамтылатын болады[4].

Халықты жұмыспен қамту өте өткір проблеманың бірі болып отыр. Оның түп негізі елімізде жаңа жұмыс орындарын құрудың экономикалық және құқықтық тетіктері әлі толыққанды жазылып, жасалмағанында жатыр. Өйткені жұмыспен қамту туралы заң өкіметті қанағаттандырмайды. Сондықтан жаңа заң қабылдау күн тәртібінде тұруға тиісті.

Сондықтан ұлттық экономиканы дамытудың стратегиялық бағдарламаларын жүзеге асыру әлеуметтік-экономикалық үдерістерді мемлекеттік реттеуді түпкілікті жақсартуды, ең алдымен адам ресурстарын басқару саласындағы мемлекеттік басқарудың әдістері мен нысандарын жетілдіруді көздейді. Осы уақытқа дейін адам ресурстарының дамуын басқару үдерістеріне қатысты мәселелерге теоретиктер мен практиктер тарапынан тиісті деңгейде назар аударылмай келді. Көбінесе адам ресурстарын дамытуды басқару емес, адам ресурстарының ұдайы өндірісі мен оларды қолдану мәселелері қаралып келген. Бірақ экономикалық өсу жаңа сапалы жұмыс күшін қалыптастырумен байланысты көптеген міндеттердің шешілуін мақсат етті.

Қазақстан экономикасының жаңа міндеттеріне байланысты экономикалық жүйеде адами фактор рөлінің артуы, еңбек саласындағы басқарушылық міндеттердің күрделенуі және кәсібиліктің төмен деңгейіне байланысты кадрлық қамтамасыз етудің нақты мүмкіндіктері арасындағы қайшылықтар айқындала бастады. Бұл қарама-қайшылықты экономиканың барлық деңгейлерінде басқарудың жүйесін қалыптастыру арқылы шешуге болады.

Әдебиет тізімі

1. Корганова С.С. Социальная политика - путь к благосостоянию народа // Саясат-Policy, 2010. -№6. – с.8-15
2. Калтаева, С. А. Қазақстан Республикасындағы еңбек нарығының қазіргі жағдайы / С. А. Калтаева // Молодой ученый. - 2018. - № 5.1 (191.1). - С. 46-49
3. «Халықтың жұмыспен қамтылуы және жұмыссыздық» Қазақстан Республикасы Статистика Агенттігі. <http://www.stat.kz>
4. Дузельбаева, Г. Б. Кәсіпорындағы персоналды басқару қызметін жетілдіру жолдары / Г. Б. Дузельбаева // Молодой ученый. - 2017. - № 8.1 (142.1). - С. 15-19.

Ядролық физикадағы квадруполь өрістері. Ядролардың квадрупольдік моменттері. Ядролық квадрупольдік резонанс (ЯКР)

Коптлеуова Майра Муратовна

Қ.Жұбанов атындағы Ақтөбе өңірлік университеті

6М06044-«Физика» мамандығының 2-курс магистранты,

Ұ. Құлымбетов атындағы №64 ЖББОМ физика пәні мұғалімі.

Ғылыми жетекшісі:

ф.-м.ғ.д., профессор Игорь Спивак-Лавров

Ядроның электрлік квадрупольдік моменті - бұл атом зарядсындағы электр зарядының сфералық симметриялыдан таралуын сипаттайтын шама. Q_0 ядросының ішкі электр квадрупольдік моменті ядролық координаттар жүйесінде өлшенеді. Q ядроларының сыртқы электр квадрупольдік моментінің шамасы зертханалық координаттар жүйесінде өлшенеді. Ядро осіне қатысты осьтік OZ симметриялы үшін, ядроның электр квадрупольдік моменті дегеніміз - қатынаспен анықталатын шама.

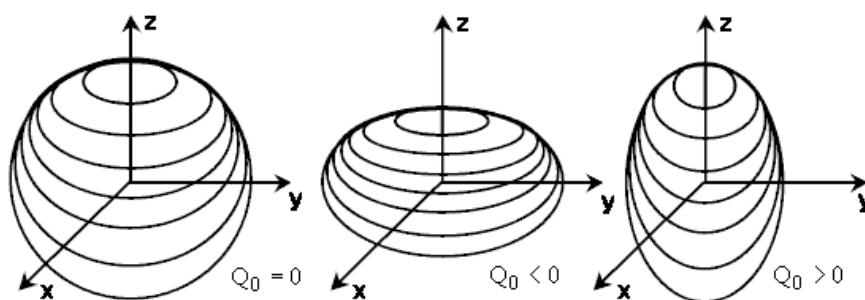
$$Q_0 = \frac{1}{e} \int (3z^2 - r^2) \rho(\vec{r}) dV \quad (1)$$

мұндағы, $\rho(\vec{r})$ ядро ішіндегі нүктедегі $\vec{r}$ заряд тығыздығы. Q_0 ядролық зарядтың таралуы мен сфералық симметриялы арасындағы айырмашылықты сипаттайды. Сфералық симметриялы ядро үшін $Q_0 = 0$. $Q_0 < 0$ үшін ядро z осі бойымен тегістелген эллипсоид, ал $Q_0 > 0$ үшін ядро ось бойымен созылған эллипсоид болып табылады.

Сыртқы электрлік квадрупольдік момент Q ішкі электрлік квадрупольдік моментпен Q_0 -ға байланысты:

$$Q = \frac{I(2I-1)}{(I+1)(2I+3)} Q_0 \quad (2)$$

мұндағы I - ядроның спині. Электрлік квадрупольдік момент барнахпен өлшенеді. ($1 \text{ барн} = 10^{-24} \text{ см}^2$). Q ядроларының квадрупольдік моменттерінің мәндері 1 суретте көрсетілген.

1-сурет. Ядро пішіндері және олардың электрлік квадрупольдік моменттері

Келесі заңдылықтар қарастырамыз:

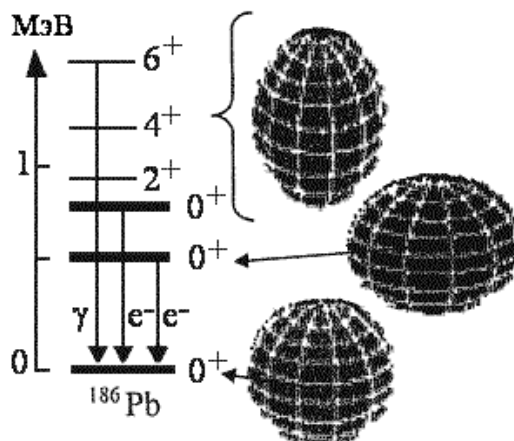
1. Сиқырлы (магиялық) ядролардың квадрупольдік моменттерінің нөлге теңдігі ($Z, N = 2, 8, 20, 28, 50, 82, 126$). Осылайша, бұл ядролар сфералық немесе оларға жақын орналасқан.

2. Сиқырлы (магиялық) ядролардан шығу кезінде квадрупольдік сәттер көбейіп, сиқырлы (магиялық) сандар арасындағы ортасында ең жоғары мәндерге жетеді.

3. Квадраттық моменттердің үлкен өлшемдері ұзартылған ядроларға тән ($Q > 0$). Ұзартылған ядролардың саны тегістелген ядроларға қарағанда үлкен.

Ұсынылған 1 сурет квадруполь моменттері негізгі күйдегі ядроларға жатады. Ядроның қозған күйлерінде оның электрлік квадрупольдік және магниттік моменттері басқа мәндерге ие болуы мүмкін. 2 суретте әр түрлі күйдегі ^{186}Pb ядросының пішінін көрсетеді.

2 - сурет. Әр түрлі күйдегі ^{186}Pb ядро пішіні.

Біртекті зарядталған эллипсоидтың меншікті квадрупольдік моменті қатынаспен сипатталады.

$$Q = \frac{2}{5} Z (a^2 - b^2) \quad (3)$$

мұндағы a және b -сәйкесінше айналу эллипсоидінің үлкен және кіші жартылай осі.

Егер ядро пішінінің сферадан ауытқу дәрежесін бағалау үшін β деформация R параметрін және арақатынастармен анықталатын ядроның орташа радиусын енгізсе:

$$\beta = \frac{a-b}{\frac{1}{2}(a+b)} = \frac{1}{2} \frac{a^2 - b^2}{\bar{R}^2} \quad (4)$$

$$\bar{R} = \frac{1}{2}(a+b) \quad (5)$$

Онда ядроның квадруполь моментінің шамасы үшін келесі формуланы алуға болады:

$$Q = \frac{2}{5} Z (a^2 - b^2) = \frac{4}{5} Z \bar{R}^2 \beta \quad (6)$$

Әдетте ядролар үшін $\beta < 0.6$

Ядролық квадрупольдік резонанс-ядроның электрлік квадруполь моментінің әртүрлі бағыты бар энергетикалық күйлер арасындағы ядролардың кванттық ауысуына байланысты радио толқындарының резонанстық жұтылуы. Бұл жағдайда электрлік квадруполь моментінің әртүрлі бағыты кристалдарда электр өрісінің градиенттерінің болуына байланысты. Ядролық магниттік резонанстан (ЯМР) айырмашылығы, таза ЯКР сыртқы магнит өрісі болмаған кезде де байқалуы мүмкін. ЯКР ядролардың квадрупольдік моменттерін, сондай-ақ кристалдардың симметриялары мен құрылымын анықтау үшін қолданылады. ЯКР ядролық квадрупольдік өзара әрекеттесуді модуляциялайтын ультрадыбысты резонанстық сіңіру кезінде де пайда болуы мүмкін, бұл ядролық квадрупольді айналдыру торының өзара әрекеттесуін зерттеуге мүмкіндік береді.

ЯКР-кристалдардың динамикалық құрылымын зерттеудің негізгі әдістерінің бірі, өйткені атомдардың қозғалғыштығы және кристалл торындағы ақаулар ЯКР сызықтарының жиілігі мен формасына, сондай-ақ ядролық квадрупольді айналдыру торының релаксация уақытына әсер

етеді. ЯКР сонымен қатар екінші типтегі фазалық ауысулардың критикалық температурасын анықтаудың ең дәл әдістерінің бірін ұсынады, өйткені электр өрісінің кристаллішілік градиенттерінің өзгеру сипаты Тапсырыс параметріне өте сезімтал, сондықтан ЯКР жиілігінің ауысу температурасындағы температураға тәуелділік қисығында сыну байқалады, оның сипаты бойынша Тапсырыс параметрінің температураға тәуелділігін қосымша анықтауға болады.

Ядроның квадрупольдік моментінің біркелкі емес eQ кристалл өрісімен өзара әрекеттесуі оның I Кристалл өрісінің симметрия осіне OZ қатысты әр түрлі бағыттарға сәйкес келетін ядро энергия деңгейлерінің пайда болуына әкеледі.

Ядролардың квадрупольдік өзара әрекеттесу деңгейінің жүйесін гамильтониан анықтайды:

$$\hat{H}_Q = \frac{eQ}{4I(2I-1)} \left[\varphi_{zz} (3\hat{I}_z^2 - \hat{I}^2) + (\varphi_{xx} - \varphi_{yy}) (\hat{I}_x^2 - \hat{I}_y^2) \right] \quad (7)$$

Мұндағы I_z oz - осіндегі ядроның спині, m φ_{xx} , φ_{yy} кванттық санымен анықталатын.

Әдебиеттер тізімі

1. Свешников А.Г., Тихонов А.Н. Теория функций комплексной переменной. – М.: Наука, 1967. – 304 с.
2. Лаврентьев М.А., Шабат Б.В. Методы теории функций комплексного переменного. – М.: Наука, 1973. – 736 с.
3. Байсанов О.А., Доскеев Г.А., Еденова О.А., Спивак-Лавров И.Ф. Исследование влияния краевых полей на движение заряженных частиц в плоском и цилиндрическом конденсаторе // Прикладная физика. – № 2, 2012. – С. 67-72.
4. Гликман Л.Г., Радченко В.В., Спивак-Лавров И.Ф., Шектыбаев А.К. О решении задачи Дирихле для уравнения Лапласа в случае некоторых плоских односвязных областей // ЖТФ. – Т. 62, 1992. – С. 23-28.
5. Спивак-Лавров И.Ф. Решение задачи Дирихле для уравнения Лапласа в случае многосвязной области с точечной симметрией // ЖТФ, 1999, Т. 69, № 3. – С. 1- 9.
6. Ю.К. Голиков. Конформно-инвариантные фокусирующие системы. Физическая электроника. Труды ЛПИ № 345, 1975. – С. 82-84.
7. I.F. Spivak-Lavrov. The use of conformally-invariant equations to describe tracks of charged particles // Nucl. Instr. & Meth. - A 363, 1995. – P. 491-493.

Детский аутизм и музыка

Мусабекова Роза Маденовна

учитель музыки

КГУ «Средняя школа №23» г. Нур-Султан

Говоря о тяжелых аномалиях психического развития ребенка на часто приходится слышать о таком заболевании как аутизм. Аутизм – это психическое расстройство, связанное нарушениями функции головного мозга. Дети больные аутизмом не любят обращать внимание на окружающих и словно живут в своём собственном мире. Они не стремятся познавать новое, знакомиться, делиться своими эмоциями. Часто у таких детей возникают проблемы в общении и социальной адаптации, ничего не интересует их. Все указанные признаки проявляются в возрасте до трёх лет. По статистике аутизм встречается у 2–4 детей из 10 000. Считается, что мальчики склоны к этому заболеванию в три раза чаще девочек. Можно ли вылечить аутизм у детей? На сегодняшний день этот вопрос остается открытым не только для родителей

столкнувшись с этим заболеванием у своего чада, но и для специалистов. От аутизма еще не найдено эффективного лекарства или метода лечения. Но известны методы, которые действительно способны помочь детям в той или иной степени. А при одновременном применении этих методов можно добиться наибольших результатов.

Методика музыкальной терапии для детей с аутизмом

Как известно, музыкальная терапия – это психотерапевтическое направление, основанное на лечебном воздействии музыки на психологическое состояние человека. Российский психолог С. Л. Рубинштейн объяснил возникновение музыки тем, что в природе все подчинено определенным внутренним ритмам, и только психика человека неритмичная. И в этом смысле музыка помогла человеку придать ритм и гармонию собственной психической жизни. В зарубежной литературе находим широкое применение музыкальной терапии и при лечении различных психических расстройств, начиная от бытовых неврозов и заканчивая тяжелыми формами дезадаптации в заболеваниях «большой» психиатрии – везде, где врачи сталкиваются с расстройством настроения пациентов и где необходимо поддерживать их внутренние силы в борьбе с определенным заболеванием. Эффект от применения музыкальной терапии прежде усматривают в следующем: – эмоциональная разрядка, – облегчение ситуации взаимодействия, – регуляция эмоционального состояния, – повышение доступности для сознательных переживаний психо – и социодинамических процессов, – приобретения новых средств эмоциональной экспрессии, – создание основы коммуникативных навыков, развитие творческого воображения и фантазии, – содействие самовыражению и саморазвитию, – облегчение возможностей усвоения больным новых отношений и наставлений.

Как доказано, стимуляция мозга классической музыкой активизирует связи между нервными клетками и предотвращает дальнейшей их деградации. Применение музыкальной терапии для детей с аутичным типом развития обусловлено несколькими факторами. Как известно, дети с синдромом раннего детского аутизма (РДА) имеют особенную тягу к музыке и есть эмоционально уязвимы в восприятии музыки.

Кроме учета эмоциональной уязвимости детей с РДА, уместность применения музыки на занятиях с ними, по нашему мнению обусловлена следующим: 1) как известно, одной из главных проблем при налаживании взаимодействия с аутичным ребенком есть отсутствие его внимания, пребывание на «своей волне». Особенно подобранная музыка привлекает внимание и организует относительную устойчивость процесса восприятия ребенка с РДА; 2) обнаружена большая приверженность аутистов в отношении к предметам, чем к людям обуславливает эффективность налаживания диалога с ними опосредованно, например, через музыкальные инструменты. Кроме этого, методы, которые применяет современная музыкотерапия, на наш взгляд являются соответствующими с актуальными проблемами детей с аутичным типом развития. Так, в классификации современных методов музыкотерапии по критерию подавляющего лечебного действия отмечается:

1. методы, направленные на отреагирование, а также эмоциональную активацию;
2. тренинговые методы, применяемые в контексте поведенческой терапии;
3. релаксационные и регулятивные методы;
4. коммуникативные методы;
5. творческие методы в форме инструментальной, вокальной, двигательной импровизации.

По представленной классификации мы делаем вывод, что эти методы могут стать важными ориентирами психолого–педагогического воздействия на развитие детей с РДА, ведь они направлены на составляющие основного спектра аутичной проблематики, а именно: нарушения в социальном взаимодействии и коммуникации, неадекватность функционирования эмоциональной сферы, отсутствие гибкого поведения в соответствии с социальным контекстом и разнообразной спонтанной социальной игры – имитации, стереотипные виды их поведения.

Учитывая все вышесказанное, нами разработана методика музыкальной терапии для детей с аутизмом. Главной задачей методики определено следующее: наладить слухо–

вокальную, слухо–двигательную и зрительно–двигательную координацию, способность синтезировать их в одной деятельности. Принципы построения занятий: – принцип психической экологии: начинать и заканчивать занятия спокойной негромкой музыкой; на протяжении занятия отслеживать эмоциональное состояние каждого ребенка с РДА и соответственно корректировать интенсивность занятия; – постепенное усложнение материала, целесообразно при формировании любой деятельности.

Занятия методики построены от простого к сложному: от определенных операций и действий к целостному вокально–пластическому самовыражению–максимальное задействование произвольных двигательных реакций в комплексе с работой слухового, зрительного, тактильного анализаторов. Важность ориентира на этот принцип обусловлена тем, что кинестезия является обязательным элементом любой ассоциации и центральной объединяющей функцией ощущения (ведь ощущение любой модальности, по Б. Г. Ананьеву, порождается кинестетическим ощущением, то есть движением. Исходя из того, что любое полноценное восприятие музыки есть ритмичным восприятием, мы делаем процесс восприятия музыки, активным, сотворческим, таким, что включает разнообразные осмысленные движения и становится слухо–двигательным процессом.

Приводим структуру занятий: 1. Приветствие как ритуал. 2. Регуляционное упражнение (активизация зрительного, слухового, двигательного внимания) с целью налаживания психофизиологического состояния ребенка в плане привлечения ее к действию; 3. Коррекционно–развивающие упражнения (главный блок заданий). 4. Прощание как ритуал. Так как дети приходят на занятия, имея непредсказуемое эмоциональное состояние, главное ритуала приветствия, которое происходит в начале занятия – создать атмосферу доверия для детей и настроить их на занятие. Приход детей в группу сопровождается приятной спокойной и негромкой музыкой. Ведущий подходит к каждому ребенку и здоровается при помощи какого–то музыкального инструмента или просто напевая фразу, например

«Здравствуй, Ярослав» и сопровождая напев хлопками в ладоши. Во время приветствия необходимо ведущему так подстраиваться, чтобы его глаза были на уровне глаз ребенка, чтобы лучше понять его состояние и дать ему почувствовать, что здесь он – в безопасности. Следующие упражнения, связанные с активизацией внимания, являются очень важной составляющей коррекционно–развивающего процесса. Тренировка ребенка относительно способности управлять своим вниманием обуславливает, во–первых, продуктивность ее проявлений на протяжении конкретного занятия, а во–вторых, является фактором оптимизации ее дальнейшего развития через прямую связь с регуляцией психического состояния ребенка. Главный блок заданий имеет определенную этапность. Так, на первом этапе ведущий проводит музыкально–ритмические игры для сенсорной стимуляции, развития координации движений, которые постепенно перерастают в игры для развития координации речи и движений, пение, и игру в ансамбле. Перед началом пения проверяется правильность положения корпуса и головы, обращается внимание на обработку правильного дыхания. Занятия пением начинаются без слов, на низких тонах, вызывающих в нашем организме максимальный резонанс и дают возможность почувствовать активность и удовольствие в процессе управления собственным голосом. Дальнейшая работа строится на подпевание эмоционально насыщенным мелодиям, которое перерастает в самостоятельное пение.

На втором этапе происходит прослушивание музыки (вместе с активизированным ритмичным движением). Внедряются инсценированные попевки, способствующие становлению коммуникации, побуждают детей двигаться в едином ритме. Упражнения на релаксацию мышечного тонуса, задачей которых является научить детей с РДА управлять своими мышцами эмоциональными состояниями; рисование под музыку.

На третьем – музыкально–ритмические игры (игры–диалоги); вокально–двигательный игротренинг с использованием фитбола; танец как коммуникация двигательными средствами. На этом этапе представлены самые сложные задачи, выполнение которых возможно через развитые у ребенка с РДА на предыдущих этапах способности находиться и выполнять последовательные действия в ритмически организованной среде, с устойчивым пространством,

имеющую определенную эмоциональную окраску и в которой присутствуют еще несколько участников.

Танцевальными упражнениями в методике есть простые элементы танцев различных народов мира, для которых используются соответствующие народные мелодии.

Итак, центральный блок развивающих занятий построен таким образом, что в начале отрабатывается способность детей действовать по четким определенным правилам (при этом в поле внимания достаточно держать какой-то один план проявлений), затем постепенно усложняется задача, для выполнения которой необходимым становится согласованное функционирование нескольких анализаторных систем, и наконец, детям предлагаются задания, выполнение которых требует отлаженной сенсорной интеграции, двигательной и речевой памяти и согласования собственных проявлений с проявлениями других детей в группе.

Заключительный этап – прощание. Прощаться можно и всем вместе, и отдельно, играя для каждого мелодию на фортепиано (мелодике, блок – флейте) и слушая ответ ребенка, который сопровождает свой уход определенным движением. Прощание можно организовать и таким образом: все дети по очереди подходят к большому бубну, который держит ведущий и ударяют рукой по нему, при этом поют «До–сви–да–ни–я». Главное, чтобы дети пошли в хорошем настроении. Когда они расходятся, звучит спокойная приятная музыка.

Проводить занятия по музыкальной терапии может коррекционный педагог и или психолог, который ориентируется в музыкальной культуре, имеет музыкальные способности (развитый музыкальный слух, чувство ритма, музыкальную память), способность играть на нескольких инструментах, петь и желательно – музыкальное образование, или музык терапевт, осведомленный в проблематике детской специальной педагогики и психологии.

Практика материально-технического обеспечения сельского хозяйства Германии

Олишевич Александра Васильевна

*Магистрант Казахского агротехнического университета им. С. Сейфуллина,
г. Нур-Султан*

Научный руководитель:

к.э.н., доцент Нукушева Анар Жаскайратовна

Аннотация: *Статья посвящена рассмотрению материального-технического обеспечения Германии. Рассматривается значительный прорыв в сельском хозяйстве Германии и благодаря каким факторам он произошел. Рассмотрены особенности материального обеспечения в Германии и поддержка сельского хозяйства государством.*

Ключевые слова: *материально-техническая база, материально-техническое обеспечение, сельскохозяйственная техника, Германия, государственная поддержка, технологический сервис.*

Развитие сельского хозяйства является неотъемлемой частью прогресса. Сельское хозяйство обеспечивает человека во многих сферах его жизни. Современный агропромышленный комплекс развивается стремительно, показывая лучшие результаты и высокую эффективность работы. Наиболее эффективно это можно рассмотреть на примере Германии.

Своевременный и верный менеджмент сельского хозяйства Германии, позволил ей стать страной, не только полностью обеспечивающей свое население продуктами питания, но также экспортером. На сегодняшний день страна обеспечивает себя мясом и молоком на 90% и 100%

соответственно. В 2018 году объем экспорта сельхозпродукции Германии составил 9,2 млрд евро. Сейчас Германия входит в десятку стран с самым развитым сельским хозяйством. [2]

В 1900 году фермер в Германской империи производил еду для 4 человек. Для сравнения, в 1950 году он кормил 10 человек в Федеративной Республике Германии. В начале XXI века их было уже 143.

Больше половины земель Германии используется сельским хозяйством. Далее около 30% составляют леса, около 13% - города и транспортная инфраструктура, 2,3% водные ресурсы, 2,4% прочие земли. За счет правильного распределения земель, наблюдается рост производительности в сельском хозяйстве.

В результате производственного прогресса и растущей индустриализации, и развития сферы услуг доля прибыльной занятости в сельском хозяйстве за последние 100 лет снизилась с 38% до чуть более 2%.

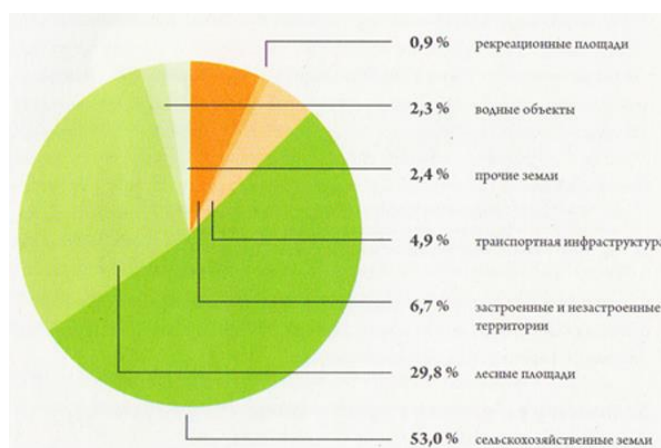

Рисунок 1. Структура земель Германии

В Германии насчитывалось 269 800 сельскохозяйственных предприятий с более чем 5 гектарами занятых сельскохозяйственных площадей в 2017 году, в том числе 21 600 фермерских хозяйств с менее чем 5 гектарами, которые принадлежат к отчетным фермам из-за их скота или специальных культур. Согласно результатам, за 2018 год, количество ферм сократилось до 266 700. Целесообразным стало разукрупнение больших восточногерманских кооперативов на значительно меньшие по размеру индивидуальные или коллективные хозяйства.[1]

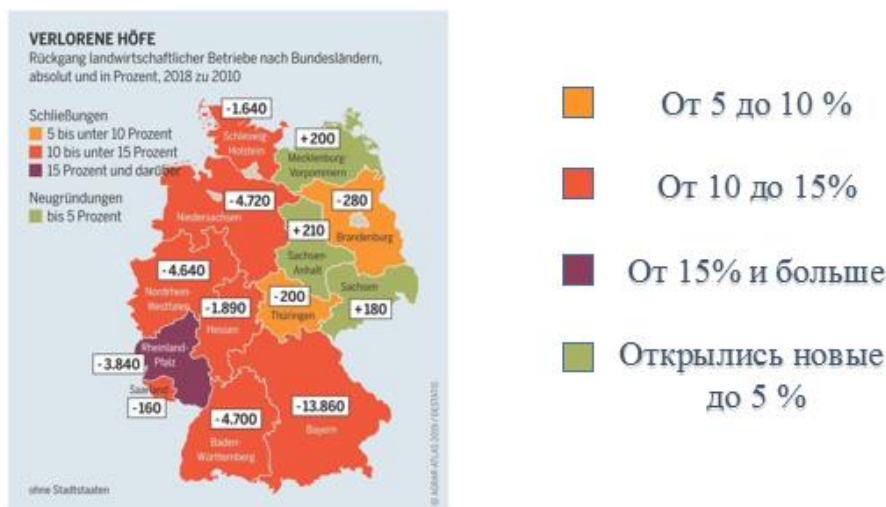

Рисунок 2. Сокращение сельскохозяйственных предприятий в Германии в 2010-2018 годах [3].

Материально-техническая база сельского хозяйства – это совокупность средств производства, которые характеризуют собой механизированное производство, основанное на электрификации, комплексной механизации и автоматизации производственных процессов, а также широком использовании достижений науки и передового опыта.

Укрепление материально-технической базы является одной из самых важных задач, стоящих перед сельским хозяйством на современном этапе. Высокоэффективное сельскохозяйственное оборудование и техника сегодня – это широчайший спектр технических средств, предназначенных не только для повышения производительности, но и усовершенствования технологических процессов за счет автоматизации и механизации определенных операций. Простыми словами, инновационное оборудование и техника для сельского хозяйства значительно облегчает тяжелый физический труд, делая работу более точной и эффективной.

Отраслью, которая особым образом способствует повышению производительности сельского хозяйства Германии, является немецкая сельскохозяйственная машиностроительная отрасль, в которой работают более 200 компаний, в которых занято около 31 000 человек. В 2017 году в 30 Европейских странах были выданы 161.235 разрешений на использование новых тракторов.

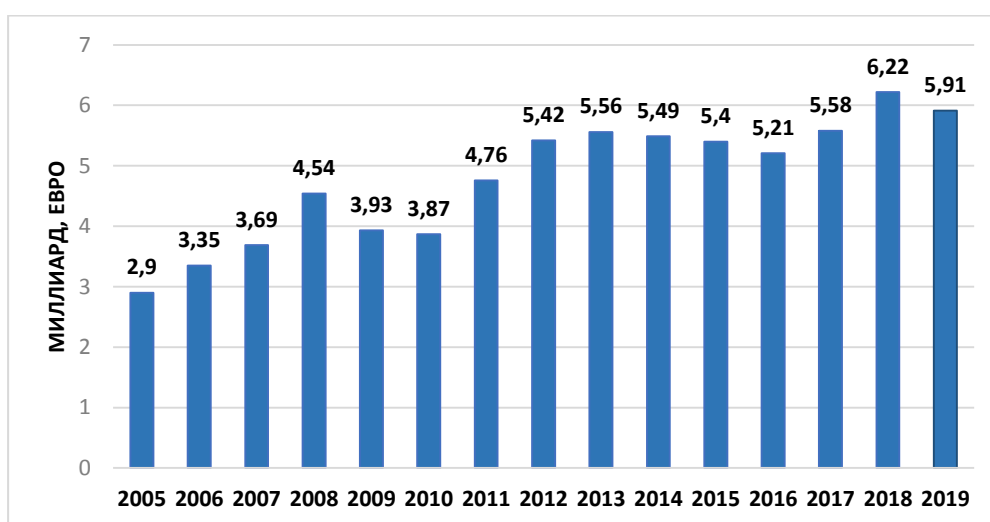

Рисунок 3. Экспорт сельскохозяйственной техники в Германии с 2005 по 2019 год [3].

В центре внимания производства на немецких заводах находятся тракторы и комбайны. Одним из направлений современного технологического развития является объединение рабочих процессов с помощью электронного управления и использования новых систем управления данными. Доля мирового производства консолидирована на уровне около девяти процентов. Уровень экспорта отрасли составляет около 70 процентов.

Большинство немецких фермерских хозяйств имеет следующий ряд техники: пару тракторов 2 или 3 класса; один погрузчик, один универсальный кормораздатчик, волкователь, сеялка, культиватор или плуг, разбрасыватель органических удобрений, опрыскиватель или опыливатель. Комбайн очень дорогостоящая техника, поэтому многие фермеры берут комбайн в аренду на период сбора урожая.

Правительство Германии активно поддерживает аграрный сектор. Фермеры получают помощь в виде отмены ограничений по землям, выведенным из производственного пользования. Кроме того, власть может даже аннулировать земельный налог в случаях неурожая сельскохозяйственных культур. Система налогообложения здесь дифференцирована. Немецкие аграрии поделены на три категории, самый низкий налог платят те, у кого самый низкий доход. Чем прибыль выше, тем больше налог и сложность его расчета. Также для развития своих хозяйств фермеры берут кредиты. Европейский банк дает ссуду от 0% до 2%.

Субсидии предоставляются на каждый гектар используемой площади. Около 300 евро на гектар площади. Сельскохозяйственные предприятия, специализирующиеся на экологическом земледелии, получают больше субсидий. Государство берет на себя 30% расходов на постройку сараев, затраты на строительство которых превышают 1 млн евро.

Также компании-изготовители сельхозтехники предоставляют фермерам новую технику на тест, на определенный срок. Если новая техника достаточно функциональна и выполняет необходимые фермеру функции, он может выкупить ее в дальнейшем.

Также в Германии налажена работа технологического сервиса. Это можно рассмотреть на основе сервисных центров компании «Lemken». Сервисное обслуживание компании «Lemken» является одним из лучших. Благодаря наличию 18 филиалов и складов по всей Германии сломанную технику не нужно транспортировать на дальние расстояния, что обеспечивает краткосрочность ремонта. Компания обеспечивает надежный ремонтный сервис и службу запасных частей в сотрудничестве с вашим дилером. [4]

Изучив практику материально-технического обеспечения Германии, можно выявить следующие факторы, которые необходимо использовать для улучшения сельского хозяйства в Казахстане.

- Надежная поддержка от государства. Необходимо снизить процентные ставки по кредитам для сельскохозяйственных предпринимателей.
- Помощь при покупке современной сельскохозяйственной техники. Содействия в целях получения лизингов и кредитов.
- Необходимо улучшать технологический сервис по ремонту сельскохозяйственной техники.

Список использованных источников:

1. Зарубежный опыт сельского хозяйства (на примере фермерства в Германии) О. А. Зубренкова, Е. В. Лисенкова, Е. Н. Петрухина, Н. П. Сидорова
2. Oliver Musshoff, Norbert Hirschauer "Modernes Agrarmanagement" 2013 Jahr, 612s
3. www.destatis.de - Официальный сайт по статистике в Федеративной Республике Германия
4. www.lemken.com - Официальный сайт компании «Lemken»

Динамика и состояние на современном этапе АПК Казахстана

Олишевич Александра Васильевна

*Магистрант Казахского агротехнического университета им. С. Сейфуллина,
г. Нур-Султан*

Научный руководитель:

к.э.н., доцент Нукешева Анар Жаскайратовна

Аннотация: *Статья посвящена рассмотрению динамики и современного состояния АПК Казахстана. Рассматриваются выпуск продукции и доля сельского хозяйства в ВВП страны. Проведен анализ поголовья скота и выпуска продукции растениеводства за последние пять лет. В статье выявлены будущие задачи государственных программ сельского хозяйства Казахстана.*

Ключевые слова: *Сельское хозяйство, АПК Казахстана, инвестиции в сельское хозяйство, государственные программы, субсидирование, аграрный сектор.*

Сельское хозяйство является одной из ключевых отраслей экономики Казахстана. Уровень развития аграрного сектора всегда выступал и продолжает выступать определяющим фактором экономической и общественно – политической стабильности казахстанского общества. [1]

Начиная с 1991 до 1998 года практически во всех отраслях сельского хозяйства страны наблюдался упадок. С каждым днем табуны становились меньше, посевные площади и объемы производства продукции сокращались. Чтобы предотвратить спад экономики, за период независимости были разработаны девять программных документов, на основе которых реализовывалась государственная политика в сфере АПК с целью подъема экономики: социально-экономического развития «Аул» на 1991-1995 годы и на период до 2000 года, развития АПК на 1993-1995 годы и до 2000 года, развития сельскохозяйственного производства на 2000-2002 годы, государственная агропродовольственная программа на 2003–2005 годы, развития сельских территорий на 2004-2010 годы, устойчивого развития АПК на 2006-2010 годы, первоочередных мер по реализации Концепции устойчивого развития АПК РК на 2006-2010 годы, развития АПК на 2010-2014 годы, по развитию АПК «Агробизнес-2017».[2]

Развитие сельского хозяйства можно подробно наблюдать при анализе валовой продукции сельскохозяйственной отрасли и ее доли в национальном ВВП Казахстана (рисунок 1.).

Аграрный сектор Казахстана имеет следующие характеристики:

- общая площадь земель сельскохозяйственного назначения – 222,6 млн.га., из них под пашней находится 24 млн. га (85 %);
- численность сельского населения – 7.3 млн. человек, или 47,2 % от общей численности населения страны;
- В лесостепной и степной зонах находится 10 % всех земель, в полупустынной и пустынной – около 60 %, в горных областях – около 5 %;
- все земледельческие зоны страны характеризуются низким количеством годовых осадков – 150-320 мм.;
- специализация северных регионов на выращивании зерновых культур и животноводстве; южные регионы, где орошение имеет существенное значение, имеют большую диверсификацию возделываемых культур (зерновые, масличные, плодово-ягодные культуры, овощи, хлопок);
- отрасль животноводства является традиционной для Казахстана, при этом почти 90% скота находится в домашних хозяйствах населения [1]

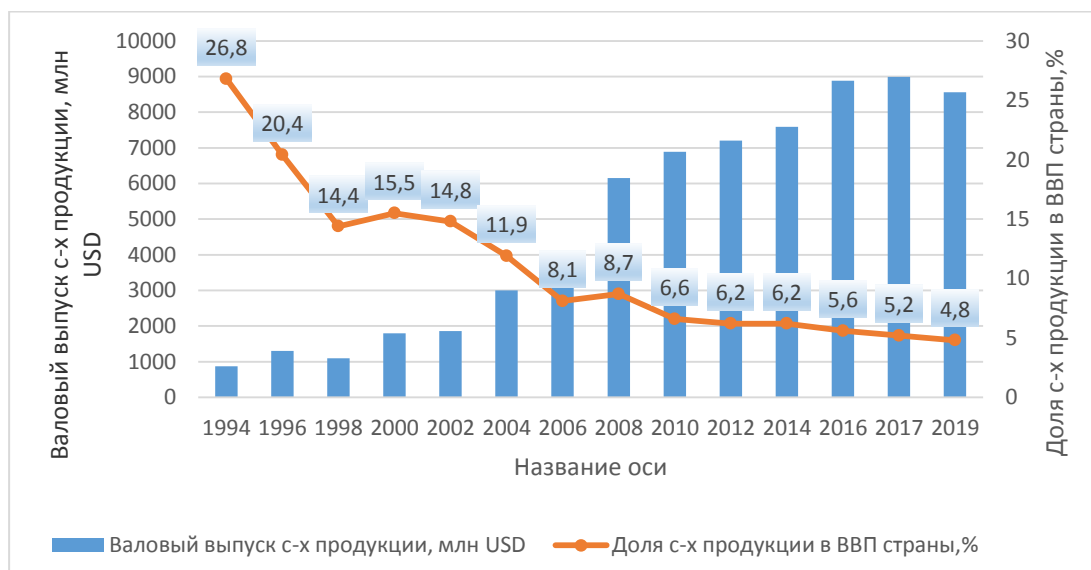

Рисунок 1. Валовая продукция сельскохозяйственной отрасли и ее доля в национальном ВВП Казахстана [5]

За последние 25 лет наблюдается значительный рост валового выпуска сельскохозяйственной продукции. С 1994 года он увеличился почти в 9 раз, при этом наблюдается снижении доли сельскохозяйственной продукции в ВВП страны. В 1994 году она составляла 26,8%, а в 2019 году 4,8%.

В настоящее время в Казахстане для поддержки и развития агропромышленного комплекса разработана программа 2013-2020 годы «Агробизнес – 2020», в соответствии с Указом Президента Республики Казахстан от 18 декабря 2012 года № 449 «О мерах по реализации послания Главы государства народу Казахстана от 14 декабря 2012 года «Стратегия «Казахстан- 2050»: новый политический курс состоявшегося государства»[4].

В данной программе Правительство Республики Казахстан постановило программу по развитию агропромышленного комплекса в Республике Казахстан на 2013 - 2020 годы. Цель программы заключается в создании условий для повышения конкурентоспособности субъектов агропромышленного комплекса (АПК) Республики Казахстан. Согласно поставленной цели разработаны следующие главные задачи:

- финансовое оздоровление субъектов АПК,
- повышение доступности товаров, работ и услуг для субъектов АПК,
- развитие госсистем обеспечения субъектов АПК,
- повышение эффективности систем государственного регулирования АПК

Общие расходы, предусмотренные в республиканском и местном бюджетах на реализацию программы составляет 3122,2 млрд тенге. Программа разделена на три основных периода[1]:

- 2013 год - 339,7 млрд. тенге; 2014 год - 466,0 млрд. тенге; 2015 год - 322,7 млрд. тенге;
- 2016 год - 340,7 млрд. тенге; 2017 год - 383,5 млрд. тенге; 2018 год - 406,9 млрд. тенге;
- 2019 год - 414,3 млрд. тенге; 2020 год - 448,4 млрд. тенге

Уровень развития агропромышленного комплекса во многом определяет уровень экономической и продовольственной безопасности страны.

Разнообразие почвенно-климатических, социально-экономических условий, исторически сложившиеся размещение и специализация сельскохозяйственного производства по природно-экономическим зонам обуславливают значительную дифференциацию уровней развития АПК казахстанских регионов и требуют учета их особенностей при выработке стратегии развития этого важного сектора экономики страны. [1]

За последние пять лет наблюдается значительный рост выпуска продукции сельского хозяйства в Казахстане. Увеличилось поголовье скота(Таб1) [3]

Таблица 1. Поголовье скота в Казахстане за 2016-2019г, тыс. голов

Год Животные	2016		2017		2018		2019	
	тек. показат ель	отклоне ние +/-	тек. показат ель	отклоне ние +/-	тек. показат ель	отклоне ние +/-	тек. показат ель	отклоне ние +/-
КРС	868,2	+28,8	895,4	+27,2	952,7	+57,3	1 004,4	+51,7
Овцы и козы	1 928,2	-87,5	1 663,5	-264,7	1 598,7	-64,8	1 611,6	+12,9
Свиньи	62,8	-1,9	67,3	+4,5	67,8	+0,5	65,3	-2,5
Лошади	309,9	+24,3	322,7	+12,8	362,4	+39,7	394,5	+32,1
Верблюды	0,5	-	0,6	+0,1	0,6	-	0,6	-
Птица, млн. голов	3 777,6	+8,7	3 872,1	+94,5	3 907,6	+35,5	3 877,8	-29,8

За последние пять лет наблюдается увеличение поголовья скота, так как государством спонсируются специальные программы по поддержке животноводства. В секторе молочного животноводства в целях импортозамещения реализуются проекты по созданию и расширению сети молочно-товарных ферм.

2017-2019 года резкий упадок сбора зерновых и масличных культур, так как, в эти годы было мало осадков и наблюдалась засуха. В 2019 году увеличился сбор картофеля, овощей и бахчевых культур.

Таблица 2. Валовой сбор основных сельскохозяйственных культур в 2016-2019 годах, тыс тонн.

Год культура	2016		2017		2018		2019	
	тек. показат ель	отклоне ние +/-	тек. показат ель	отклоне ние +/-	тек. показат ель	отклоне ние +/-	тек. показат ель	отклоне ние +/-
Зерновые	20 634,4	+1961,6	20 585,1	-49,3	20 273,7	-311,4	17 428,6	-2845,1
Маслинные культуры	1 902,4	+354,9	2 359,3	+456,9	2 693,6	+334,3	2 583,7	-110,0
Подсолнечник	754,9	+220,9	902,6	+147,7	847,7	-54,9	838,7	-9,0
Картофель	3 545,7	+24,7	3 551,1	+5,4	3 807,0	+255,9	3 912,1	+105,1
Овощи	3 795,2	+230,3	3 791,1	-4,1	4 081,9	+290,8	4 355,2	+273,3
Бахчевые культуры	2 070,9	-16,7	2 094,0	+23,1	2 142,5	+48,5	2 382,1	+239,6
Свекла сахарная	345,0	+170,9	463,2	+118,2	504,5	+41,3	485,5	-19,0

Основной объем выпуска 2020 года с учётом сезонности пришелся ожидаемо на продукцию животноводства: 878,5 млрд тенге, реальный рост — на 2,3% за год. В сегменте увеличились объемы забоя скота и птицы в живом весе на 3,2%, надоев сырого коровьего молока — на 3,1%. На растениеводство пришлось 44,5 млрд тенге, на лесное и рыбное хозяйство — 11,1 млрд тенге. [6]

За период независимости Республики Казахстан в Агропромышленном комплексе страны достигнуты значительные результаты: наблюдается постоянный рост производства на базе рыночных отношений, увеличивается продуктивность и производительность труда, производится обновление основных фондов и восстановление инфраструктуры отрасли, достигнута самообеспеченность по основным продуктам питания, произошел значительный рост экспорта зерновых, масличных культур, продукции рыболовства.[1]

На данный момент АПК Казахстана стремительно развивается, с каждым годом увеличивается субсидирование сельского хозяйства. Упрощается получение кредита либо лизинга. Повышенное внимание уделяется созданию кооперативных хозяйств. В ближайшей перспективе необходимо вовлечь в сельскохозяйственный оборот около 5,0 млн га пашни, более 40,0 млн пастбищ, что позволит обеспечить продовольственную независимость и увеличить экспортный потенциал страны. Активно развивается инфраструктура села.

Список использованных источников:

1. Развитие агропромышленного комплекса республики Казахстан Сеілхан А., Данаева Р.С. - 2016г.
2. Сельское хозяйство – основа сильной экономики, Аскар Муминов 2019г.
3. stat.gov.kz - Официальный сайт Агентства Республики Казахстан по статистике
4. Online.zakon.kz – Сельскохозяйственная программа «Агробизнес-2020»

5. Сельское хозяйство Казахстана в цифрах / Мусаева М.А. 2018г. 78с.
6. Данные Центра деловой информации Kapital.kz

Футбол в детском саду — это здорово!

Прокудина Анастасия Робертовна,

инструктор по физической культуре КГКП «Ясли- сад «Ботагоз» отдела образования города Шахтинска управления образования Карагандинской области

В Стратегии «Казахстан-2050» Нурсултан Абишевич Назарбаев подчеркнул, что «здоровье нации - основа нашего успешного будущего». Он отметил, что физкультура и спорт должны стать особой заботой государства, что здоровый образ жизни является ключом к здоровью нации. «Заниматься спортом и физкультурой – гарантия здорового образа жизни. Только здоровый человек может достичь успехов и быть счастливым. 90% счастья заключается не в богатстве и деньгах, а в здоровье».

Для любого родителя также важно, чтобы его ребенок рос крепким и здоровым. Отсюда и возникает желание развивать его всесторонне, в том числе с помощью спорта, ведь спорт – это движение, а движение и есть сама жизнь.

В детском организме заложен большой физический потенциал для тренировок, а это дает возможность внедрять доступные детям элементы спорта в систему физического воспитания в дошкольных организациях и дома. Освоение спортивных игр в дошкольном возрасте составляет основу для дальнейших занятий спортом. У старших дошкольников одной из любимых игр становится футбол. Динамичность, эмоциональность, разнообразие действий в различных ситуациях в футболе привлекают ребят, а упражнения с мячом благоприятно влияют на физическое развитие и работоспособность ребенка.

Принято считать, что футбол - это мужской вид спорта. Вопреки стереотипам, девочка-футболист не станет более мужественной, наоборот, она будет в прекрасной физической форме – это большой плюс на будущее и польза для здоровья. Кроме того, детские занятия по футболу научат девочку работать в команде – что для женщин не менее важно, чем для мужчин.

Футбол — вид спорта, который способствуют всестороннему физическому развитию. Во время тренировок постоянно меняется комплекс упражнений, чередуются нагрузки, в разном порядке и с разными интервалами следуют упражнения, отличающиеся по характеру, напряженности и длительности. Борьба за мяч связана с ходьбой, бегом и резкими остановками, быстрым стартом и ускорениями, прыжками, ударами по мячу и даже акробатическими приемами. Кроме того, игроку необходимо уметь удерживать равновесие, ориентироваться в пространстве, чувствовать темп, быть гибким. На тренировках происходит улучшение координации движений, повышаются сила, ловкость, выносливость. Разнообразные спортивные упражнения позволяют всесторонне воздействовать на мышечную систему детей, укреплять их костный аппарат, развивать дыхательную и сердечно - сосудистую системы, регулировать обмен веществ, усиливая его функциональный эффект.

Футбол — командная игра, умение идти на контакт и договариваться имеет серьезное влияние на результат деятельности, а психологический климат в команде нередко играет определяющую роль в итоге игры, поэтому каждому члену команды надо уметь выстраивать отношения с другими игроками. Так что футбол — это еще и возможность выработать коммуникативные навыки. Во время игры дети учатся управлять не только своими движениями, но и эмоциями в разнообразных условиях, решать сложные ситуации и находить общий язык с товарищами.

Постоянно изменяющиеся сочетания движений, действий и отдыха, резкая перемена обстановки связаны с тем, что необходимо следить за движущимся мячом, в доли секунды оценивать ситуацию и тут же реагировать на неё точным движением. Причём как лично, так и в совместных действиях. Значит, важна быстрота ответной реакции, способствующая

стремительному выполнению движений. Таким образом, игра в футбол формирует определённый образ мышления, умение быстро реагировать и принимать решения.

Футбол — спорт, где формируются важные черты характера, развиваются многие навыки, происходит становление личности и взросление. Этот вид спорта помогает ребенку научиться рассчитывать каждый свой шаг, оценивать действия других игроков, планировать. Ребенок научится бороться, будет понимать, что такое цель. Футбол — также отличный способ выработать силу воли и трудолюбие, так как настоящий успех в жизни ждет настойчивых и усердных людей.

Обучение дошкольников игре в футбол делится на три этапа: подготовительный, основной, заключительный.

Задачи подготовительного этапа: повышение общей физической подготовленности; совершенствование общей выносливости; улучшение техники бега; улучшение состояния здоровья и прежде всего деятельности сердечно — сосудистой системы и органов дыхания.

Вводная часть — это разминка, целью которой является подготовка организма ребенка к более интенсивной работе в основной части занятия. В содержание вводной части могут входить различные виды ходьбы и бега, а также прыжки, подскоки, упражнения дыхательной гимнастики и подвижные игры. Продолжительность вводной части для старших дошкольников — до 3-4 минут.

Основная часть начинается с небольшого комплекса общеразвивающих упражнений или подвижной игры. В этой части занятия сочетаются более интенсивные упражнения с менее интенсивными, чем и обеспечивается оптимальный уровень физической и умственной нагрузки на организм старшего дошкольника. Движения подбираются энергичные, быстрые, требующие выносливости, а также повышающие функциональное состояние организма. Комплекс общеразвивающих упражнений можно разучить и выполнять не более 4 — 5 занятий.

При обучении дошкольников техническим азам игры в футбол целесообразно использовать так называемые подводящие упражнения, т. е. движения, сходные по структуре с главными элементами техники того или иного движения.

Упражнения в футболе дети выполняют как правой, так и левой ногой.

Продолжительность основной части — до 20 минут.

В заключительной части занятия необходимо привести организм ребенка в относительно спокойное и ровное состояние. Этому будут способствовать: ходьба в сочетании с дыхательными упражнениями, упражнения на расслабление и релаксацию, спокойная игра и т.п.

Продолжительность заключительной части составляет 4 -5 минут.

Дошкольникам необходимо знать элементарные правила игры в футбол:

- перед началом игры проводится жеребьевка для выбора сторон или начального удара, мяч ставится на землю в центре поля;
- игроки команды стремятся забить как можно больше голов в ворота соперника, а после потери мяча защищать свои, соблюдая при этом правила игры;
- футбол — игра двух команд, и в каждой команде — до 5-7 игроков, один из которых капитан;
- соблюдение правил игры и продолжительность матча контролирует судья;
- мяч считается забитым в ворота, если он полностью прошел линию ворот, а также во время игры были соблюдены все правила;
- в футболе все действия с мячом игроки выполняют ногами;
- правом брать мяч в руки обладают вратарь и игрок, выполняющий вбрасывание;
- футбол — игра коллективная, а игроки относятся друг к другу с уважением, не смотря на дух соперничества и желание победить.

Футбол не только тренирует выносливость, силу мышц, но и закаляет характер, формирует волевые качества, учит мыслить, анализировать и работать в коллективе, взаимодействуя с партнерами почти без слов. При должном отношении к делу, с верой в мечту и желанием быть лучшими, юные футболисты могут достичь осязаемого успеха и, возможно, когда-нибудь забить победный гол в финале чемпионата мира!

Список литературы:

1. Авдеева, П.И. Физическая культура детей дошкольного возраста / П.И. Авдеева. - Физическая культура. - 2005
2. Коробейник, А. В. Футбол. Самоучитель игры / А.В. Коробейник. - Москва: СПб. [и др.]: Питер, 2000.
3. Правила игры в футбол. - М.: АСТ, Астрель, 2001.
4. Харин, А.А. Организация и проведение соревнований: метод. Пособие / А.А. Харин. - Ижевск, 2011.
5. http://kuhta.clan.su/blog/instrukcija_po_okhrane_truda_pri_provedenii_sportivnykh_sorevnovanij/ 2012-01-15-123

Қойды қолдан ұрықтандыру кезінде аналық қойдың жыныс жолдарының әртүрлі бөліктеріне шәуетті енгізу тереңдігіне байланысты нәтижесі

Тұрар Бағдат Асхатұлы

*Нұр-Сұлтан қаласы С.Сейфуллин атындағы Қазақ Агротехникалық университетінің
2 курс магистранты*

***Аннотация.** Гиссар тұқымының 178 аналық қойларын өндірістік тәжірибе жағдайда арнайы таңдалған қошқарлардан жаңа алынған шәуеті арқылы қойды қолдан ұрықтандыру туралы сипатталған. Шәуетті барынша жатырға жақын еңгізу жақсы нәтиже бергені туралы айтылады. Қолдан ұрықтандырудың сәтті өтуі көптеген себептерге байланысты. Негізгі себебі жоғары дамыған көлденең қатпарлардан тұратын жатыр мойны каналына ұрықтың терең енуі әсер етеді. Шприц-катетерді әрдайым жатыр мойнының каналына енгізу мүмкін емес. Егер сперматозоидтарды бірінші көлденең қатпар аймағына енгізілсе, онда сперматозоидтардың жағдайы қынаптағыға ұқсас болады.*

Қойларға сперматозоидтарды жатыр мойнына терең енгізу сперматозоидтардағы ұрықтандыру қабілетін ұзақ уақыт сақтауға ықпал етеді.

2020 жылдың қазан айында Түркістан облысы, Бәйдібек ауданы, Боралдай ауылдық елді мекенде орналасқан «МАКСАТ» ЖШС-де қойларды қолдан ұрықтандыру бойынша тәжірибе жүргізілді. Тәжірибе нәтижесінде аналық қойлардың 95% ұрықтандырылды.

Эксперименттің нәтижелері Гиссар тұқымының қойлары жоғары өнімділікке ие және континентальды климаттық жағдайларға жақсы бейімделгендіктен, оларды еліміздің ауылшаруашылық өндірісінің қазіргі жағдайында жасанды ұрықтандырудың қолайлы әдістерін қолдана отырып өсіру экономикалық тұрғыдан тиімді деп санауға негіз береді.

Қолданылатын әдіс қой өсіру шаруашылықтарындағы отардың тұқымдық жағдайын жақсарту үшін ұсынылады.

***Түйінді сөздер:** қойды қолдан ұрықтандыру, жатыр мойны, катетер, шәует, ұрықтандыру пункт.*

Әлемдік қой шаруашылығында мал басын көбейту үшін қолдан ұрықтандыру технологиясы кеңінен қолданылады. Болашақта қой шаруашылығы өнімдерінің өндірісін ұлғайтуды қамтамасыз ететін негізгі шарттардың бірі- табынның қарқынды көбеюін дамыту. Қойдың репродуктивтік көбею қабілетінің оңтайлы көрінісі үшін азықтандыру базасын жақсартумен қатар, асыл тұқымды аналық мал мен жоғары құнды өндірушілердің биологиялық резервтерін пайдалану қажет.

Өздеріңіз білетіндей, қазіргі қой шаруашылығындағы ғылыми-техникалық процестің ең тиімді бағыты қолдан ұрықтандыру болып табылады.

Г. Фрорип (1976), А. Сеглин (1976) және Г.В. Небогатиков (1973, 2000, 2002) зерттеушілер еңбегінде қойларды терең жатыр мойны арқылы ұрықтандыру ұрық дозаларын 20, 10, 5 миллионға дейін төмендетуге мүмкіндік беретіндігін көрсетті және өте жоғары нәтижелер береді.

Қойларды қолдан ұрықтандыру тәжірибесінде жатыр мойны әдісін қолдану арқылы бір эякулятпен 50-ге дейін аналық қойды сәтті ұрықтандыруға мүмкіндік береді. Соңғы жылдары қой шаруашылығында кеңінен қолданылған сперматозоидтарды (шәуетті) енгізудің терең цервикальды әдісі, яғни жатыр мойнына терең енгізу сперматозоидтарды (шәуетті) қолдану тиімділігін едәуір арттыруға мүмкіндік береді. [3].

Қазақстанның басқа аймақтарында осы тұқымның өнімді популяциясын (таралымдарын) қалыптастырудың оңтайлы және экономикалық тұрғыдан тиімді технологиясы қойларды қолдан ұрықтандыру болып табылады.

- Біріншіден, төлдеу кезеңінің уақытын оңтайландырады;
- Екіншіден, қозылардың асыл тұқымын анықтауға мүмкіндік береді,
- Үшіншіден, отардың тұқымдық мәртебесін жақсартуда маңызды рөл атқарады [4].

Қазіргі кезде қойларды қолдан ұрықтандырудың әр түрлі әдістері қолданылады.

Ең қарапайым әдіс – қынаптық (вагинальды) ұрықтандыру, оның тиімділігі салыстырмалы түрде төмен деңгейде. Жатыр мойны және трансцервикальды әдістер ұрықтандырудың жоғары нәтижелерін көрсетеді, ал ең тиімдісі-лапароскопиялық ұрықтандыру. Алайда, соңғы әдістің қымбат және оны іске асыру техникалық жағынан қиын екені белгілі. Әдеби мәліметтерге сәйкес, ұрықтандырудың әртүрлі әдістерімен ұрықтандыру деңгейі келесідей болды: вагинальды-31.25%, жатыр мойны– 65-75% және лапароскопиялық – 64-69% [4].

Қой санын көбейту үшін жатырдың әр түрлі жиырылуына ықпал ететін қолдан ұрықтандырудың бірнеше әдістері қолданылатыны белгілі

Қолдан ұрықтандыру технологиясы жылына 35 мың аналықты бір қошқардың ұрығымен ұрықтандыруға мүмкіндік беретіні, ал оны өндіруші ретінде жұмыс істеген барлық кезеңінде 150 мың аналық ұрықтандыруға мүмкіндік беретіні белгілі [2].

Қойды қолдан ұрықтандыру кезінде жаңа алынған, сұйылтылған және сұйық азотта түйіршіктер түрінде мұздатылған қойдың ұрығы (спермасы) қолданылады. Көбінесе, Қазақстанда қойларды қолдан ұрықтандыру үшін арнайы құрал – шыны цилиндрден жасалған шприц-катетр қолданылады [4].

Осы жұмыстың негізгі мақсаты-Қазақстан жағдайында жоғары тұқымды тұқымдық қошқардың жаңа алынған ұрығымен аналықтарды қолдан ұрықтандыру әдіснамасын енгізу болып табылады.

Материалдар мен әдістер

2020 жылдың қазан айында Түркістан облысы, Бәйдібек ауданы, Боралдай ауылдық елді мекенде орналасқан «МАКСАТ» ЖШС-де қойларды қолдан ұрықтандыру бойынша тәжірибе жүргізілді.

1,5-2 ай бұрын ветеринариялық-санитарлық тексеруден өткізілу арқылы клиникалық сау аналық қойларды тәжірибе жасау үшін бөліп алып, мол шөпті жайылымда жайылды. Арнайы рацион арқылы азықтандырдық.

Тәжірибеде, Гиссар тұқымының салмағы шамамен 55-65 кг, 3,5-5,5 жас аралығындағы 178 аналықтарын табиғи аңшылық жағдайында, күйі келген қойларды, оларды сынама қошқарымен бөліп алдық.

Қойларды қолдан ұрықтандыру шаруашылық жағдайында стандартты талаптарға сәйкес дайындалған «Қолдан ұрықтандыру пунктінде» таңертең 7:00-ден 10:00-ге дейін және түстен кейін 15:00-ден 20:00-ге дейін күніне екі рет жүргізілді. Әрбір күйі келген аналық қойды әмбебап (универсальды) станокқа бекітіліп және визоцервикальды әдіспен шыны шприц катетер мен қынап айнасын қолдана отырып, жатыр мойны арқылы ұрықтандырылды. Ұрықтану деңгейін анықтау мақсатында ұрықтандырудан кейінгі 10-шы күннен бастап отарға сынама қошқар жіберіліп, күйі қайта келген аналық қойлар анықталды.

Тәжірибе нәтижесінде Түркістан облысы Бәйдібек ауданы, Боралдай елді мекеніндегі орналасқан "Мақсат" ЖШС-нің қошқарларындағы барлық тәжірибелік топтардың эякулят көлемі 0,79-дан 1,1 мл-ге дейін өсті. Нәтижесінде сперматозоидтардың жалпы саны бақылаудағы 2,2 млрд / мл-ден 4,4-млрд / мл-ге дейін өсті. Қошқарлардан жаңадан алынған ұрықты бағалау нәтижелері 1-кестеде көрсетілген.

Кестеден көрініп тұрғандай, сперматозоидтардың көлемі мен концентрациясы жеткілікті жоғары деңгейде және барлық асыл тұқымды қошқарлардың сперматозоидтардың орташа қозғалғыштығы 8 баллды құрады, бұл қойларды қолдан ұрықтандыру кезінде қолдануға жарамды.

1-кесте- Гиссар тұқымды қошқарлардың жаңа алынған шәуетінің сапасы

Қошқардың нөмірі	Эякуляттың көлемі, мл	Концентрациясы млрд. / мл	Резистенттілігі, мың
KZ13.... 5612	1,20±0,07	2,1±0,10	38,4±0,70
KZ13.... 5613	0,96±0,04	1,8±0,09	33,2±0,80
KZ13.... 5614	1,11±0,007	1,9±0,07	32,4±0,70
KZ13.... 5615	1,30±0,08	1,2±0,06	31,3±0,06

Қазіргі уақытта қойларды жасанды ұрықтандыру жатыр мойны (цервикальдық) әдісімен жүзеге асырылады. Күйі келген (жыныстық аңшылықтағы) қойларды жасанды ұрықтандырудың дәстүрлі әдістерімен шәует (ұрық) дозасын жатыр мойнына каналына енгізіледі және 100 миллиондаған сперматозоидтар жұмсалады.

Айта кету керек, әсіресе жатыр мойны каналының құрылымы ерекше және оның терең бөліктерінде ұрықтандыру катетерлері кейде шәует (ұрық) дозасын енгізу мүмкін емес. Алайда, қойдың жыныс жолдарында сперматозоидтардың ұрықтандыру қабілетін сақтау шарттары барлық жерде бірдей бола бермейді, сондықтан 1 миллионнан астам сперма жұмыртқаға келеді, тіпті қошқармен табиғи жұптасқан кезде бір эякуляциядан 1 мл-де 1,0-ден 1,5 миллиардқа дейін сперма шығарады [3].

Қолдан ұрықтандырудың сәтті өтуі көптеген себептерге байланысты. Негізгі себебі жоғары дамыған көлденең қатпарлардан тұратын жатыр мойны каналына ұрықтың терең енуі әсер етеді. Шприц-катетерді әрдайым жатыр мойнының каналына енгізу мүмкін емес. Егер сперматозоидтарды бірінші көлденең қатпар аймағына енгізілсе, онда сперматозоидтардың жағдайы қынаптағыға ұқсас болады.

Қойларға сперматозоидтарды жатыр мойнына терең енгізу сперматозоидтардағы ұрықтандыру қабілетін ұзақ уақыт сақтауға ықпал етеді. Зерттеуде аналық қойлардың анатомопографиялық ерекшеліктеріне сүйене отырып, жатыр мойны каналына 3-4 см бұралатын бұрандалы ұшы бар ұрықтандыратын катетерлерді қолдандық.

Қойларды қолдан ұрықтандыру кезінде жыныс жолының әртүрлі бөліктеріне ұрықты (шәуетті) енгізу нәтижесі 2-кестеде көрсетілген.

2-кесте-Жыныс жолдарына ұрықты (шәуетті) енгізу орнына байланысты ұрықтандыру

Ұрықты енгізу орны	Ұрықтануға алынған қой саны	Олардың ішінде	Пайыздық көрсеткіштері, %
Қынаптық	36	16	44,4
Жатыр мойын 4 см	40	35	75
Жатыр денесі	32	23	71,8
Жатыр мойын 1,5 см	70	44	62,8

Бұрандалы ұшы бар шприц-катетерді қолдана отырып, жаңадан алынған шәуетті эксперименттік бір рет енгізу (1-кесте) ұрықты жатыр мойнына терең енгізу, яғни шәуетті терең цервикальды енгізу кезінде, бірінші әрекеттен ұрықтандырудың 95% - ын алуға мүмкіндік беретінін көрсетті. Шәуетті жатыр мойнына және жатырға терең енгізу қойдағы ұрықтандырудың артуына ықпал етеді.

Жарық беретін аппарат пен қынаптық кеңейткіштерді пайдалана отырып, жаңадан алынған шәуетпен қойларды жасанды ұрықтандырғаннан кейін жатыр мойнының әртүрлі

аймақтарына (бөліктеріне, учаскелеріне) енгізген кезде ұрықтану 67,5; 63,3; 58,7% - да байқалды.

Шәуәтті жатыр мойнына терең енгізу аналық қойлардың ұрықтануының жоғарылауына ықпал етті. Дозадағы сперма санының азаюымен ұрықтану төмендеді. Жатыр мойнына 2,5 см тереңдікте енгізу 63,3% нәтиже берсе, ал 0,5-1,5 см тереңдікте енгізу 48,6%; 44,4%; 38,55% нәтижеге тең болды.

Нәтижелер және талқылау

Шыны шприц катетерін қолданып, Гиссар тұқымының қошқарымен жаңа алынған шәуәтпен аналықтарды қолдан ұрықтандыру тәжірибесі жоғары тиімділікті көрсетті.

Тәжірибе нәтижесі бойынша ұрықтандырылған аналық қойлардың ішінен тек 9 қойдың күйі қайта келіп, тағы қосымша ұрықтандырдық. Осылайша, тәжірибедегі болжамды деңгейі 95% құрады.

Жоғарыда айтылғандар мен эксперименттің нәтижелері Гиссар тұқымының қойлары жоғары өнімділікке ие және континентальды климаттық жағдайларға жақсы бейімделгендіктен, оларды еліміздің ауылшаруашылық өндірісінің қазіргі жағдайында жасанды ұрықтандырудың қолайлы әдістерін қолдана отырып өсіру экономикалық тұрғыдан тиімді деп санауға негіз береді.

Пайдаланған әдебиеттер

1. Barillet F. et.al. (1993). Genetic evaluation of the Lacaune, Manech and Sarda dairy sheep with Animal Model, Proceedings of 5th International Symposium on Machine Milking of Small Ruminants /Ed.: Kukovics S./, Hungary, May 1993, 289-303.

2. Небогатиков, Г.В. Биологические основы и дальнейшее развитие искусственного осеменения овец [Текст]: учеб. пособие / Г.В. Небогатиков. – Волгоград: Перемена, 1998. – 70 с.

3. Небогатиков, Г.В. Практикум по акушерству, гинекологии и биотехнике размножения животных [Текст]: учеб. пособие / Г.В. Небогатиков. – Москва: Мир, 2005. – 280 с.

4. В.С. Шипилова и др. Ветеринарное акушерство и гинекология. – М.: Агропромиздат, 1986. – 53 с.

Внеурочная деятельность лицестов

Шоманова Нурбану Каукеновна

Учитель-исследователь,

Специализированный лицей «Арыстан» село Бескайнар Алматинской области

Аннотация: в статье анализируются виды внеурочной деятельности лицестов и раскрыта роль учителя в данной работе. Автор приводит примеры из своего опыта работы. Также в статье описаны виды проектных работ.

Ключевые слова: внеурочная деятельность, научный проект, виды проектов.

Все чаще и чаще мы задумываемся над тем, почему учащиеся постепенно теряют интерес к предметам. Тем более, если этот предмет не «ЕНТшный», как говорят сами ребята. Что же необходимо нашим ученикам? Как закрепить полученные знания? Как приобрести дополнительные знания? Огромное количество вопросов мы можем поставить перед самим собой, но решить их без внеурочной деятельности просто не представляется возможным. Благодаря взаимосвязи классно - урочной системы и внеклассной деятельности нами достигаются большие результаты. В чем разница между различными видами деятельности? Во-первых: под учебно - исследовательской деятельностью подразумевается овладение технологией творчества, знакомство с техникой эксперимента, с научной литературой, процесс

приобретения новых знаний, умений и навыков. Во – вторых: под исследовательской компетентностью мы подразумеваем способность учащихся непосредственно управлять своей познавательной деятельностью от постановки цели, учебной задачи, выбора способов, до контроля и оценки полученного результата ключевым компонентом ее продуктивности.

В нашем лицее практическое решение данной проблемы реализуется через создание педагогических условий и разработку мероприятий по организации исследовательской деятельности учащихся. Учебно - исследовательская работа по биологии организуется по двум направлениям:

1. Урочная учебно-исследовательская деятельность учащихся: проблемные уроки, семинары, практические и лабораторные занятия, урочные проекты. В данном учебном году в связи с дистанционным обучением, защита презентации дана только 11-ти классникам. Цель - научить ребят выступать перед аудиторией, уметь отвечать на поставленные вопросы, аргументировать свои мысли, адекватно относиться к критике и т.д.

2. Внеурочная учебно-исследовательская деятельность учащихся, которая является логическим продолжением урочной деятельности: научно - исследовательская работа, долгосрочные проекты, видеофильмы, спектакли. В начале учебного года вывешиваю на доске объявлений темы мини проектов. После зимних каникул заслушиваем ребят, так в лицее проводить некоторые работы нет возможности и времени. Иногда работы выполняются группой, ребята выходят на видео звонки, делят работу по пунктам и т.д.. Обязательное условие, которое должен выполнить учитель - это необходимо разъяснить лицеистам суть работы.

Проблема активизации познавательного интереса у школьников - один из ключевых вопросов современного образования. Обществу нужен выпускник, самостоятельно мыслящий, умеющий видеть и творчески решать возникающие проблемы, и задача учителя состоит в том, чтобы рассмотреть и развить способности каждого ученика, подготовить почву для того, чтобы эти способности были реализованы.

Жажда открытия, стремление проникнуть в самые сокровенные тайны бытия рождаются ещё на школьной скамье. Мы прекрасно знаем, что уже в начальной школе можно встретить таких учеников, которых не удовлетворяет работа со школьным учебником, им неинтересна работа на уроке, они читают словари и специальную литературу, ищут ответы на свои вопросы в различных областях знаний. Поэтому так важно именно в школе выявить всех, кто интересуется различными областями науки и техники, помочь претворить в жизнь их планы и мечты, вывести школьников на дорогу поиска в науке, в жизни, помочь наиболее полно раскрыть свои способности. Для этой цели в школе организована внеурочная работа. Главная задача ее – дать ученику возможность развить свой интеллект в самостоятельной творческой деятельности, с учетом индивидуальных особенностей и склонностей. При этом существует главное правило участия – никакого принуждения и насилия над личностью ребёнка.

Как сделать так, чтобы талант учащихся имел возможность развиваться и совершенствоваться? Для этого необходимо начинать работу с учащимися как можно раньше, и внеурочная работа с учащимися, ее организация и деятельность, - одна из главных ступеней этого процесса.

В моей деятельности, как учителя биологии, внеурочная работа занимает важное место. Содержание внеурочной работы значительно выходит за рамки учебной программы и определяется интересами учащихся, что позволяет значительно расширить и углубить знания, применять их в жизненных ситуациях. Даже сейчас, обучаясь дистанционно, мы, то есть я и лицеист 10 класса Прохоров А. начали работу над весьма интересной темой.

Все проекты, подготовленные учащимися в результате кропотливой работы, заслушиваются как внутри лицея, так и на областных и республиканских конкурсах, занимают призовые места.

Всегда внеурочная работа занимала важное место, содержание которой значительно выходит за рамки учебной программы. Для себя я решаю вопрос занятости детей в объединении дополнительного образования - это развитие интереса к творческой и

исследовательской работе, привития навыков работы с различного рода информацией с целью повышения интереса к биологии и экологии. В своей практике использую несколько видов проектов.

- Это, во-первых, информационные поисковые проекты, предполагающие сбор и анализ информации, подготовку и защиту выступления. Благодаря такой работе в кабинете биологии накапливается материал в виде докладов и рефератов для подготовки к урокам, дополнительным занятиям, конкурсам, олимпиадам.

- Во-вторых, исследовательские, нацеливающие учащихся на глубокое изучение проблемы, защиту собственных путей ее решения, выдвижение гипотез. Проекты такого рода позволяют сформировать и развить у учеников научный тип мышления, способствуют профессиональному самоопределению.

Многим ребятам мало информации учебника, в рамках обычного традиционного урока. Именно проектная деятельность даёт возможность ученикам выражать собственные идеи, а не просто красиво излагать идеи и мысли учебника. Создаются условия для свободы выражения мысли и осмысления воспринимаемого. Дети часто приходят с волнующими их вопросами на перемене, просят организовать дополнительные занятия. Особенно учащиеся интересуются исследовательской деятельностью, связанной с микроскопом и микропрепарата.

Убеждена, что проектная деятельность способствует формированию субъектных отношений между учителем и учениками. Я выступаю как равноправный участник процесса добывания, обработки, анализа и представления знаний школьниками. Совместная деятельность помогает мне накопить новые знания, а ученикам интегрировать знания и умения, а затем применить в практической деятельности. Все это способствует расширению образовательного пространства. Идея проекта всегда "созревает" в головах учащихся, я только помогаю им осознать необходимость такого вида деятельности. В результате получаю большой эмоциональный отклик. Никого не надо заставлять, убеждать в необходимости работать.

Список литературы

1. Верзилин Н. М., Корсунская В. М. "Общая методика преподавания биологии". М.: Просвещение. – 1983
2. Евдокимова Р. М. "Внеклассная работа по биологии". Саратов. - 2005.

Отбасы қатынастарының кейбір ғылыми-теориялық аспектілері

Якупова Асем Еркінқызы, 2 курс магистранты

Д.А. Қонаев атындағы Еуразиялық заң академиясы, Алматы қ.

Ғылыми жетекшісі:

PhD докторы Жумагулов Тимур Байжуманович

Ең алдымен некеге тұрудың басты себебі болып табылатын «отбасы» ұғымына анықтама беріп кетейік. Отбасы латын тіліндегі «familia» сөзінен шыққан, бірінші мағынасы отбасы болса, екіншісі Ежелгі Римде отбасылық шаруашылық құқықтық бірлікті білдіреді. Отбасы деп – некеден, туыстықтан, бала асырап алудан немесе балаларды тәрбиелеуге алудың өзге де нысандарынан туындайтын мүліктік және мүліктік емес жеке құқықтар мен міндеттерге байланысты және отбасы қатынастарын нығайту мен дамытуға жәрдемдесуге тиісті адамдар тобы аталады. Отбасы мүшелері әдетте бір үйде тұрады.

Көптеген мемлекеттердің отбасы заңнамасына сәйкес неке — бір-біріне және балаларына қатысты құқықтар мен міндеттер тудыратын әйел мен еркектің одағы болып табылады. Неке

ағылшындардың қолданатын «marriage» сөзіне жақын фр.тіліндегі «mariage» сөзінен шыққан. Ол неке, той деген мағыналарға ие.

Заң әдебиеттерінде некенің анықтамасына байланысты әр түрлі пікірлерді кездестіруге болады. Мысалы Матвеев Г.К. былай дейді: «Неке – ерлі-зайыптылардың арасында өзара жеке және мүлдітік құқықтар мен міндеттер туғызатын, заңда бекітілген шарттар мен тәртіпке негізделі отырып жасалған еркек пен әйелдің тең құқылы және ерікті одағы» [1, 21], немесе Л.П. Ануфриевтің берген анықтамасына сәйкес, «Неке – әйел мен еркектің заңда бекітілген тәртіп пен талаптарды сақтай отырып, отбасын құруға ниеттенген және ерлі-зайыптылардың арасында өзара жеке, мүлдітік құқықтар мен міндеттер туғызатын еркек пен әйелдің мәңгілікке қиған тең құқылы және ерікті одағы» [2, 119]. Сол сияқты Марокко патшалығының жеке және мұрагерлік құқықтар туралы заңдар кодексінің 1-бабына сәйкес неке анықтамасы келесідей: «Неке – ерлі-зайыптылардың ұзақ мерзімге қиған заңды міндеттемесі». Бұл анықтамада да некенің отбасы құқығының ерекше бір институты ретінде қарастырыла алатындығын байқауға болады.

Әдетте ерлі-зайыптылардың арақатынасына байланысты белгілер айтылады, бірақ кейбір белгілер жалпы болып табылады, яғни некеге тұру туралы келісімге де, ерлі-зайыптылардың арақатынасына да қатысты болады.

Әрине әр мемлекетте бұл ұғым әр түрлі анықталады. Мысалы, бір АҚШ-тың өзінде бұл ұғым әр түрлі анықтамаға ие. Батыс Ирландияның қарапайым отбасылары, Тробриан аралдарындағы және израильдік кибуцтарындағы отбасы өмірінің ерекшеліктері жайында жүргізілген зерттеулер дәлелдегендей, бір қоғамда сұмпайы көрінген дәстүр, екінші бір қоғамда әдеттегі жағдай болып саналады.

Түрлі қоғамдардағы отбасы құрылымдарын социологтар мен антропологтар параметр бойынша салыстырады: отбасы нысаны, неке нысаны, билікті бөлу үлгісі, серік таңдау және тұрғылықты жер таңдау, мүлдіктің пайда болуы мен мұраны иелену тәсілдері.

Аталған тізімдегі неке нысанына тоқталайық. Ирландық шаруалар Тробриан аралының тұрғындары және израильдік кибуцта мүшелерінің арасында некенің негізгі нысаны моногамды, яғни бір еркек пен бір әйелдің арасындағы неке ғана орын алған. Дегенмен де некенің басқа да нысандарының орын алғандығы жөнінде мәліметтер бар.

Теория жүзінде неке нысанына қарай төмендегідей болып бөлінеді:

Полигамия – бір және бірнеше тұлғалар арасында қиылған неке. Ол 2-ге бөлінеді:

- полигиния – бір еркек пен бірнеше әйелдің арасындағы неке

- полиандрия – бір әйел мен бірнеше еркектің арасындағы неке

Некенің тағы бір нысаны – топтық неке, яғни бірнеше еркек пен бірнеше әйелдің арасындағы неке.

Некенің бір немесе екінші түрінің орын алуына қандай факторлар әсер етеді? Кейбір ғалымдар белгілі бір қоғамдағы экономикалық факторларға көңіл аударады. Мысалы, Тибетте отбасына тиесілі жер барлық балаларына мұрагерлік бойынша беріледі. Жер жекелеген учаскілерге бөлінбегендіктен, бір отбасынан шыққан балалар жерді ортақтаса пайдаланады және әйелдері де барлығына ортақ болады.

Неке нысанына экономикалық факторлардан басқа да факторлар әсер етеді және олардың маңызы зор. Мысалы, полигиния соғыста көптеген ер азаматтар қайтыс болған қоғамдағы әйелдер үшін тиімді.

Ұнамды және халық арасында ең көп тараған некенің түрі моногамия, яғни бір еркек пен бір әйелдің арасындағы неке. Антропологтар некенің барлық түріне рұқсат етілген қоғамдардың да бар екендігін айтады. Бірақ адамдардың көбі моногамияны таңдайды. Ғалымдардың ойынша халықтың ондай қорытындыға келуіне экономикалық факторлар әсер етеді.

Бір елдің заңнамасына сәйкес заңды болып табылатын, ал басқа мемлекетте керісінше заңсыз болып табылатын неке түрлері де бар [3, 51].

Сондай-ақ неке, жарамды, жарамсыз және даулы болуы мүмкін. Неке ерлі-зайыптылардың біреуі үшінші бір тұлғамен жарамды некеде тұрса, онда ол жарамсыз болып табылады.

Даулы некелерге, қандай да бір маңызды қателердің салдарынан немесе өтірік айтудың әсерінен қиылған некелерді жатқызуға болады.

Қазақстан Республикасында көптеген мемлекеттердегідей моногамды неке ғана танылады, алайда полигамды некені де танитын мемлекеттер аз емес. Қазіргі таңда мемлекеттердің құқықтық жүйелері некенің бір моделін ғана таңдап отыр. Континенталды және англо-американдық жүйелер моногамды некені, мұсылмандық құқыққа ие елдер мен Африка елдері полигамды некені заңды деп таниды. Алайда құқықтық нормалар мен әдет-ғұрыптың өзара сіңісуі неке одағының екі моделін де тануға әкеп соқтырды. Америка және Европа елдерінде түрлі сексуалдық топтардың көбеюіне байланысты бір жынысты (әйел мен әйел немесе еркек пен еркектің арасындағы неке) тұлғалардың некелерін тіркеу керектігі жөнінде пікірлер айтылуда. Ал бұл, неке табиғатына мүлдем қайшы келеді. Бірақ қазіргі таңда мұндай неке түріне заңмен рұқсат ететін Голландия секілді елдер де бар.

Мысалы, Ресей Федерациясының заңнамасында бекітілген еріктілік принципі некенің қиылуы немесе некенің бұзылуы секілді жағдайларда тараптардың еркін білдіреді. Психикалық, физикалық зорлауға немесе жергілікті дәстүрге негізделген неке жарамсыз болып танылады.

Қазақстан Республикасында бекітілген еркек пен әйелдің құқықтарының теңдігі қағидасына сәйкес төмендегілерді айтуға болады.

Ерлі-зайыптылар тең құқықтарды пайдаланады және тең міндеттер атқарады. Ерлі-зайыптылардың әрқайсысы қызмет, кәсіп түрін, тұрғылықты жерін таңдауға ерікті. Ана, әке болу, балаларды тәрбиелеу, оларға білім беру мәселелері мен отбасы өмірінің басқа да мәселелерін ерлі-зайыптылар бірлесіп шешеді. Ерлі-зайыптылар отбасындағы өз қатынастарын өзара сыйластық және өзара көмек негізінде құруға, отбасының игілігі мен нығаюына жәрдемдесуге, өсіп жетілуіне және олардың әл ауқаты жағдайына қамқорлық жасауға міндетті [4].

Некеге тұру кезінде ерлі-зайыптылар өз тілектері бойынша ортақ тек ретінде өздерінің біреуінің тегін таңдап алады не ерлі-зайыптылардың әрқайсысы өзінің некеге тұрғанға дейінгі тегін сақтап қалады, не өз тегіне екінші жұбайдың тегін қосады. Егер ерлі-зайыптылардың біреуінің некеге тұрғанға дейінгі тегі қосарлас болса, тектерді қосуға жол берілмейді. Ерлі-зайыптылардың біреуінің тегін өзгертуі екінші жұбайдың тегін өзгертуіне әкеп соқпайды. Неке бұзылған жағдайда ерлі-зайыптылар ортақ текті сақтауға немесе өздерінің некеге тұрғанға дейінгі тегін қалпына келтіруге құқылы.

Қарастырылып отырған тақырыптың маңыздылығы келесі жағдайлармен анықталады. Бүгінгі таңда неке қатынастары тек біздің мемлекетіміздің шеңберінде ғана емес, бүкіл әлемде кең өріс алуда. Некесіз қатынастардың, жалған некелердің, толық емес отбасыларының саны артуда. Кейде отбасы дағдарысының белгілері ретінде қарастырылатын осындай құбылыстарды қазіргі индустриалдық қоғамның, Қазақстан Республикасы демографиялық дамуының және әлеуметтік экономикалық өмірдің жалпы талаптарына сай отбасының жаңа түрінің пайда болуы деп айтсақ дұрысырақ болады.

Құқықтық көзқарас бойынша шетелдік элементпен күрделенген неке қатынастары мәселесі әрі қызық әрі өзекті мәселелердің біріне айналып келеді. Өйткені мұнда қарастырылып отырған мәселені реттеуге ұлттық немесе шетелдік заңнамаға сілтеме жасайтын коллизиялық нормалардың толық әрі жеткілікті білімі қажет етіледі. Шетелдік элементпен күрделенген неке қатынастарының құқықтық режимін анықтау кезінде шетелдік заңнаманы білу маңызды болып табылады, себебі көп жағдайда шетелдік құқық қолданылады.

Осындай мәселелердің шешілуіне осы саладағы қағидалар мен әлемдік стандарттарға жауап беретін заңнамалық база өз септігін тигізуі қажет.

Адам құқықтарын сыйлау қағидасы халықаралық құқықтың басты қағидаларының бірі болып табылады. Адам құқықтары тұлға тұратын елдің заңдарымен көзделген экономикалық, саяси, әлеуметтік, азаматтық және мәдени құқықтары және бостандықтарымен анықталады. Бұл құқықтар мен бостандықтар сипаты, белгілі бір мемлекеттің қоғамдық-саяси және әлеуметтік-экономикалық құрылысымен және оның заңнамасымен анықталады.

Екінші дүниежүзілік соғыстан кейін адам құқықтарын қорғау саласында маңызды өзгерістер пайда бола бастады. 1945жылы Сан-Франциско конференциясында қабылданған БҰҰ Жарғысында экономикалық, әлеуметтік, мәдени және гуманитарлық сипаттағы халықаралық дауларды шешу үшін халықаралық әріптестікті жүзеге асыру және ұлтына, жынысына, тілі мен діни нанымына қарамастан барлығының құқықтары мен негізгі бостандықтарын сыйлау мен қолдау мақсатында БҰҰ ереже енгізді.

Әйелдің құқығын шектеген және оны еркекке бағындырған авторитарлық отбасының қатаң құрылымы демократиялық неке қатынастарымен орын алмастырды. Бірақ неке қатынастарының оңай бұзылуы, отбасының сыртқы әсерге тез беріліп әлсізденуіне әкеп соқтырды. Отбасы өзгерістерге ұшырай отырып көптеген жаңа қиындықтарға тап болғанымен де өзінің құндылығын ешқашанда жоғалтқан емес.

Әр адамның өмірі үшін, қоғам мен мемлекет үшін отбасының қаншалықты маңызды екенін барлығымыз да білеміз. Әр адам үшін тек отбасы ғана махаббаттың, сүйіспеншіліктің, адалдық пен қолдаудың көзі болып табылады. Отбасында шыдамдылықтың, рухани байлықтың және ізгіліктің негізі қаланады. Берік отбасы ғана, кез-келген қоғамның гүлденуінің, өсуінің және тұрақтылығының кепілі бола алады.

Отбасы әлеуметтік бірлік ретінде, әрдайым әлемдік дамудың басты элементтерінің бірі ретінде қарастырылған. Отбасының басымдылығы идеологиясы, қоғам мен адамның өмір сүруі және дамуы үшін отбасының қажетті құндылығы көптеген нормативтік актілерде бекітілген. Осы құжаттардың негізгі ережелерінің бірі, отбасы институтының қоғам тарапынан қорғалуы, барлық мемлекеттердің ұлттық отбасы саясатын жетілдіруі болып табылады. Отбасы саясатының алдына қойған негізгі мақсаты қоғам дамуының күрделі мәселелерін шешу барысында отбасы мүмкіндіктерін қоғамдық институт ретінде белсенді пайдалануға жағдай жасайтын технологиялар мен механизмдерді жетілдіру болуы тиіс.

Отбасы әлеуметтік жүйе ретінде өзінің болмысын қатынастардың нақты түрлері арқылы жүзеге асырады және осындай отбасы-неке қатынастары қоғам өмірінің негізгі заңы – конституциямен реттеледі және қорғалады.

Қолданылған әдебиеттер тізімі:

1. Матвеев Г.К. Советское семейное право. М., 1978. – 240 с.
2. Ануфриев Л.П. Международное частное право. – М., 2004. – 546 с.
3. Ибраева А.К. Отбасы қатынастардың кейбір мәселелері туралы // Заң және заман. – 2010. - № 5. – Б. 51-57
4. 2011 жылғы «Неке (ерлі-зайыптылық) және отбасы туралы» Қазақстан Республикасының Кодексі // www.e.gov.kz

Требования к содержанию и оформлению

Авторские права.

Высылая материалы, автор гарантирует, что

- по данной работе у автора нет обязательств перед третьими лицами, препятствующими размещению материалов;

- отправляя материал для публикации в журнале, Вы подтверждаете, что права на нее принадлежат Вам, и если возникнут проблемы с соблюдением авторских прав, то обязуетесь разрешать их самостоятельно;

Требования к содержанию и оформлению статей:

1. В структуру статьи должны входить: заглавие статьи; ФИО автора/ов; занимаемая должность; название учреждения; город/район; текст статьи; список литературы, который должен содержать лишь цитируемые в тексте работы.

2. Заглавие статьи должно быть информативным, лаконичным.

3. Статья предоставляется в редакцию журнала в электронном виде.

4. Объем статьи не должен превышать **4 страниц** формата А4, страницы должны быть целиком заполнены текстом. Шрифт 14 Times New Roman, интервал – 1,0. Поля: слева, справа, сверху, снизу – 2 см, включая таблицы, схемы, рисунки и список литературы.

5. Все формулы должны набираться в «Редакторе формул» в текстовом редакторе Word.

6. Все графики и диаграммы и прочие выстраиваемые объекты должны быть снабжены числовыми данными, обеспечивающими при необходимости их (графиков, диаграмм) достоверное воспроизведение, размер шрифта-12 пт.

7. Табличные сноски располагаются под таблицей.

8. Список литературы оформляется в конце статьи.

9. Статья сопровождается краткими аннотациями (5-7 предложений), содержащими информацию о тематике и проблематике статьи, цели ее написания.

10. Ответственность за содержание статьи несут авторы.

11. Редакционная коллегия оставляет за собой право публикации или отклонения статьи.

12. Материалы авторам не возвращаются.

13. Статьи, оформленные с нарушением требований, к регистрации не принимаются.

14. Фото не помещать в текст (сохранять отдельно в формате JPG с нумерацией от №1, №2). В тексте статьи указывать номер фото, выделяя жирным шрифтом.

15. В отдельном от статьи файле (Заявка) указываются сведения об авторе: ФИО, учёная степень, учёное звание, занимаемая должность, название учреждения, домашний адрес, контактные телефоны, e-mail.

16. Можно приложить качественную фотографию автора (в электронном виде).

17. Редакционная коллегия имеет право вернуть на доработку автору материалы при невыполнении предъявляемых требований, наличии орфографических, грамматических и стилистических ошибок, отрицательной рецензии.

18. Статья обязана сопровождаться Рецензией, с подписью автора и печатью учреждения, в которой работает рецензент (авторами рецензии могут быть, руководители МО, методисты, ППС института или вуза)

19. Материалы представляются на казахском или русском языках на электронный адрес **ziat.journal@mail.ru**

Требования к содержанию и оформлению методической разработки:

1. Представляемый материал (методическая разработка, конспекты) должен являться оригиналом, неопубликованным ранее в других печатных изданиях.

2. Первая страница должна содержать следующую информацию: заглавие, фамилию, имя автора, место работы (наименование организации) автора, далее следует текст.

3. В конце метод.разработки должен быть приведен список использованной литературы.

4. Материалы представляются на казахском или русском языках на электронный адрес ziat.journal@mail.ru в формате «Microsoft Word».

5. Объем текста не должен превышать **4 страниц** формата А4. Набор текста должен быть осуществлен с учетом соблюдения общепринятых стандартов (абзацные отступы, «одинарный» межстрочный интервал и тп.), тип шрифта «Times New Roman», шрифт 14, интервал – 1,0. Поля: слева, справа, сверху, снизу – 2 см.

6. Ответственность за содержание материала несут авторы.

7. Методические разработки, оформленные без соблюдения данных требований не принимаются к публикации.

8. При наличии редакционных замечаний материал так же возвращается автору на доработку.

Мазмұны мен ресімделуіне қойылатын талаптар

Авторлық құқық.

материалды ұсынғанда, автор кепілдік береді

- осы жұмыс бойынша авторда материалдарды орналастыруға кедергі келтіретін үшінші тұлғалардың алдында міндеттемелер жоқ;

- журналға материалды жариялауға жібере отырып, сіз оған деген құқық Сізге тиесілі екенін растайсыз, егер авторлық құқықты сақтауда проблемалар туындаса, оларды өз бетінше шешуге міндеттенесіз;

Мақалалардың мазмұны мен ресімделуіне қойылатын талаптар:

1. Мақала құрылымына: мақаланың атауы; автордың аты-жөні; атқаратын қызметі; мекеменің атауы; қала/аудан; мақала мәтіні; тек жұмыс мәтінінде дәйексөз келтірілетін әдебиеттер тізімі кіреді.

2. Мақаланың тақырыбы ақпаратқа толы, жинақы болуы керек.

3. Мақала журнал редакциясына электронды түрде ұсынылады.

4. Мақала көлемі А4 форматындағы 4 беттен аспауы тиіс, беттер толық мәтінмен толтырылуы тиіс. Қаріп 14 Times New Roman, интервал – 1,0. Өрістер: сол, оң, жоғарғы, төменгі – 2 см, кестелерді, сызбаларды, суреттерді және әдебиеттер тізімін қоса алғанда.

5. Барлық формулалар Word мәтіндік редакторында "Формулалар редакторында" терілуі тиіс.

6. Барлық кестелер мен диаграммалар және өзге де құрылатын объектілер сандық деректермен жабдықталуы тиіс, қаріп мөлшері-12 пт.

7. Кестелік сілтемелер кестенің астына орналастырылады.

8. Әдебиеттер тізімі мақала соңында ресімделеді

9. Мақала тақырыбы мен мәселесі, оны жазу мақсаты туралы ақпаратты қамтитын қысқаша аннотациялармен (5-7 сөйлем) сүйемелденеді.

10. Мақала мазмұнына авторлар жауап береді.

12. Редакциялық алқа мақалаларды жариялау немесе қабылдамау құқығын өзіне қалдырады.

12. Материалдар авторларға қайтарылмайды.

13. Талаптар сай келмейтін мақалалар тіркеуге қабылданбайды.

14. Суретті мәтінге орналастырмау (№1, №2 нөмірленген JPG форматында жеке сақтау). Мақала мәтінінде Фото нөмірін жазып көрсеті қажет.

15. Мақаладан бөлек файлда (өтінім) автор туралы мәліметтер көрсетіледі: аты-жөні, оқу дәрежесі, оқу атағы, атқаратын қызметі, мекеменің атауы, мекен-жайы, байланыс телефондары, e-mail.

16. Автордың сапалы суретін (электронды түрде) қоса беруге болады.

17. Редакциялық алқа қойылатын талаптар орындалмаған, орфографиялық, грамматикалық және стилистикалық қателер, теріс рецензиялар болған кезде материалдарды авторға толықтыруға, өзгертуге қайтаруға құқылы.

18. Мақалаға рецензия жазылуы керек, онда рецензия жазған автордың қолы және рецензент жұмыс істейтін мекеменің мөрі қойылуы қажет (рецензияның авторлары ӘБ жетекшілері, әдіскерлер, институттың немесе ЖОО-ның профессор-оқытушылар құрамы болуы мүмкін).

19. Материалдар қазақ немесе орыс тілдерінде электронды мекен-жайға ұсынылады **ziat.journal@mail.ru**

Әдістемелік әзірлемелердің мазмұны мен ресімделуіне қойылатын талаптар:

1. Ұсынылатын материал (әдістемелік әзірleme, конспектілер) бұрын басқа баспа басылымдарында жарияланбаған болуы тиіс.

2. Бірінші бетте мынадай ақпарат болуы тиіс: материал тақырыбы, тегі, аты, жұмыс орны (ұйымның атауы), әрі қарай мәтін жазылады.

3. Соңында пайдаланылған әдебиеттер тізімі келтірілуі тиіс.

4. Материалдар қазақ немесе орыс тілдерінде "Microsoft Word" форматында электронды мекен-жайға ұсынылады **ziat.journal@mail.ru**.

5. Мәтін көлемі А4 форматындағы 4 беттен аспауы тиіс. Мәтін терімі жалпы қабылданған стандарттарды (абзацтық шегіністер, жоларалық "бір" интервал және т.б) сақтауды есепке ала отырып жүзеге асырылуы тиіс.), "Times New Roman" шрифтінің түрі, 14 шрифт, интервал – 1,0.

6. Материалдың мазмұнына авторлар жауапты

7. Осы талаптарды сақтамай ресімделген әдістемелік әзірлемелер жарияланымға қабылданбайды.

8. Орталық қойылатын талаптар орындалмаған жағдайда, орфографиялық, грамматикалық және стилистикалық қателер, болған кезде материалдарды авторға толықтыруға, өзгертуге қайтаруға құқылы.